

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V ZÁMRSKU
STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV V RYCHNOVĚ NAD KNĚŽNOU

Kronika obce Bartošovice v Orlických horách

(překlad)

(Pamětní kniha obce Bartošovice)

1921 – 1941

(včetně záznamů o starší historii)

Radka Holendová

Rychnov nad Kněžnou 2007

Poznámka překladatele:

Kopie originálu „Kronika obce Bartošovice v Orlických horách“ je uložen v Státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou, v knihovně. Originál se nachází v Německu, odkud byla získána kopie kronikářem Bartošovic.

Kronika má číslované strany, které byly pro lepší orientaci v textu i s originálem ponechány.

Pro orientaci v textu byl vyhotoven rejstřík věcný, míst a jmenný.

Pokud některé údaje potřebovaly vysvětlení, jsou objasněny v poznámkách pod čarou. Jedná se zejména o překlady německých názvů měst a obcí, které byly v překladu převedeny do češtiny a v poznámkách jsou uvedeny jejich původní německé názvy.

V Rokytnici v Orlických horách dne 15. června 2007

Radka Holendová

Obsah:

KRONIKÁŘ PAMĚTNÍ KNIHY	6
PLÁN OBCE BARTOŠOVICE	7
ROZDĚLENÍ PŮDY	8
ÚVOD	9
MÍSTNÍ HISTORIE DO ROKU 1800	11
19. STOLETÍ	23
SVĚTOVÁ VÁLKA	46
ZVLÁŠTNÍ HISTORIE	71
A) OBEC	71
B) KOSTEL	75
C) ŠKOLA	79
D) POŠTA	83
E) ŘEMESLNÉ POMĚRY	85
POVÁLEČNÁ DOBA	97
1920	98
1921	98
1922	99
1923	99
1924	100
1925	100
1926	103
1927	103
1928	104
1929	106
1930	107
1931	108
1932	109
1933	110
1934	112
1935	114
1936	116
OPIS Z „PŘÍRUČKY K OBECNÍ PAMĚTNÍ KNIZE“ – POKRAČOVÁNÍ Z ROKU 1936.	117
1937	117
1938	118
1939	126
1939/40	127
1940/41	127
1941	128
PŘÍLOHA	128

REJSTŘÍK VĚCNÝ	131
REJSTŘÍK JMENNÝ.....	135
REJSTŘÍK MÍSTOPISNÝ	149

**Kronika obce Bartošovice
od Josefa Weisse
1921 – 1939**

s. 1 – 190

Kopie z originální kopie
DIN A3 na míru DIN A4
Bartošovické
Obecní pamětní knihy
1921 – 1939

Pamětní kniha byla v roce 1932 obcí Bartošovice získána za cenu 500 Kč, svázána v kůži v přibližném rozměru 440 x 330 mm, se 400 listy

Od pana Josefa Weisse z Bartošovi čp. 91 byly přeneseny záznamy z předešlých založených sešitů do pamětní knihy.

s. 1

Pamětní kniha obce Bartošovice, politický okres Žamberk

Jméno a povolání kronikáře: Josef Weiss, zraněný ve válce, domkař
Kniha čítá 400 stran.

Podpisy:

Johann Pöschel

Johann Vogel

Wenzel Bittner, řídící učitel v R.

Franz Rösner, řídící učitel

Franz Dittert

Amand Richling, zástupce obce

Johann Urner, farář

Rud. Saliger

August Pietsch, G.R.

Kronikář pamětní knihy

Dne 14. března 1898 jsem se narodil jako nejstarší syn starousedlé sedlácké rodiny, jako prokazatelně sedmý článek v 200letého rodu Weissových čp. 92, navštěvoval jsem obecnou školu v Bartošovicích, rovněž i rok českou v Kunvald¹, abych se tam naučil českému jazyku. Po období školní docházky jsem pracoval na domácí půdě.

Jako 18letý povinný k vojenské službě jsem dne 11.5.1916 byl povolán k c.k. pěchotnímu regimentu č. 98 k válečné službě, abych dne 5. ledna 1917 odtáhl do pole na italské bojiště. Dne 23. května téhož roku horkého dne 10. bitvy u Isonza jsem získal díky záchráně mého nadporučíka stříbrnou medaili za statečnost II. třídy, ale krátce potom jsem byl zraněn na levém předloktí. Při brzkém následném útoku jsem se potkal s italskou střelou dum – dum do pravého kolenního kloubu.

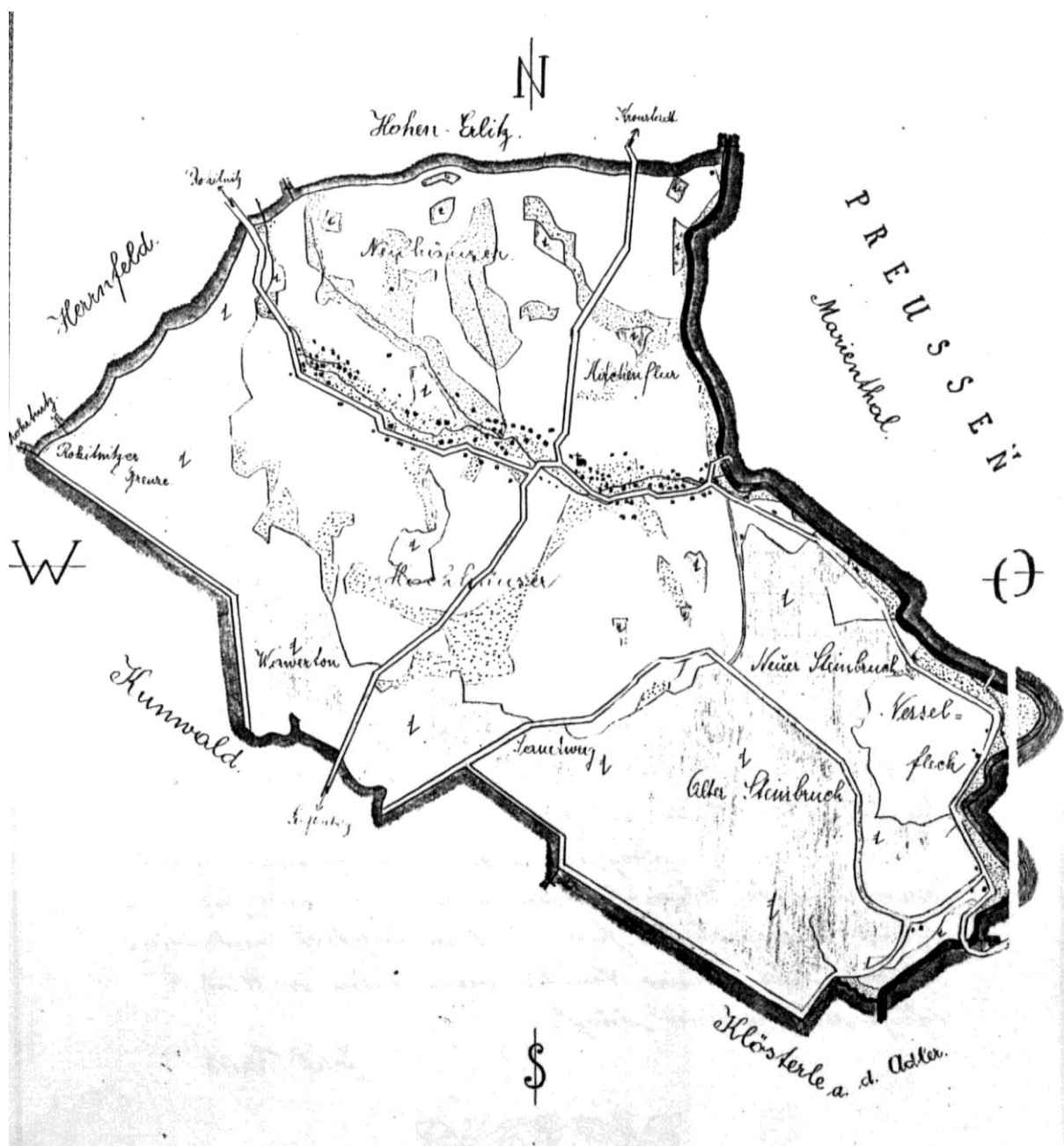
Po mnoha operativních ošetření v různých nemocnicích celé monarchie jsem byl konečně propuštěn - nevyléčen po převratu 1918. V roce 1919, případně 1921 jsem byl uznán jako zraněný ve válce s vyztužením pravého kolenního kloubu v nataženém držení a bylo rozhodnuto o rentě válečného invalidy.

Díky mé částečné neschopnosti výdělků bylo mi znesnadněno převzetí otcovského hospodářství. Získal jsem dům čp. 91 v Bartošovicích a promarňuji nyní s mou rodinou můj život jako pořádný a jednoduchý nádeník.

Josef Weiss

¹ v originále - Kunwald

Plán obce Bartošovice

názvy z mapy:

Klösterle a. d. Adler – Klášterec nad Orlicí

Kunwald – Kunvald

Rokitnitz – Rokytnice v Orlických horách

Nesselfleck – Ostrov

Herrnfeld – Panské Pole

Kronstadt – Kunštát

Hohen Erlitz – Vrchní Orlice
 Marienthal (Prusko) – dnešní Niemojów (Polsko)
 Senftenberg - Žamberk
 Neuhäuser – domy a půda na Aubach
 Kirchen Flur – církevní role (půda)
 Neuer – Alte Steinbruch – starý a nový kamenolom
 Samtwag –
 Wierverton –
 Hochhäuser – domy a nivy směrem na Žamberk

s. 5

Rozdělení půdy

Obec Bartošovice měla plochu území 1.311 ha 95 arů 26 m².

Z toho bylo ve vlastnictví obyvatel Bartošovic: 668.6730 ha
 obyvatel Ostrova: 78.1741 ha
 panství Žamberk: 543.8825 ha
 veřejný majetek obce: 21.2230 ha

<u>V držení obyvatel</u>	<u>Bartošovic</u>	<u>a</u>	<u>Ostrova bylo rozloženo:</u>
nestavební pole (acker)	472.5186 ha		48.8553 ha
louky	114.9086		7.0835
pastviny	9.6881		1.0436
zahrady	0.3295		0.1996
les	49.9791		19.0883
kámen a skály	2.5294		0.6875
polní cesty a cesty soukromé	13.0888		0.4424
vodní tok soukromého vlastnictví	0.2719		0.2414
zastavěná ploch	5.2619		0.5325
celkem v Bartošovicích	668.6730 ha	v Ostrově	78.1741 ha.

Držba panství Žamberk v Bartošovicích byla rozdělena následovně:

nezastavěné pole (acker)	0.1291 ha
louky	0.7910
les	540.6997
kámen a skály	0.1654
cesty v soukromém držení	2.0469

vodní tok v soukromém držení (hraniční potok)	0.1504
celkem	543.3825 ha
<u>Veřejný majetek obce byl rozkouskován následovně:</u>	
okresní cesty	4.2268 ha
obecní cesty	9.8937
pěší stezky	0.2580
Anbach a Divoká Orlice ²	6.7183
celkem	21.2230 ha

s. 6

(prázdné)

s. 7

List cti

(jeden podpis)

s. 8 – 10

(prázdné)

s. 11

Úvod

Na základě zákona z 30. ledna 1920 S.d.G.u.D. č. 80 a provádějícího nařízení z 21. června 1921 (č. 211 S.d.G.u.V.) byla každá politická obec povinována vést obecní pamětní knihu. Ačkoliv tím obcím bylo naloženo několik nákladů, pozvedlo to znovu znalost historie místa a lásku k domovu.

To je hezké k plynutí v klínu předků, když dny těžké a tíživé jsou. Dá to odvalu a sílu přinese Vám důvěru a sebevědomí pro nadcházející dobu. Dá to smysl probudit historii minulosti, případně činy a skutky našich rodných předků a našeho národa, jako také lásku k domovu kvést v srdcích. Neboť více jak mírných zbraní zachovává láska nás domovu. A nejhlubší láskou dosáhneme, když poznáme domov v jeho dobrotě a obrovské hojnosti, ve které úctyhodná historie je ve své vroucí kráse. Strom poznání byl nám stromem života.

To zní málem jako pohádka, když prabába každého dne vyprávěla, kde hoblinu do louče ještě na stěně zasunula, kterou děvečka rozdmýchávala, když se večer při přeslici sesedlo. Další jako samotkané plátno neznali,

² v originále – Wilde Adler

kteří všichni sami zhotovovali, co potřebovali. Drsné bylo sice, tak košile jako také dřeváky, ale pevné také bylo a drželo neomezeně dlouho. Jednoduché byly sedlácké jizby s mohutně širokými stojícími stoly, židlemi, lavicemi a truhlami, plné pestrých květů. Na stěnách opřené čistě barevné talíře v dlouhých řadách. To vanula drsnost, hrubý vzduch skrze tyto pokoje, které byly od práce a přísné roboty pro skleslé lidi domovem, od široké střechy s vysokým hřebenem dobře chráněny. Ale to nebylo uvnitř špatné k žití. Starý, dobrý čas přinesl také tak mnoho šťastných hodin.

Jako dech fouká sem z tohoto času, když vyhrabáváme staré svědky na svět.

Naše vesnice od dřívějšího stojí ještě dnes, pravnuke obdělává dále věrně otcovskou hroudu, ale nynější duch vstupuje do dvora a obce.

O rozdmýchání hoblinou louče se smálo opovržlivě, dnes stačí pouze zmáčknout a už jasně svítí žárovka. Kabátek se šosy a čepce, kožené kalhoty a stříbrné knoflíčky, které staré sedlácké slávě museli ustoupit novým obyčejům. A jako se vztahuje na kroje, tak se to vztahuje k selským jizbám, také nejsou více. Pouze tu a tam je truhla a obraz, stará stolička nebo něco zbylo jako němý svědek sedlácké osobitosti. Brzy také zmizí staré stavby se zlomenými střechami a vysokou krajinou, všechny staré vzpomínky se zapomenou.

Aby později rody staré úctyhodné historie vesnice zachovaly v následujících sepsaných poznámkách. Přeji tomuto, aby bylo stále ve cti držení a věrně dále bylo vedeno. Kronikář pamětní knihy především všem místním obyvatelům ale ne méně, přeje ať nabádání našeho básníka Felixe Dahna jako heslo slouží:

„Místo, kde jsi se narodil,

drž vzhůru a ceň.

Tvé štěstí a tvůj prospěch je

pouze na domovském ohni.“

(obrázek – rodný dům kronikáře)

Místní historie do roku 1800

Celé Orlické hory byly až do 13. století pokryty na svých stranách na obou stranách velkými hustými lesy. Tyto tvořily část velkých hraničních lesů, které uzavíraly kolem dokola Čechy a až do jmenované doby jich bylo váženo jako ochrany proti nepřátelským vpádům. Tyto lesy zůstaly také dlouhou dobu horlivou péčí zemských knížat a byly od seker ušetřeny.

Římská cesta

Ty v historii známé římské cesty vedly skrze tyto hraniční lesy k jantarovému moři, k Baltu, kde si vzali Římané jeho poklad, jantar, jako také sůl.

Obchodní cesty s hrady

Ale tak zdánlivé a opuštěné Orlické hory nyní zářily, tak to bylo dříve, ano v nedřívější době důležitou křižovatkou obchodních cest Evropy. Dokladem je zjištěno, že v roce 1000 už prastaré cesty od Kostelce³ přes Potštejn⁴, Litice⁵, podél Orlice do dnešního Žamberka⁶, u Bartošovic přes Orlici, na které takzvaná ovčí cesta k hradu Schnallenstein, pak k hradu Ponikwa na hlásnou věž do Bystrzyce Kłodzka⁷ vedla. Na ochranu této cesty byly také hrady Potštejn, Litice, Schnallenstein a Ponikwa⁸ postaveny, k nimž pravděpodobně mohl být počítán i hrad Kunačice u Zaječín⁹.

s. 16

Další cesta vedla od Kostelce přes Velký Uhřínov¹⁰ na Náchod. Od Rychnova¹¹ vedla prastará cesta k hradu Rychenberku¹² (Liberk¹³), další na hrad Přím, šla u Neratova¹⁴ přes Orlici k hradu Schnallenstein na jedné straně, na druhé přes hrad Ponikwa do Bystrzyce Kłodzka (z: Historie města Bystrzyca Kłodzka). Na poslední cestu dorazilo v roce 1318 smluvených pět loupeživých rytířů od Rychenberka na Schnallenstein, drancovali předtím

³ v originále - Kosteletz

⁴ v originále - Pottenstein

⁵ v originále - Lititz

⁶ v originále - Senftenberg

⁷ v originále - Habelschwerdt

⁸ v originále - Verlorenwasser

⁹ v originále - Hasendorf

¹⁰ v originále - Gross-Auerschim

¹¹ v originále - Reichenau

¹² v originále - Richenberg

¹³ v originále - Rehberg

¹⁴ v originále - Bärnwald

Pěčín¹⁵ a Rokytnici, zapálili pak hrad Schnallenstein a vzali hraběnku hradu Glaubitz (Glubov) spolu se zajatému na Rychenberk.

Majitelé Orlických hor

V době narození Krista měl vládce Fermunduren „Panillus“ na Königstein u Králík¹⁶ držitel zdejšího okolí byl, který také měl postavit hrady Lanškroun¹⁷ a Lanšperk¹⁸, na prvním měl svou korunu, na druhém svůj poklad uschován.

Když na konci 8. století Češi již Čechy obsadili a chytrá kněžna Libuše na Vyšehradě v Praze panovala, byl čas báječných dívčích válek, Libušiny přítelkyně a polní hrdinky její amazonské armády, Vlasty, byla majitelka Orlických hor.

Dokumentem patří v roce 950 celé Orlické hory mezi Kladskem¹⁹ a Litomyšlí²⁰ českému vladykovi Slavníkovi, knížeti na Libici²¹, otci svatého Vojtěcha. Když dne 28. září 995 kníže Boleslav Český s pomocí Vršovců rod Slavnikovců na hradě Libici zničil,

s. 17

obdržel toto zboží proslulý rod Vršovců, který ho vlastnil v letech 996 až 1108. Dne 27. října 1108 byli všichni Vršovci, 3000 členů rodiny od knížete Svatopluka vyvražděni. (Jeden manželský pár se ukryl na hradě Přím u Pěčina, paní zde porodila dvojčata, která rod rozmnožila. Poslední potomek, kníže Vršovec, známý ??? zemřel na podzim 1898 v Wroclawi²².

Kníže daroval okolí Orlice pánům Hrabušicům, kteří to zde vlastnili do roku 1170. Od roku 1170 do roku 1200 byl majitelem tohoto okolí pan ze Schwabenitz a v tomto roce přešlo na Přemysla Otakara, na českou komoru. Údolí Orlice bylo rozděleno na dvě poloviny a řeka Orlice se považovala za hranici. Naproti, kladská strana zůstala české koruně a polovinu na této straně s celými Orlickými horami daroval král panům z Drnholce a sice: Ulrich z Dürenholz (Drnholec) zemřel 1276 a Hermannz Osteh (Ousti) (list z 23. října 1255), Wilhelm, syn Ulricha byl majitelem kraje Orlice.

Založení Bartošovic

Wilhelm z Drnholce založil jako německá města: Ústí nad Orlicí²³, Žamberk a Rychnov, z kterého poslední město se později potomci panů se jmenovali z Rychnova.

¹⁵ v originále - Petschin

¹⁶ v originále - Grulich

¹⁷ v originále - Landskron

¹⁸ v originále - Landsberg

¹⁹ v originále - Glatz

²⁰ v originále - Leitomyšchl

²¹ v originále - Libitz

²² v originále - Breslau

²³ v originále – Wilhelmswerde, Wildenschwerdt

V letech 1250 – 1280 byly pak obce Kunvald, Bartošovic, Rokytnice, Pěčín, Slatina založeny a dalších 30 německých obcí, které většinou, jako také zmíněná města, v husitských válkách v roce 1419 byly počeštěny. Podle Jirásky jsou Bartošovic nejstarší osadou v

s. 18

Rokytnické oblasti - jako v údolí Orlice, s rokem založení 1252. Všechny další osady, jako také na kladské straně vznikla později. Jako zakladatel Bartošovic platí ale Hermann z Drnholce. (Ve starém Schallerovi str. 211)

Jméno místa – lázně

Jménu vděčí naše obec před dlouhým časem existujícím lázním. Už před 30letou válkou byl používán minerální pramen ke koupeli a k pití. V době 30leté války byl pramen ale zasypan, protože obyvatelé před nápirem cizích lázeňských hostů a před nepřátelskými vojáky zle trpěli. Ve 20. letech 19. století byl znovu pramen objeven, na náklady několika obyvatel bylo v roce 1825 zřízeno několik koupacích světnic. Při těchto stavbách našel člověk zbytky starých zasypaných lázní. Ve 30. letech 19. století byly uzavřeny koupací světnice znovu a pramen vyschl. Ten měl silnou železitou vodu a mohli ho používat postižení záněty kloubů ve prospěch. Kde se tyto lázně nacházely, nebylo stanoveno, v každém případě na louce pod kostelem. V 60. letech 19. století nasměrovali Bartošovičtí požadavky na majitele panství barona Johna Parishe ze Žamberka, přál si léčebný ústav znovu nechat zřídit: ten odpověděl ale odmítavě tím, že tato záležitost sousedská je, který sám odtud prospěch mohl mít. V 16. století obdržela vesnice jméno Badesdorf, později Badsdorf, které bylo nakonec přetvořeno na Batzdorf. První poštovní razítko z roku 1869 nese ale jméno Badsdorf.

s. 19

Lázně, jako také lázeňští hosté z Rokytnice využívali spojovací stezku, která byla pojmenována lázeňská / koupací stezka a také až dodnes si uchovala toto jméno. V nejstarší kronice fary Bartošovic je místní jméno od začátku toto – 1591 – Batzdorf psáno. České jméno Bartošovic obdržela ves dle pověsti podle lázebníka Bartoše, podle jiné pověsti od prvních osadníků, kteří měli mít toto jméno.

Hraniční spor

V polovině 16. století se odvíjel ve zdejší krajině velmi veliký hraniční spor. Protože údolí Orlice v roce 1200 bylo rozděleno na dvě poloviny, musel tok Orlice tvořit hranici. Polovina naproti patřila na začátku 16. století vévodovi Ernstu z Bavorska, vesnice Pastviny²⁴, Klášterec²⁵, Bartošovice, na této straně Orlických hor a polovina města Žamberka

²⁴ v originále - Pasrwin

²⁵ v originále - Klösterle

patřila od roku 1539 Zdeňkovi Žampachovi z Potštejna. Tento svárlivý člověk provedl hraničním sousedům velmi mnoho škod, až vévoda Ernst z Bavorska podal stížnost k zemskému soudu v Praze. Zdeněk ze Žampachu zemřel 3. března 1562 a jeho syn musel kvůli mnoha dluhům ze soudního procesu svůj majetek prodat Mikuláši z Bubna, majiteli panství Přestavky. Koupil dne 26. října 1562 majetek a hrad Litice (od dědice Václava Okrouhlického z Kunitz za 21.000 zlatých kop míšeňských).

Panství Žamberk

Završil svůj majetek nákupem další poloviny městečka Žamberk s Trundorf, Lišnicí²⁶, Pastvinami, Kláštercem a Bartošovicemi od Karla Žampacha z Potštejna dne 15. října 1575 (tak po 235 letech rozdělení města Žamberk znovu spojeno v jedno. Od této

s. 20

doby je majetek označován jako panství Žamberk)

Spory v záležitosti hranic se ale nezměnily. Mikuláš z Bubna olupoval dokonce hraniční sousedy naproti a bral zajaté sebou na Žamberk. Skrze nový proces bylo rozhodnuto, že Orlice až k Czerwony Strumien²⁷ u stejnojmenného mlýna Buschmühle tvoří hranici. Tyto spory, které trvaly 40 let, stály Mikuláše z Bubna a Litic značné jmění, zaplatil náklady za proces 75.000 kop = 175.000 zlatých Ö.W.

Založení sousedních míst

Následkem těchto hraničních sporů byly založeny hraniční vesnice. V letech 1540 – 1560 byly založeny obce Vrchní Orlice, Malá Orlice²⁸ (půl strany od Vrchní Orlice) a Neratov, 1570 osada Ostrov tam, kde byl císařský lovecký zámek „Orlitz“, v roce 1578 založena osada Marienthal. Panské Pole bylo 1663 po uzavření „studené Forwerks“ (starého šafářova dvoru) založeno. Hrabě Anton Vít z Bubna založil místo šafářského dvora nad Kunvaldem samotu Bubenetz nebo Bubnov v roce 1746.

Krutý hrdelní soud v Rokytnici

V mlýně s pilou nad Bartošovicemi, kde bylo později založeno Údolíčko²⁹ (podle dalších záznamů v mlýně ve Vrchní Orlici pod domem čp. 58) odehrál se v 60. letech 17. století krutý proces. V roce 1661 žila tam mlynářka vdova Zuzana Tschepénová. Ta byla obviněna, že ona s mužem své nevlastní dcery Eliasem Bitem dvakrát svobodně, v manželském stavu čtyřikrát a ve vdovském stavu jednou, dále že ona s svým

²⁶ v originále - Lischnitz

²⁷ v originále - Rothflössel

²⁸ v originále – Klein Örlitz

²⁹ v originále - Liebenthal

nevlastním synem Michaellem Kastnerem patnáctkrát necudným způsobem zhřešila a dne 4. října 1664 byla od něho přivedena do jiného stavu, 17. července 1665 se pak dítě narodilo a levým ukazováčkem ho zadusila a zabila. Zuzana Tschepenová byla v Idzików³⁰, kam utekla, zastavena, do vězení třemi muži vedena, z každé strany dva jezdci, pátý jel za ní a byla tak vedena do rokytnického zámeckého vězení. Nové vězení, šibenice a pranýř byli spěšně postaveny a vražedkyně byla 11 dnů a nocí od 10 osob střežena. Dne 3. listopadu byl rozsudek vyneseno, že Zuzana Tschepenová od biřiců až na rychtářské místo se šleháním vedena, když pak mečem byla popravena a v jejím hrobě jí bylo srdce probodnuto kůlem. Dne 2. prosince 1665 byl hrůzný krutý hrdelní soud nad ní vyneseno a 4. prosince byla popravena. Michael Kastner byl z vyšší milosti podle rozsudku apelačního soudu odsouzen, „rok a den spoutaný chodit a také 3 neděle a svátky natřen sazemi musel stát před kostelem, aby se dovedl od hříchu a neřesti napravit.

Podrobný seznam výdajů:

	Zl.	Kr.
Od 29.11. do 4.12.1665 odměna za předání poselství z Rokytnice	14	33
Výstavba služebné světnice a mistrovství	34	55
Pokoje pro lidi asi zapláceno	18	2
Soud vystavět	95	20
Výdaje ve Vrchní Orlici	7	0
Výdaje v Neratově	3	37
Celkem	177 zl.	37 kr.

z toho zaplatili:

Rokytnická obec	88 zl.	48 kr.
Obec Vrchní Orlice	53 zl.	47 kr.
Obec Neratov	22 zl.	30 kr.
Obec Polesí	13 zl.	12 kr.

Panské Pole nezaplatilo nic, ke skřipcům bylo v Pěčíně a Kunvaldu 6 kusů cejchů koupeno.

Katovi bylo vyplaceno 11 zl. 40 kr. za nastoupení soudu.

³⁰ v originále - Kieslingswalde

Při odhadu obce v roce 1646 byl výsev 80 strychů žita a 77 strychů ovsa předpokládáno a 22 držitelů napočítáno. Po Berní rule z roku 1654 činil rozsah půdy 790 strychů a sice podle následující sestavy:

25 sedláků na 26 usedlosti	s 592 strychy (po 1/3 lánu)
8 polních zahradníků	s 78 strychy (po 1/3 lánu)
24 domkařů	-
1 svobodný sedlák	se 120 strychy

Základ daně tvořili 22 usedlý po 36 strychách. (Viz příloha: Berní rula z roku 1654 a revizitace z roku 1680)

Panská povinnost a robota v roce 1657

Vrchnostenská povinnost činila 41 Schak 20 a G. Stříbrných úroků, 107 slepic, 440 vajec, 226 ptáků a 259 robotních dnů a sice podle následujícího urbáře: (pozemková kniha panství Žamberk z roku 1657)

Vesnice Bartošovic

	Rozloha půdy	Peněžní úrok		Slepice	Vejce	Ptáci
Martin Walter, nyní Melchior Pitřz	24 strychů	1 Sch.	-	3 ½	15	5
Georg Pobel, nyní Thomas Hernyk	12 str.	-	40 gr.	2 ½	10	5
Jakob Volkmer, nyní Johann Schmidt	18 str.	-	48 gr.	3	12	7
Tobiáš Praus, nyní Johann Hirschberg	26 str.	-	32	2	8	6
Z dalšího kusu	-	-	32	2	8	6
Georg Wenzel, nyní Georg Albrecht	20	-	48	3	12	6
Georg Pautsch, nyní Thomas Krien	20	-	56	3	14	7
Georg Konupka, nyní Thomas Pietsch	21	-	52	3	13	7
Georg Kreyčí, nyní Johann Smeykal	20	-	48	3	12	6
Tento úrok šel od u mlýna nacházejícího se pole						

s. 23

	Rozloha půdy	Peněžní úrok		Slepice	Vejce	Ptáci
Kašpar Hauk, nyní Martin Hauk	24 strychů	-	32 gr.	2	8	4
Jakob Volkmer, nyní Kohlbälzer	10	-	36	2	9	6
Balthasar Kohl, nyní Johann Volkmer	12	-	32	2	8	4
Georg Saliger	23	1 sch.	4	4	16	9
Daniel Schmiedt, nyní Michael Pietsch	20	-	44	2 ½	11	6
Schuster, nyní Georg Hendrich	18	-	40	2 ½	10	5
Mathaus Pietsch, nyní Jakob Schneller	20	-	48	2	12	7
Mathaus Praus, nyní Johann Praus	26	1	-	3 ½	15	8
Michael Mau, nyní Jakob Rose	20	-	48	3	12	6
Johann Urban, nyní Barthon Kvertner	13	-	40	2 ½	10	6
Georg Alliger	19	-	56	3 ½	14	7

Georg Hötzel, nyní Georg Nun	18	-	56	2	14	4
Georg Jäkel, nyní Nikolaus Täkel	12	1	4	4	16	8
Johann Treutler, nyní Jakob Kohl	20	-	48	3	12	6
Michel Praus, nyní Kaspar Pietsch	22	-	40	2 ½	10	5
Christop Kohl, nyní Georg Kohl	21	-	48	3	12	6
Martin Nun, nyní Johann Jäkel	18	-	40	2 ½	10	5
Martin Zaugler, nyní Jakob Volkmer	40	1	12	4 ½	18	8
Mathaus Treutler, nyní Georg Biener	13	-	40	2 ½	10	5
Jakob Alliger	33	1	4	4	16	8
Kaspar Hauk, nyní Martin Hauk	120	-	32	2	8	4

Svobodné rychtářství, k němuž patřilo 5 chalup, které byly obsazeny řemeslníky, dále pivovar se 4 sudy lití, 2 mlýny po jednom kole a 1 pila na dřevo. Tentýž měl písemnost na pergamentu od pana hraběte Heinricha Johanna z Bubna a Litic, potom on v těchto chalupách umístil řemeslníky, v pivovaře pivo vařil, pivo a pálenku mohl darovat, pro které privilegium on mimo poplatky roční platit 35 Schak na poplatcích - - 52 gr. 3 13 7

Farní úřad je pronajmut a nájemné přichází žambereckému faráři k dobru.

s. 24

	Rozloha půdy	Peněžní úrok		Slepice	Vejce	Ptáci
Johann Biedermann, nyní Michel Treutner	22 strychů	-	10 gr.	2 ½	10	5
Adam Albrecht, nyní Andreas Volkmer	20	-	32	2	8	4
Christop Beschorner, nyní Joh. Beschorner	34	1 Sch.	4	4	16	8
Johann Biedermann, nyní Bartl Biedermann	30	-	56	3 ½	14	8
Nikolaus Praus	22	-	40	2 ½	10	5
Mlýn a pila Martin Hauk	-	4 Sch.	-	-	-	-
Josef Mlynář, nyní Martin Hauk	-	4	-	-	-	-
Z pily Martin Hauk	-	2	-	-	-	-
Obec na Flusszins k sv. Jiřímu ročně	-	2	-	-	-	-
Martin Hauk od Orlických luk k sv. Havlu	-	1	21	-	-	-

Následující chalupníci seděli na obecních pozemcích:

Adam Pietsch, Mathias Dittert, Hans Stehr, Bartolomaus Chibik, Peter Rubrik, Kaspar Richlig, Michael Saliger, Georg Kraus, Bartel Bauer, Hans Stump, Valentin Langer, Jakob Vuliger, Mathias Beschorner, Johann Bernard, Heinrich Weiss, Paul Krause, Hans Teyber, Valentin Wolf, Martin Hauk, Johann Olbrich, Georg Weigang, Weweroysche Waisen, Georg Pautsch, Georg Albrecht, Balthasar Kohl, Christop Ryngelt, Johann Schmid, Martin Biedermann, Kaspar Pietsch, Georg Kohl.

Součet usazených Součet polí podle generální vizitace z roku 1653 ... 809 strychů. poplatek za využívání půdy na sv. Jiřího 21 sch. 40 gr., k sv. Havlu 19 sch. 40 gr., slepic 107 kusů, vajec 440 kusů, ptáků 226 kusů, poplatky z luk 1 sch. 21 gr. Na robotu o žních připadlo

259 dní, kdy musely s tím všechny požadované robotní dny a práce být uhrazeny, ale byly, protože ve vesnicích bylo málo koňů, v pravidlech žádná tažná služba nebyla žádána.

Z této vesnice se scházelo na lněnou přízi:

Georg Hernik, nyní Mathes Rychlink	7 svazků lnu
Mathias Pietsch, nyní Nikel Prause	5 svazků lnu
Martin Neubauer, nyní Bartel Biedermann	7 svazků lnu
Mathes Beschorner, nyní Johann Beschorner	7 svazků lnu
Lorenz Böhm, nyní Andrea Volkmer	4 svazky lnu

s. 25

Johann Biedermann, nyní Michel Treutler	4 svazky lnu
---	--------------

Obec se měla starat o to, aby těchto 34 svazků lnu kompletních bylo odvedeno do úřadu pro finanční správu na žamberecké purkrabí, který přitom obci kvitanci vystavil.

Protože Bartošovice několik starých pasek pro ausgereutet a v užitečný prospěch měly, tak byly tyto místo poplatků ročně na len dlužně odvedeny:

Jantschke, nyní Heinrich Friemel	5 svazků lnu
Johann Kohl, nyní Friedrich Friemel	4 svazky lnu
Mathias Fischer, nyní Mathes Wenzel	2 svazky lnu
Jakob Kraus, nyní Johann Kraus	2 svazky lnu za 12 strychů pole

kromě toho pro ně na nájemníka Martina Weigela nevyužitá chalupa 2 svazky lnu.

Každý samostatný sedlák v této vesnici s výjimkou chalupníků na obecním pozemku dělal ročně na dlouhém polenovém dřevu pro pivovar v panském lese 5 sáhů hotového, které od Klášterce s dalším dřevem po vodě do Žamberka bylo plaveno. Na malém polenovém dřevě nevykonávali kvůli nedostatku příjmů odvoz.

Ve vesnici je patronátní kostel zasvěcený svaté Máří Magdaléně a výčepní privilegium.

Stav dobytka 1648

V roce 1648 byl uveden stav dobytka 13 koní, 100 krav, 14 telat a 9 koz.

Mor

V roce 1663 opanovala vesnici Bartošovice děsná nemoc, mor. Velká část obyvatelstva byla touto nemocí zchvácena, takže hřbitov nemohl pojmout mrtvol. Vedle domu čp. 36 stál kamenný kříž jako pomník na onu dobu, jelikož zde na tomto místě leželo pohřbeno mnoho mrtvol.

Šafářův dvůr a svobodné rychtářství

V Bartošovicích existoval dříve panský šafářský dvůr, který ale v roce 1608 byl prodán Kašparu Haukovi a byl přeměněn ve svobodné rychtářství. O roku 1708 do 1738 byl tentýž ale znovu v majetku statkářství a to bylo také zde v roce 1717 hrabě Anton Vít z Bubna narozeným a v Bartošovicích pokřtěným. Majetek svobodného soudce byla na současném statku Ignaze Nutze čp. 145 a na druhém hospodářství Ignaze Nutze stál velký ovčín, který patřil ke dvoru, tento ovčín byl po rozdělení dvora přeměněn na obytný dům. Podle zprávy měl být ovčín na současném statku Josefa Saligera čp. 59, protože k tomuto hospodářství také patřila louka dvora.

Gütlan

V roce 1738 bylo svobodné rychtářství rozkouskováno, Pfarrwidmut a tzv. „Gütlan“ nebo „Neuhäuser“ tvořili a také louka dvora u Orlice byla rozdělena. Majetek svobodného rychtářství se rozprostíralo až nad hospodářství čp. 126. Panovala pověst, že u rozdělování na základě takového Gutlein, jako nyní existoval, vyměřeno mohlo být. U vyměření rozměřili úředníci přímo současný Gutlein a byl přitom ??? dále vykolikován, když polední zvony zněly. Úředníci skončili a šli na oběd. Při tomto se totálně opili, že celé vyměřování ustalo a zbylé základy dvou hospodářství byly tvořeny.

Privilegium

Příslušné privilegium o existujícím svobodném rychtářství zní přesně:

„Handfest“

Já Heinrich Johann hrabě svatě říše římské z Bubna a Litic na Žamberku, Doudlebach, Vrchním Jelení³¹, Skaschow a Blato, Jeho cís. maj. skutečný

komoří ohlásil s tímto dopisem, který se nazýval Handfest, všude, kde byl čten a čtení slyšeno, že závislý muž Kašpar Hauk, soudce v Bartošovicích a můj dědičný statek náležející poddaným přede mnou vstupuje a mi sděluje, že on za života statečného rytíře pana Mikuláše staršího z Bubna, mého rozmilého strýce a tehdejšího majitele panství Žamberk rychtářství ve vsi Bartošovice se vším příslušenstvím koupil a sice měl s vysokým povolením Jeho Milosti pana Mikuláše staršího z Bubna jako svého dědičného pána jmenovaného Kašpara Hauka při tomto rychtářství pivovar k vaření piva a čepování, svobodný výčep pro kořalku na poddaných a cizí hosty postavit. Dále dva mlýny s jedním kole, kovárnu, vlastního řezníka,

³¹ v originále - Oberjeleny

pekaře, ševce a krejčího a pilu při tomto rychtářství ve vesnici Bartošovice obdržené povolení dostalo se mu, také je on od všech dávek, které na tomto rychtářství lpěly uvolněn a bylo svobodně mluveno způsobem, že on bez námitek tomuto panu Mikuláši staršímu z Bubna, tak jako jeho dědicům a následovníkům právě popsané rychtářství s příslušenstvím může vlastnit a využívat, jak se také dělo, že tento Kašpar Hauk jak do smrti pana Mikuláše staršího z Bubna mého milovaného pana strýce, jako také za chvályhodného a veleváženého pana Mikuláše Vratislava z Bubna mého nejdražšího pana otce blažené památky, který jako majitel panství Žamberk podle testamentu zemřelého Mikuláše z Bubna, který v zemských deskách ve stříbrné čtvrtině v pondělí po svatém Bartoloměji 1608 byl uložen na lit. fol. 20 k uchazečství bylo ustanoveno, skrze

s. 28

všechny roky až sem toto rychtářství se vším co k tomu patřilo v klidném vlastnictví a užitek drželo a ještě drží, pro které Kašpar Hauk každoročně do úřadu pro finanční správu 30 kop míšeňských úspěšně odvést musí. Při tom měl mně pokorně modlit, já přeji jemu Kašparu Hauku dobrovolně pro mě, moje dědictví, potomky a následovníky majetku na panství Žamberk tuto listinu, mého milovaného strýce, blažené vzpomínky, které on pod jménem Handfest udržel, moji pečeť tisknu a žádám dvě osoby vyšší šlechty k dalšímu potvrzení, aby také své pečete a podpisy připojili.

V úmyslu, že tento Kašpar Hauk se svým dědictvím a příští následovníci při tomto nerušeně zůstane a ochraňuje a také k žádné další platbám jako ohlášeným 30 kopám míšeňských přitáhnouti býti může, jak pro nyní, tak pro příští věčné časy a pro mé a jeho následovníky v majetku bez od Leufen ersonne rušení to při tom mělo zůstat, já k potvrzení a velké jistoty mé dědičné pečetidlo s dobrou mírou přitisknout nechám a také vysoce velectěný pan Otto von Oppendorf, svobodný pán z Auba a Friedstein na Častolovicích, Týništi a Ledetsch, císařský rada a pan Franz Karl Liebsinsky z Kolowrat na Rychnově, Borohrádku a Zámrsku, císařský rada, žádám, aby své pečete otiskli a tuto listinu podepsali.

Datováno na Žamberku dne 18. ledna 1645.

(Kašpar Hauk, svobodný soudce z Bartošovice byl bratrem tehdejšího úředního písaře v Žamberku jménem Martin Hauk)

s. 29

Pře o cestu

V roce 1714 začala pře o cestu s ohledem na silnici od Bartošovic do Vrchní Orlice, která tehdy vedla skrze dvůr zdejší hostince (pravděpodobně čp. 145). Bartošovičtí byli hrabaty z Bubna podněcováni nenechat nikoho jet a to znamenalo, že oni měli používat cestu

od Vrchní Orlice do Bartošovic podél toku Orlice. Hrabě Nostitz věnoval sice prostředky, ale přece to nepomohlo. Nahromadilo to rvačky a 17. srpna 1716 byl Hans Geisler sedlák čp. 8 z Vrchní Orlice od Daniela Mazury ze Žamberka ve dvoře hostince v Bartošovicích zabit. Mazura byl proto 31. března 1717 v Žamberku popraven.

Císař Josef II. v Bartošovicích

Bartošovice měly také příležitost přivítat dvakrát císaře Josefa II.. V roce 1766 dne 7. července přišel císař Josef, když cestoval na schůzku s Fridrichem II. Slezským, od Žamberka, kde také 6. pobýval, na Bartošovice. Ve dvoře bartošovického hostince si vzal chléb s máslem a mluvil velmi vlídně s hostinskou Josefou Hörnichovou a daroval jí na rozloučení dukát, který dlouho v rodině byl uschován jako památka. Hostinec stál pravděpodobně na nynějším Exnerském hospodářství čp. 36, které patří Christonu Hörnichovi. (Protože v první pozemkové knize Bartošovic stojí: Rok 1732 – 15. listopad: Christon Hörnich, výčepní a hostinský, kus pozemku a půdy. Potom dříve stojící les byl k hostinci přikoupen za 50 zlatých) V roce 1766 byl na nynějším hostinci při kostele jistý Josef Hollmann výčepním. V doprovodu císaře byli tehdy generálové: Laudon, Lasoy, Nostitz, pak vrchní

s. 30

podkoní kníže Auersperg a plukovník Dietrichstein.

Dne 4. září 1779 dorazil císař Josef II. při své pohraniční cestě znovu do Bartošovic a dle pověsti jel zdejší roklí vzhůru, která se také ještě dnes nazývá císařskou dírou. Pamětní kniha fary obsahuje pouze následující zápis: Dne 4. září 1779 projel tudy nejmilostivější císař Josef II. a pokračoval svou cestou po hranici. V jeho doprovodu byli generálové Bronzen, Wurmher a Laudon. Po přenocování v Kunštátu kosil dne 5. září ráno na poli Ignaze Nutze oves.

Válečné časy

O konaných válkách v dřívější době ve zdejším kraji nebyly nalezeny bohužel žádné bližší události s ohledem k Bartošovicím. Během 30leté války byly Rózanka³² a Marienthal často těžce plundrovány a k placení povinovány. V roce 1643 napadli Švédové Žamberk a zapálili město. Mezi dalšími měl také císařský vojevůdce Montecuculi na svobodném rychtářství v Marienthalu do 15. do 26. února 1647 svůj hlavní stan. Jeho oddíly tábořily v sousedních vesnicích a vyplundrovali je.

³² v originále - Rosenthal

Rovněž byli za slezských válek, když císařovna Marie Terezie ztratila Slezsko, v obcích Marienthalu a Rózance skoro stále střídavě rakouské a pruské oddíly tábořili, odevzdání se zavázali a vyrabovány byly.

Během války o bavorské dědictví 1778/79 byli ubytováni v Bartošovicích panduři, Chorvati a husaři, kteří ale způsobily Marienthalu velké škody jako v naší obci. V každém případě byly také Bartošovice

s. 31

v těchto válkách zle zasaženy, jelikož ležely na cestě, kterou císařské, jako také cizí oddíly od Žamberka ku Kladsku táhli.

Brambory

Není přesně stanoveno, kdy první brambory se začaly pěstovat v naší obci. V okolním Marienthalu byly tyto od Fridricha Velikého z donucení v roce 1774 dovezeny a 8 měřic pěstováno, ale bylo dosaženo pouze malé úrody, totiž: 2 měřice a 9 měřic. Jestli nesl druh na malých výnosech vinu nebo jestli kvůli donucení bylo věnováno pěstování málo pečlivosti polím s bramborami, nelze zjistit. V každém případě se sedláci bránili už tehdy každé novotě.

Potom okolní Slezsko od Rakouska bylo odděleno, si obyvatelé velmi těžko zvykali na nové hraniční vztahy. Zejména ti, kteří nyní pod novou vládou stáli, zapříčinily hraniční kůly a celní závory velký strach, protože s obyvateli Čech byli většinou v obchodních vztazích. Tehdejší svobodný soudce Rupprecht v Marienthale napsal do svého deníku: „Bohužel Bože pro nás chudé lidi přichází těžké a tvrdé časy. Ano, za blažených císařských dob měli všichni svobodu.“

s. 32

Domov (báseň)

Wo des Glückes Sonnenschein, / Kde štěstí slunečního svitu,
dort soll meine Heimat sein? / tam musí být domov můj?
Nein, wo meine Wiege stand, / Ne, kde moje kolébka stála,
dort nur ist mein Vaterland! / tam pouze je má vlast!

Wo von Kindheit an ernähret, / Kde od dětství živen,
Wo gepflegt, geliebt, gelehret, / kde pečováno, milováno, učeno,
Wo beschützt des Hauptes Haar, / kde ochraňovány vlasy hlavy.
Als der Arm noch wehrtes war! / Když ruka ještě byla bráněna!
Wo so manche Träne fiel, / Kde tak mnoho slz padlo,
Wo erreicht so manches Ziel, / Kde dosáhl tak nejednoho cíle,

Wo verwandt durch Stamm und Sinn / Kde příbuzný skrze rod a smysl
Jedem ich ein Bruder bin. / každému já bratr jsem.

Winkte nur das schönste Los / Dal znamení pouze krásný osud
Ausser meiner Heimat Schode, / mimo můj domov klín
Wär sie gegen mich auch karg, / bylo proti mně také chudý
Wo die Wiege, da der Sarg. / kde rodiště, tam rakev.
(Anton Karl Schubert)

s. 33

19. století

Na začátku 19. století byly životní poměry pro zdejší kraj velmi špatné. Díky několikaleté neúrodě byla vyvolána nebezpečná drahota, potraviny začaly být nedostačující a hlad a bída.

Hlad a bída

Zima 1804/05 byla velmi bohatá na sníh, brzy chybělo dřevo, ale nemohlo být přineseno z lesů, protože tam byly všechny sáhy úplně zapadány sněhem. Jaro bylo vlhké a studené, dne 2. června byl zaset poslední oves. Jako jaro bylo také léto, na Magdalénu (22. července) nerostla ještě kukuřice a 15. srpna byla ještě zelená, poprvé v září mohlo být začato se sklizní žita. Špatná sklizeň způsobila vysoké stoupající ceny obilí: měrice kukuřice 24 až 26, měrice ječmene 20 zlatých. Dne 4. října jsme vysekávali oves ve zmrzlém sněhu – do bylo v celé vesnici - a měli jsme kožené kožichy na sobě a ještě v úplných motykách dost promrzli, protože byla zima a strašlivě foukalo. Na podzim čítalo se v Žamberku za měřici kukuřice 30 a ž 32 zlatých. Bída a nouze, které skrze neúrodu minulých let nastoupily, byly

s. 34

zde tak velké, že se vařila a jedla tráva a bylo také k jídlu koňské maso.

Napoleonská válka

Během napoleonských válek přišli také nepřátelští vojáci do sousedícího prusko – slezského místa a měli požadavky, které nepřítel na obyvatele nastavil, aby tak více zavládla drahota. Památku zde Francouzi zanechali: hru v karty – Preverangs. Bartošovice byli od nepřátelských, jako také od spojeneckých oddílů méně dotčeny, přece drahota a nouze o potraviny panovala všude.

Změna držby panství

Panství Žamberk od roku 1562 zůstalo ve vlastnictví hrabat z Bubna, bylo od Františka Adama hraběte z Bubna po smrti jeho syna a dědiců Fideikomis (nezcizitelný rodový majetek) rozpuštěno a panství Žamberk bylo prodáno za 600.000 zlatých v roce 1809 hraběti Weriandu Windischgraetzovi. Tento nový majitel koupil panství pravděpodobně pouze kvůli obchodu, protože dne 12. srpna 1815 ho prodává za 1.000.000 zlatých Johnu Parishovi, svobodnému pánu ze Žamberka.

Počet obyvatel

V roce 1770 poprvé čítaly Bartošovice 166 domů. V roce 1833 byl stav oproti tomu už 203 domů s 1177 obyvateli.

V našem místě se také narodili znamenití muži Franz Pietsch, chrámový varhaník v Žamberku a Vinzenz Richling, varhanní virtuos a komponista.

První obecní sčítání

První sčítací kniha obce Bartošovice byla založena v roce 1826, ve které také byli zaznamenáni majitelé pozemků v obci, kteří zápis zde doslovně vyjádřili.

s. 35

Potom od nepamětných let obecní jmění nezákonné na různé výdaje bylo vynaloženo a v roce 1825 žádné sčítání od tehdejšího rychtáře Josefa Weithe, který vybrané peníze a výdaje z jmění obce vlastnil, nebyly provedeno a věc se do konce roku 1826 protáhla, tak byl podepsaný, jako tehdejší přísahající obecní písaře od chvályhodného vrchního úřadu pověřen, aby byly požadovány za 1825 a 1826 smíšené obecní počty s výdaji a příjmy obyvatel a jmenovány byly pouze pro obecní jmění určené příjmy a výdaje. Aby opět každý obecní stařešina věděl, z čeho se skládá jmění obce, tak podepsaný pokládal při přiložení obecní účetní knihu pro dobro, speciální příjmy, které v roce 1825 a 1826 byly, sem byly poznamenány.

Statkáři obce

Výkaz všech majitelů luk spolu s majiteli a platbami:

Dům čp.	Jméno vlastníka	Topp č.	Výměra	Pojmenování pozemku	Poplatek z ??		Daň z luka		Poznámky
					Zl.	kr.	Zl.	Kr.	
2	Budova školy	17.	22 4/6	zahrádka pole pod školou	-	-	-	-	Tento pozemek má učitel přiměřené dani ke svému platu bez poplatku.
2	-II-	18.	437 3/6	škola zahrádka	-	-	-	-	
150	Karolus Pietsch	20.	153	u domu	-	-	-	-	Počet úroků kostelu

4	Florián Hörnich	22.	123 5/6	u domu	-	-	-	54	
160	Heinrich Wolf	23.	-	u domu	-	30	-	-	Tento pozemek je nesmírný
5.	Franz Butschik	26.	162 1/6	kousek louky	-	-	-	-	Z tohoto pozemku louky dostává úroky vrchnost
	-II-	27.	766 2/6	kousek pole	-	-	-	-	
6.	Franz Richter	28.	1415 1/6	louka	-	-	1	18	Tato daň je něco placeno bylo z daně z louky upuštěno.
		29.							
				součet	-	30	-	54	

s. 36

Dům čp.	Jméno vlastníka	Topp č.	Výměra	Pojmenování pozemku	Poplatky z ??		Daň z luka		Poznámky
					Zl.	kr.	Zl.	Kr.	
				převod	-	30	-	54	
2.	Škola	30.	338 3/6	kousek pole	-	-	-	-	přiměřené dani bez poplatků
26.	Franz Lux	40.	91	zahrádka	-	30	-	-	
7.	Florian Tasler	42.	153 2/6	dtto	-	40	-	-	
182.	Anton Dittert	43.	150	dtto	1	15	-	-	
2.	Škola	44.	372 4/6	pole	-	-	-	-	přiměřené dani bez poplatků
155.	Franz Hörnich	54.	226 3/6	louka	5	-	-	-	
	-II-	78.	178	dtto					
18.	Florián Goldmann	58.	172 2/6	dtto	-	-	1	12	
1.	p. Farář	59.	100 3/6	dtto	-	-	-	-	bez daně přiměřené
159.	Josef Hofmann	61.	34 4/6	dtto	-	38	-	-	
13.	Anton Dittert	55.	1132 3/6	zahradka	-	-	1	7 ½	tato daň je něco placeno, může být upuštěno z daně z louky
	-II-	56.							
46.	Vinzens Schreiber	63.	joch 410	louka u mlýny	10	-	-	-	
	-II-	180.	50	zahrádka					
44.	Georg Hirschberg	63.	460	pole u domu	1	-	-	-	
	- II -	178	112	zahrádka	-	-	-	54	
15.	Rohlische Erben	80	295	dtto	-	-	1	12	
16.	Anton Kallaus	81.	471	dtto	-	30	-	54	
20.	Karl Pietsch	89.	1048 2/6	zahradka	-	-	1	3 ¼	z této daně je něco placeno a může být odpouštěno něco z daně z louky
	-II-	90.							
21.	Josef Schulz	91.	837	pole a	-	-	-	48	dtto

				zahrada					
22.	Leopold Feuer	95.	392	dtto	-	-	-	54	
23.	Prausische chaluppe	97.	49	špatná zahrádka	-	-	-	54	
27.	Franz Prause	98.	946	zahrada	-	-	1	33	z této zahrady je něco vyměřeno patřící obci
	- II -	103.	383 3/6	obecní louka	-	-	-	-	tato louka genüssen kostelníkovi
32.	Josef Taiber	1??.	170	zahrada	-	-	1	12	tato zahrada je něco vyměřeno mimo louky
33.	Josef Saliger	148.	117	dtto	-	-	1	12	
35.	Anton Hofmann	150.	164 3/6	dtto	-	30	-	54	
31.	Franz Wanitschek	152	607 4/6	obecní louka	3	8	-	-	
36.	Florián Hörnich				3	8	-	-	
38.	Franz Hofmann	167.	216	zahrada při domě	-	-	1	12	
				součet	26	54	12	57	

s. 37

Dům čp.	Jméno vlastníka	Topp č.	Výměra	Pojmenování pozemku	Poplatky z ??		Daň z luka		Poznámky
					Zl.	Kr.	Zl.	Kr.	
				převod	26	54	12	57	
39.	Johann Alliger	168.	819	zahrada u domu	-	-	-	-	tento platí obecním poslům
41.	vdova Richlingová	171	266	dtto	-	6	2	-	
18.	Johann Pautsch	173	40	dtto	-	25	-	-	
	- II -	174	635	louka	-	-	-	-	tato louka je pro požitek panu faráři
34.	Andreas Prause	176	174	zahrádka při domu	2	30	-	-	
17.	Anton Knoll	182	135	dtto	-	-	-	-	neplatí obci
48.	Florián Saliger	184	107 3/6	dtto	-	-	-	-	požívání jako štípané farní dřevo bezplatně
42.	Franz Prause	186	65	dtto	-	-	-	54	
50.	Ignaz Hörnich	202	135	dtto	-	-	-	-	jako obecní ?? neplatil (od roku 1829 v dani)
121.	Anton Feistel	204	135	dtto	-	30	-	-	
53.	Franz Kumposcht	211	135	dtto	-	45	-	-	
54.	vdova Saligerová	213	142 3/6	dtto	-	20	-	-	
56.	Ignatz Volkmer	221	29 1/6	dtto	-	30	-	-	
58.	Michael	223	29 1/6	dtto	-	-	-	-	jako výběrčí daní

	Saliger								neplatil
60.	Josef Hörnich	232	325	dtto	-	-	1	12	
61.	Florián Hötzel	234	325	dtto	-	-	-	36	
62.	vdova Hirschbergová	236	654 1/6	pole	-	-	2	42	
63.	vdova Jäckeová	237	1274	zahradka	-	-	-	-	tato platila vše obecním poslům
	- II -	238							
65.	Anton Volkmer	252	1274	zahrádka u domu	-	38	-	-	
66.	Josef Saliger	253	436	dtto	-	-	2	24	
67.	vdova Taiberová	255	171	dtto	-	-	1	3	
69.	Florián Hörnich	257	133	dtto	-	-	1	3	
70	Andreas Taiber	259	56	dtto	-	-	-	54	
72.	- II -	263	217 1/6	dtto	-	-	1	3	
71.	po Johannu Saligerovi	261	119	dtto	-	-	1	3	
73.	Anton Prause	265	100	dtto	-	-	-	54	
74.	Josef Alliger	267	262 3/6	dtto	-	38	1	12	pro poplatek musel něco obecnímu majetku
75.	Johann Richling	269	28	dtto	-	-	-	36	
76.	Franz Pietsch	271	96	dtto	-	-	-	54	
166.	Josef Pietsch	273	96	dtto	-	45	-	-	
	- II -	274	96	dtto	-	-	-	36	
				součet	34	1	32	3	

s. 38

Dům čp.	Jméno vlastníka	Topp č.	Výměra	Pojmenování pozemku	Poplatek z ??		Daň z luka		Poznámky
					Zl.	kr.	Zl.	Kr.	
				převod	34	1	32	3	
79.	Josef Matzke	293	96	zahrádka	-	30	-	-	
164.	Johann Prause	299	160	dtto	1	15	-	-	
81.	Johann Taiber	301	219	dtto	-	-	1	48	
83.	Johann Saliger	303	110	dtto	1	-	-	54	za poplatek musí něco obecního majetku
84.	Anton Richling	305	190 4/6	dtto	1	-	-	54	dtto
85.	Johann Beschorner	313	182	dtto	-	20	-	54	

86.	Johann Pietsch	315	72	dtto	-	30	-	-	
88.	Josef Volkmer	317	284	dtto	2	30	-	-	
89.	Johann Taiber	324	1 joch 14 2/6	zahrada	-	-	1	21	tato daň je něco placeno, může být odpuštěna daň z louky
90.	Anton Bortsch	327	515 4/6	dtto	2	30	-	36	
91.	Josef Steffek	329	171 1/6	dtto	-	-	1	12	
92.	Anton Weiss	331	1 jitro 12	louka	2	-	-	-	
93.	Franz Neumann	338	115	dtto	-	50	-	-	tento poplatek platil č. 181 za Neumanna, protože dům č. 93 stál na pozemku
100.	Josef Alliger	348	1134 1/6	zahrada	-	43	-	-	
	- II -	360	1127	obecní louka	-	-	-	-	tento rod byl výběrčím daní a obecním písařem jako platové vylepšení
94.	Franz Weiss	361	1120	dtto	1	15	-	-	
172.	Anton Richling				1	15	-	-	
97.	Franz Alliger	368	453 2/6	dtto	2	30	-	36	
98.	Josef Schmied	370	286	zahrada u domu	-	-	1	27	
99.	Josef Alliger	372	166 5/6	dtto	-	-	1	12	
162.	Anton Alliger	374	231	dtto	2	30	-	-	
157.	Wenzel Jäckl	375	231	dtto	-	20	-	-	
158.	Franz Beschorner	377	231	dtto	-	-	-	-	bez daně
102.	Franz Schmied	384	241	dtto	-	15	1	27	
103.	Josef Pautsch	385	432	dtto	1	-	1	12	
153.	- II -	387							
105.	Ignaz Saliger	395	200	dtto	-	-	1	12	
107.	Josef Taiber	399	98	dtto	-	-	-	54	
108.	Franz Alliger	401	55	dtto	-	30	-	-	
109.	Josef Kohlmann	403	354	dtto	-	-	1	48	
112.	Anton Alliger	412	250	dtto	-	25	-	54	
				součet	57	9	49	3	

číslo domu	jméno obyvatele	název nivního pozemku	poplatek z ??		daň z nivy		
			zl.	kr.	zl.	kr.	
		přenos	78	40	56	15	
148.	vdova Prausová	zahradka včetně domu	-	25	-	-	
176.	Johann Jäckl	dtto	4	52			8 kr. platí čp. 65
171.	Johann Richling	na místě, kde bude brzy stát dům	-	30	-	-	
185.	Anton Alliger	dtto	-	30	-	-	
78.	Wenzel Saliger	kus bažinné louky	-	25	-	-	tito tři mají louku, která leží vedle lužní vody pod kopcem, rozdělena v používání
80.	Josef Matzke	dtto	-	30	-	-	
81.	Johann Taiber	dtto	2	30	-	-	
189.	Anton Prause	dům a kus zahrady	1	-	-	-	
178.	Franz Alliger	dtto	1	-	-	-	
172.	Anton Richling	pro používání bažiny	1	53	-	-	bažina leží mezi čp. 195 a 169
199.	Florian Hirschberg	kus louky	-	38	-	-	
40.	Josef Stiepanek	místo domu a kousek pole	1	-	-	-	
195.	Josef Prause	dtto	1	-	-	-	
169.	vdova Bonerová	dtto	1	15	-	-	
180.	Florian Alliger	dtto	1	30	-	-	
77.	Josef Libich	místo domu a kus zahrady	-	45	-	-	
177.	Franz Prause	místo domu a kousek lužního pozemku	5	-	-	-	
194.	Johann Dittert	dtto	2	30	-	-	
197.	Franz Neidhart	dtto	2	30	-	-	
198.	Anton Prause	dtto	4	-	-	-	
30.	August Weinberg	dtto	4	15	-	-	
174.	Josef Knetig	místo domu	-	25	-	-	
72.	Andrea Taiber	kousek u bělidla	-	8	-	-	
170.	Josef Taiber	místo domu a kousek luhu	-	30	-	-	
Celkem všech obecních příjmů			104	39	56	15	

Aby tyto obecní příjmy zde byly věrně uvedeny a byly zaznamenány, bylo od podepsaného potvrzeno pod povinností přísahy.

Bartošovice, 10. října 1827

Sigismund Kotissa

přísahající obecní písař
(obecní razítko)

s. 41

První obecní účet

Obecní účet

po roce 1825 uzavřených příjmů a vykonaných výdajů z obecní pokladny v Bartošovicích.

S koncem obecního účtu v roce 1824 zůstalo vedoucímu obecní kasy zbytek: 4 zlaté a 28 krejcarů.

Nový příjem na rok 1825

Podle příslušného výkazu bylo od lužních pozemků jako poplatky zkasírováno	154 zl. 39 kr.
Podle právě výkazu na pozemkovou daň	56 zl. 15 kr.
Celkem všech obecních příjmů	160 zl. 54 kr.

Nové výdaje na rok 1825

Na nezaplacený zbytek z roku 1824 vedoucímu kasy	4 zl. 28 kr.
Obecnímu písaři za písařskou odměnu	20 zl. -
Štípači hoblin u fary mzdu	4 zl. 10 kr.
Obecnímu poslovi vylepšení jeho mzdy	5 zl. -
Soudnímu porotci za jeho celoroční snahu a ztrátu času	14 zl. 20 kr.
Za dvě nové úřední knihy	4 zl. -
Za jednu zápisnou knihu vojáků	1 zl. 24 kr.
Dvou ženám z Kunvaldu za cestu do Bartošovic s jejich dětmi, od kterých byla vzata očkovací látka na očkování	2 zl. -
Za křestní list porodní bábě na kladský Rosenthal	5 zl. 26 kr.
Dvou chlapcům ze Žamberka za řetězové tažení při vyměřování ulice v Bartošovicích	2 zl. 21 kr.
Soudnímu porotci za chod u vrchního úřadu	2 zl. 24 kr.
Za příležitost panu doktorovi za návštěvu chudé nemocné osoby	2 zl. 30 kr.
Vikářskému sluhovi za vizitaci	1 zl. -
3 zlaté na bohoslužbu	2 zl. 33 kr.
Na kůrovou strunu na církevní oslavu	- 54 kr.
Na vápno k vybělení školy	- 42 kr.
Na vybělení školy a malé opravy	1 zl. 30 kr.
celkem:	74 zl. 41 kr.

	přenos:	74 zl. 41 kr.
Pozemkové vrchnostu za poplatky z luhů nebo tzv. poplatky za používání půdy	2 zl. 33 kr.	
Na c .k. ordinariát daně z lužních pozemků	77 zl. 25 kr.	
Na výdaje daňové pokladny	- 40 kr.	
Celkem všech výdajů za rok 1825	155 zl. 19 kr.	

Když nyní předcházející příjem 160 zlatých 54 krejcarů zde uvedený a výdaje 115 zlatých a 19 krejcarů od sebe odečteno bylo, tak zůstalo v hotovosti 5 zlatých 35 krejcarů.

Podpis Bartošovice, 30. prosince 1826

Sigismund Kotissa

přísežný obecní písař

Rychtář

V roce 1829 byl rychtářem Bartošovic Florian Hörnich, který převzal úřad 1830 od Wenzela Saligera čp.78. Zastával místo rychtáře 20 let až do volby obecního starosty.

Cholera

V roce 1831 se vyskytla v okolí Bartošovic cholera, která byla také zatažena do Bartošovic, naštěstí nikdo vážně neonemocněl. Hranice s Pruským Slezskem byla uzavřena 14 dní armádou, samotné mosty a cesty byly zbourány, všechny spojení s cizinou přísně střežena a nepovolena.

V Ostrově (Nesselfleck) zemřel jistý Hanusch na cholera, ten navštívil nemocného mlynáře v Lesici³³ a tam se nakazil. Výdaje s ohledem na tuto nemoci nesla obec 10 zlatých a 33 krejcarů a sice:

výdaje za uzavření hranice	1 zl. 34 kr.
výdaje za výbor kvůli Goldmannově dceři	1 zlatý 12 kr.

s. 43

náklady kvůli čistotnosti v Bartošovicích a Ostrově	1 zl. 15 6/10 kr.
vybudování strážního domku a ubytování nadporučíka	6 zl. 32 kr.

Hasící přístroje

V roce 1836 byla obstarána nová obecní požární stříkačka, na kterou obec poskytla částku 1 zl. 25 2/10 kr. Dále obec obstarala 6 kusů nových kolmých žebříků k hašení ohně, 20

³³ v originále - Freiwalde

kusů košů na vodu a 4 kusy pohrabáčů. Dva roky později, 1838, zaplatila obec částku na požární stříkačku v Ostrově v obnosu 3 zl. a 36 kr.

V průběhu roku 1842 bylo prodáno několik obecních pozemků a výtěžek 907 zl. a 49 kr. užitečně investován.

Jako obecní porotci roku 1845 byly jmenováni Florián Friemel a Florián Pietsch z Bartošovic.

Dne 14. listopadu 1847 úplně vyhořela hospoda, která stála před vstupem do kostela. Bylo předpokládáno, že oheň také předsíňku kostela zachvátil, přece zůstala tato jako díky zázraku nepoškozena.

1848

Ústava z 15. března 1848 otřásla také obyvatelstvem naší obce, přece ukazovalo Bartošovice ze všech panství Žamberk podřízených míst výjimku a byl zde relativně klid. Třebaže obyvatelé jiných obcí vykročili proti vrchnosti, zůstali bartošovičtí doma. Jako poslanec říšského sněmu byl zvolen Georg Geisler, rychtář z Vrchní Orlice, který platil za chytrého a kurážného muže.

s. 44

Robota

Sedláci z Bartošovic vykonali v roce 1848 robotu a naturální platby před zrušením na panství Žamberk: 90 Resten lnu, 19 dní robota rukama a 372 zl. a 33 kr., sedláci z Ostrova 45 Resten lnu, 10 dní roboty a 33 zl. 10 kr. peněžité dávky. Domkaři z Bartošovic a Ostrova, kteří byli všichni zavázáni dřevo během plavení dřeva házet do vody, vykonali mimo to 23 dní roboty a zaplatili 242 zl. 49 ½ kr. peněžité dávky.

Vzkvétající tkalcovna

Tkalcovna vzala v roce 1849 podobný rozvoj, že v mnoha domech tři až čtyři tkalcovské stavy dny a noci klapaly a přesto četné přicházející objednávky nemohly být pokryty. Již léta nebylo v obci tolik peněz, jako v těchto dnech vzkvétající tkalcovny.

První obecní zastupitelstvo

V roce 1850 bylo v Bartošovicích zvoleno první obecní zastupitelstvo, z kterých vyšel volbou vítězně Josef Volkmer čp. 87 a tento post užíval až do roku 1852. Jako plat obdrželi:

Obecní starosta	46 zl. 40 kr.
Zapisovatel	28 zl. -
Obecní pokladník	16 zl. -
Obecní posel	14 zl. -

Výše jmenovaného starostu obce v roce 1852 vystřídal Wenzel Saliger čp. 78, který vedl obecní záležitosti až do své smrti do roku 1860.

Rok 1852 ovládla naši obec epidemie tyfu.

Dne 24. dubna 1854 na den svatby Jeho Majestátu císaře Františka Josefa I. s bavorskou princeznou Alžbětou byly na trvalou památku na tento den vysazeny tři kusy

s. 45

stromků lípy před starou školou.

V roce 1858 převzal panství Žamberk syn barona Johna Parishe, jmenovitě George Parish ze Žamberka.

Jako starosta obce byl v roce 1860 zvolen Wendelin Alliger čp. 104, který zůstal ale pouze jeden rok na tomto postu. Jeho následovník byl David Pöschel, který zastával tento úřad 3 roky a byl znovu vystřídán Wendelinem Alligerem.

Škodlivý oheň

Dne 9. dubna 1861 zcela vyhořela hospodářská budova, stejně tak stodola Josefa Taslera čp. 120 a byla ještě tentýž rok znovu postavena. Dne 14. května téhož roku zcela vyhořel obytný dům spolu se stájí Josefa Jestřábe čp. 156, jehož nová stavba byla okamžitě zahájena.

Florian Dittert zhotovil v tomto roce vůz na hasičskou stříkačku za 6 zl. 70 kr.

V roce 1864 vyhořela zcela budova čp. 84, která byla také hned postavena.

Tentýž rok byly opraveny a vyladěny varhany v bartošovickém kostele.

V následujícím roce 1865 darovala obec škole tři mapy.

Válka 1866

Dne 16. června 1866 dorazil sem c. k. štyrský pěší regiment, který se částečně stáhl k Panskému Poli, zde zůstalo pouze několik hlídek. Dne 20. června přišla znovu armáda a přišla opravdu válka s Pruskem. Hraniční linie se táhla přes návrší od Ostrova na písčitou cestu až k lesu a

s. 46

na orlická pole k Vysokému Kořeni³⁴ a Neratovu³⁵. Dne 27. června byly povolány hlídky a 30. června přitáhli přes hranice Prušáci, silná průzkumná hlídka z Ostrova do Kunštátu.

V Bartošovicích bylo ještě 16 mužů rakouských hulánů v lesíku Vinzenze Richlinga čp. 43 ukryto, osm z nich se odvážilo ke koním až nad stodolu Amada Richlinga čp. 37. Kůň jednoho hulána byl od pruských vojáků na letní straně postřelen, který přece ještě několik

³⁴ v originále – Hohe Wurzel

³⁵ v originále - Bärnwald

kroků šel, než padl. Muž ale nechal kabát a náprsní tašku ve švu sedla koně a uprchl s dalšími vojáky k Žamberku. Prušáci vzali sedlo a popruh, koně přenechali obyvateli pole, který si ho za 10 zlatých koupil.

Pruská pěchota postoupila až k čp. 45. Jeden voják se sám postřelil nad Freislerovým mlýnem čp. 46 při skoku přes násep cesty a těžce se ranil. Prušáci si mysleli, že byl postřelen z domu, a provedli přísné šetření, až dokud muž znovu nemohl mluvit a také přiznal, že se úraz způsobil sám. Nepřátelé táhli znovu zpět přes hranice do Niemójowa³⁶, ale vzali s sebou tehdejšího výběrčího mýta Nebeského, který jako špion se ohlásil a byl zapřen. Po osmi dnech, po mnoha utrpených trápení se znovu vrátil.

Dne 3. července byla rozhodující bitva u Hradce Králové³⁷. Bylo slyšet celý den

s. 47

až u nás silné dunění děl.

Později pronikl nepřítel dále na Brno.

Bartošovice museli nepřátelům doručit dvě fůry chleba a ovsu, tak jako tažnou službu vykonat a sice 8 povozů se 13 koňmi do Žamberka, 5 povozů s 10 koňmi do Ústí nad Orlicí³⁸, 1 povoz s 2 koňmi do Klodzka³⁹, 1 povoz se dvěma koňmi do Vamberka a 1 povoz s jedním koněm do Rokytnice.

V září se nepřítel vracel zpátky. Ztráty Rakušanů činily ve válce 8.484 mrtvých a 19.896 raněných.

Obec měla pouze následující výdaje s ohledem na válku: řezníku Paulovi Kretschmerovi za 17 liber hovězího masa pro rakouskou armádu – 3 zl. 40 kr.

V roce 1866 byl položen základ na opatření nové požární stříkačky a první obnos byl 25 zlatých.

Stavba silnice

Na začátku 60 let byla postavena okresní silnice ze Žamberka přes Kunvaldu do Bartošovic.

V roce 1867 byl zvolen starostou obce Josef Hörnich, kterého vystřídal v roce 1870 Franz Pietsch.

Pošta

Pošta poselská byla sem zavedena v roce 1869, ve spojení se Žamberkem, později s Rokytnicí a Kunštátem.

³⁶ v originále - Marienthal

³⁷ v originále - Königgrätz

³⁸ v originále - Wildenschwert

³⁹ v originále - Glatz

Dne 27. října 1869 padl za bouřlivé vichřice celý úsek lesa. Toto množství dřeva nemohlo být ihned zpracováno, proto se do něho dal kůrovec a zničil

s. 48

více než vykonala bouře. Díky těmto škodám byla také cena dřeva velmi nízká. Na Rosenthalském panství se dostalo za stříbrný groš nebo 6 kr. kubická stopa v kládách.

Krupobití

Dne 10. července 1872 mezi 11 a 1 hodinou polední byla Vrchní Orlice a částečně také Bartošovice ohrožena strašnou bouřkou, padaly kroupy ve velikosti holubích vajec a zničily úrodu téměř celou. Ve Vrchní Orlici byly škody povýšeny a odhadnuty na 20.346 zl. Bylo obdrženo na větší škody úhrada 3.000 zl. ze zemských prostředků.

Po Franzi Pietschovi, který vedl tři roky službu obecního starosty, byl zvolen v roce 1874 Wendelin Alliger, jehož následoval jako starosta v roce 1877 David Pöschel.

Povodeň

Jednoho červencového dne roku 1875 přišla v odpoledních hodinách přes horní část obce bouřka, která se zvrhla v průtrž mračen a natolik spadlo velké množství vody, že během krátké doby vodní tok tak malý a obecní potok na divoký proud z břehů vystoupil a celé louky zatopil a obecní cesty byly velmi poškozeny hluboké díry nebyly žádná vzácnost. Vesnická kovárna Dittertova čp. 62 byla vyklizena, jelikož voda vystoupala téměř až po okna. Prvně před několika lety postavený klenutý most přes cestu u pekaře čp. 57 byl stržen množství vody, takže musel být postaven prozatímní most. Díky mnoha pořízených opravách cest obyvateli, tak jako obcí velké práce

s. 49

a výdaje vznikly.

Stavba silnice

V roce 1876 byla postavena okresní silnice do Rokytnice.

Císařské oslavy

Dne 18. února 1878, den, který Jeho Majestát císařovna se šťastně z vražedných rukou osvobodila, bylo ve škole a v kostele slavnostně oslaven. Stejně tak 24. duben roku 1879 den stříbrné svatby Jejích Majestátů císařského páru. Po slavnostní bohoslužbě držel řídící učitel Wanschura slavnostní řeč, po které následovaly básně a písně od žáků. Odpoledne byla uspořádána slavnostní hra a celý den byly veřejné budovy ověšeny vlajkou.

Dne 8. června 1874 na neděli Svaté trojice ve 4 hodiny odpoledne se spustila nad Bartošovicemi silná bouřka, doprovázená deštěm a průtrží mračen. Blesk zapálil zde dvě místa a sice stodolu Franze Salligera čp. 212 a stodolu Franze Pietsche čp. 116, které obě úplně vyhořely.

Hasičská stříkačka

Po těchto dvou nešťastných požárech bylo vzpomenu na obstarání nové hasičské stříkačky, která také byla objednána ještě během tohoto roku. Firma Smeykal, závod na hasící nářadí v Brně doručila dvouválcovou hasičskou stříkačku dvoukolovou, ke které o rok později byl obstarán čelní vůz. Pracovní výkon tohoto hasícího přístroje byl velmi dobrý a byla obdivována zvláště vzdálenost proudu.

Také v roce 1874 byl renovován kostel.

Jako starosta obce byl zvolen

s. 50

v roce 1880 hostinský Wenzel Vogel čp. 145.

Sňatek korunního prince Rudolfa dne 10. května 1881 byl také oslaven nadmíru slavnostně.

Téhož roku 1881 převzal Oskar Parish panství Žamberk, který 1899 znovu byl povýšen do baronského stavu a byl skutečným tajným radou.

Založení hasičského sboru

Dne 1. ledna 1882 se konalo za předsednictví obecního starosty Wenzela Vogela zakládající shromáždění dobrovolného hasičského spolku Bartošovice. Z provizorní volby vyšel Josef Weinlich jako komandant a Johann Taiber jako jeho zástupce. V srpnu téhož roku se konalo za přítomnosti hasičského spolku Rokytnice a Miedzylesie⁴⁰ v Bartošovicích hlavní cvičení zdejšího sboru. Brzy poté se mohl mladý spolek na dvou požárech angažovat, totiž při panském loveckém záměčku na Čiháku a při požáru lnu v sušárně Antona Saliger čp. 59. Zejména lásku k spolku ukazoval komandant Weinlich, který jako horlivý zámožný člen nejlépe podporoval spolek, jako také zbohatlíci věnovali svou pozornost spolku, necenili si protivníka, který měl nový a první spolek místa mezi vesnickými obyvateli.

Na podzim roku 1882 se konala volba obecního starosty, jehož místo připadlo Vinzenzi Richlingovi.

Obecní zastupitelstvo se chopilo dne 14. května roku 1882

⁴⁰ v originále - Mittelwalde

usnesení nechat postavit novou školní budovu.

Dne 14. února 1883 na hlavním shromáždění dobrovolného hasičského spolku byli jako první hodnosti zvoleni: Josef Weinlich, Wenzel Vogel, Anton Neumann, Johann Taiber a Johann Weinberg. Tento spolek obdržel rok poté státní podporu 60 zlatých Ö.W.

Za účelem podpory a pozvednutí blahobytu domova byl založen zemědělský horský spolek údolí Orlice, který zde konal dne 1. června 1884 své první shromáždění.

Dne 29. června 1885 se konala dětská oslava za účasti místního obyvatelstva.

Požár

Dne 14. června stejného roku ráno ve 3 hodiny byli hasiči alarmováni k požáru mlýna a pily tehdejšího majitele Zwienera.

V obecních volbách v roce 1886 byl zvolen Josef Alliger obecním starostou.

Nový zvon

Protože zvon bartošovického farního kostela byl prasklý, byl obstarán v tomto roce od patronátu nový za cenu 245 zl. 80 kr. Stanovení nákladů činilo 45 zl. 16 kr.

Vysvěcení vlajky

Dne 11. července téhož roku oslavil hasičský spolek velkou oslavu, oslavu vysvěcení praporu. Vážnost kmotry praporu převzala madam Parishová ze Žamberka. Jako zástupkyně fungovala paní Adelheida Prausová. Na této oslavě se zúčastnili sestřiné spolky z Kunštátu, Rokytnice,

Miedzylesie, Dolních Boříkovic a Mladkova⁴¹, Žamberka a Kunvaldu poslali deputaci. Mimoto se ještě objevily veteránské spolky z Říček⁴² a Marienthalu v parádě, deputace veteránského spolku Žamberk, tak jako mnoho lidí z blízka a dále. Vysvěcení provedl zdejší farář Ignaz Bilak za asistence faráře Johanna Vlacha z Kunvaldu a faráře Josefa Vaško z Klášterce⁴³. Slavnostní kázání držel farář Johann Vlach, slavnostní řeč zdejší řídící učitel Theodor Kirsch.

Dne 13. listopadu 1887 hořelo v sušárně lnu Franze Hoffmanna, ke kterémuž požáru byli zavoláni hasiči.

⁴¹ v originále - Mladkov

⁴² v originále - Ritschka

⁴³ v originále - Klösterle

Dne 12. srpna 1888 se konalo hlavní cvičení hasičského spolku, spojené se shromážděním delegátů okresního hasičského svazu. Při tom se zúčastnili spolky Kunštát, Rokytnice, Horní Rokytnice⁴⁴ a Miedzylesie.

Dne 31. ledna 1889 obdrželi Bartošovice zprávu, že se korunní princ Rudolf rozloučil se životem. Zemřel na loveckém záměčku Mayerling u Badenu v Dolním Rakousku.

Požár

Dne 24. listopadu téhož roku byl zdejší hasičský spolek činný u požáru stodoly Thadeuse Taibra čp. 130, přičemž pouze málo kroků vzdálený stojící obytný dům byl v nebezpečí. Pouze díky ráznému zásahu hasičů byl obytný dům výše jmenovaného, tak jako dům Rudolfa Saliger čp. 129 před požárem zachráněn.

s. 53

Dne 15. prosince téhož roku byli hasiči v 6 hodin večer alarmováni, protože výměnkový dům Franze Richlinga kvůli tam vzniklému požáru v komínu byl v nebezpečí, které ještě bylo v pravý čas zlikvidováno.

Stavba školy

V roce 1890 byla stavba nové trojtřídní školy projednána obecním výborem a tato stavba koncem téhož roku předána stavebnímu mistrovi Hübnerovi z Králík. Peněžní rozpočet této stavby činil následující:

zednické a nádenické práce	2.414 zl.	52 kr.
kamenické práce	572 zl.	86 kr.
tesařské práce	510 zl.	24 kr.
truhlářské práce	647 zl.	70 kr.
zámečnické práce	498 zl.	60 kr.
kovářské práce	229 zl.	26 kr.
železářské zboží	163 zl.	-
klempířské práce	48 zl.	-
sklenářské práce	279 zl.	04 kr.
natěračské práce	211 zl.	-
kamnářské práce	178 zl.	-
stavební materiál	7.564 zl.	75 kr.
tesařský materiál	<u>1.684 zl.</u>	<u>50 kr.</u>
celkem	15.783 zl.	52 kr.

⁴⁴ v originále - Oberdorf

V roce 1891 byla stavba školy započata a skoro hotově postavena.

Renovace kostela

Rovněž byla zahájena renovace kostela a sice nová mozaiková dlažba, nové lavice, okrášlení

s. 54

oltáře, vymalování kostela (fresky), nová okna a nová křížová cesta. Koncem října byla tato stavba skončena a dne 29. října byl kostel slavnostně vysvěcen, bylo přítomno 28 kněží.

Do roku 1892 zastával Josef Alliger post obecního starosty, kterého v tomto roce nahradil Amand Richling.

Dne 29. března 1892 se utopil v rozvodněném vesnickém rybníku žák 2. třídy Wenzel Tasler, syn hokynáře Konstantina Taslera čp. 7.

Školní budova- vysvěcení

Dne 11. září téhož roku byla nová školní budova pro stálé časy pro veřejné vyučovací cíle předána, ke kteréžto příležitosti se dostavily hojné spolky a korporace. Světící akt vykonal farář Ignaz Bílek, slavnostní řeč držel okresní školní inspektor Oppelt.

Požár

Dne 3. ledna 1894 vypukl v Brechhaus Franze Hoffmanna při sněhové vánici a 18 stupních Celsia požár. Dva členové hasičského spolku měli k tomu nehodu a sice zástupce komandanta Franz Stehr utrpěl roztržení česky, Wenzelu Alligerovi omrzly obě ruce. Oba museli podpory využít, poslední zůstal po svůj život dlouho invalidou.

Dne 27. května téhož roku uděloval zde tehdejší chvályhodný pan biskup svaté biřmování.

Cesta na Ostrov

Dne 6. července 1894 bylo rozhodnuto na zasedání obecního výboru na provedení spojovací silnice do Ostrova, protože tamnější povozy pouze velkou

s. 55

zajížděkou mohou dosáhnout Bartošovic. Spojovací cesta byla na podzim tohoto roku připravena a měla skoro stejné provedení, jako nynější cesta. Práce k provedení této cesty vykonali hlavně rolníci z Ostrova a sice Wilhelm Lux, Hyronimus Pohl, Franz Pischel a Franz Exner.

V roce 1895 byl zvolen obecním starostou Johann Taiber, který tento post držel do roku 1899.

Zemědělské beseda

Dne 10. března 1895 se konalo zakládající shromáždění zemědělské besedy, jejímž prvním předsedou byl Franz Dittert.

Požár

Dne 17. listopadu téhož roku vyhořel pozemek obchodníka s řezivem Josefa Alligera čp. 77.

Pěvecký spolek

Na podnět tehdejšího lesního ze Zaječín Maxe Gunthera byl v roce 1896 založen pěvecký spolek, který dne 23. února téhož roku vystoupil s pěveckým vystoupením před veřejnost a sklídl při plně obsazeném sálu bohatý potlesk.

Požár

Dne 31. prosince téhož roku vypukl požár v Brechhause Petra Stowitscheka.

Ceny

Za zemědělské produkty dostal člověk v roce 1897 za 100 kg následující ceny: žito 9 zl., oves 5 ½ až 6 zl., pšeničná mouka za kg 16 až 22 kr., len byl v ceně klesající a člověk koupil za 100 kg 30 až 20 zl.

Z obecních voleb vyšel v roce 1898 Johann Pöschel jako obecní starosta.

s. 56

Císařská oslava

Dne 19. listopadu 1898 se konala zádušní oslava za zabitou císařovnu Alžbětu, na které se zúčastnily spolky a korporace.

Rovněž bylo oslaveno dne 2. prosince téhož roku 50leté jubileum vlády císaře Františka Josefa I. v kostele a škole.

Založení Raiffeisen spořitelny

Potom již dne 11. dubna 1898 bylo usneseno, založení Raiffeisenkasse, konalo se dne 2. února 1877 zakládající shromáždění spořitelního spolku a záložního spolku, jehož prvním předsedou byl Franz Dittert a prvním výplatním farář Franz Světelský. Spolek zahájil svou činnost dne 9. března.

Tuhá zima

Den 30. března roku 1900 byl pro zdejší krajinu nejkrutějším zimním dnem. Orkanický vítr nakupil sněhové závěje až do výšky 5 metrů a udělal tím neschůdné všechny cesty.

Následkem neúrody roku 1899 byl na žádosti okresů Rokytnice, Žamberk a Králíky od státu povolena subvence. Na obec Bartošovice připadla částka 1470 K 98 h, která byla použita k nákupu osiva. Dne 1. dubna 1900 byla tato částka jednotlivým majitelům podle rozsahu orné půdy rozdělena.

Požár

Dne 5. června téhož roku okolo 4 hodiny ranní vypukl požár v hostinci Knoblich, který mohl být brzy vznik uhašen.

s. 57

V roce 1901 byl zvolen obecním starostou zemědělec Johann Weiss.

Požár

Dne 7. ledna roku 1901 okolo 3 hodiny ranní vyhořel úplně při velké zimě a bouřlivém severním větru hostinec Petra Stowitscheka. Protože také hasiči z Vrechní Orlice a Marienthalu přijeli na pomoc, mohlo být dalšímu rozšíření požáru zabráněno.

Dne 8. září téhož roku odpoledne vyhořel zcela obytný dům Antona Wanitscheka. Naštěstí mohla budova Michaela Nosska čp. 84, který již od ohně zachvácen byl, ještě zachráněna. Při tomto požáru utrpěl hasič Amand Geisler na rukách velké popáleniny.

Založení spolku ovocnářství

Již mnoho let se snažil zdejší řídící učitel Theodor Kirsch, aby obyvatelům místa prospěšnost ovocnářství vštěpil. Protože jeho úsilí také brzy ukázalo zdar, přistoupil jmenovaný v roce 1902 k založení spolku pro ovocnářství, zahradnictví a včelařství v Bartošovicích. Díky přednáškám byly brzy všechna srdce získána pro ovocnářství, díky provedení divadelního kusu spolkový sáček posílil. Brzy mohla být objednána velká objednávka ovocných stromků, bohužel jich mnoho zahynulo v našem drsném klimatu. Ovocnářství se rozvinulo přece od té doby stále více a dokázalo zbylými

s. 58

ovocnými zahradami a plantážím nejlepší činnost zmíněného spolku.

Stavba silnice

V letech 1902/03 byla postavena silnice do Ostrova. Bartošovičtí pracovití muži našli zde výnosné zaměstnání. Na stavbu mostu u Zemské brány⁴⁵ byli přizváni italští zedníci, protože tito považováni byli na kamenné stavbě jako zvláštní odborníci. Dlouho toužebné

⁴⁵ v originále - Adlerdurchbruch

přání bylo díky této stavbě učiněno a zvláště pro obyvatele Ostrova bylo uvítáno, protože nové spojení měli s obcí jako také s Českými Petrovicemi.

V roce 1904 byl Johann Vogel zvolen obecním starostou, který dne 1. března převzal službu.

V roce 1905 byli všechny obecní cesty a mosty podrobeny opravám.

Požár kostela

Dne 4. srpna 1906 o první hodině ranní zuřila v naší obci těžká bouřka. Blesk zasáhl ve 4 hodiny ráno do zdejšího farního kostela a zapálil ho. S ruční hasičskou stříkačkou byl požár, který nějakou dobu se šířil ne zvláště rychle, pravděpodobně ještě byl uhašen. Přece nebyl tento, jako také voda první poskytnutí pomoci k ruce. Trámoví se dostalo nyní brzy do plamenů, které se také velmi rychle rozšířily. Naštěstí mohly být hudební nástroje ještě do bezpečí odneseny. Na místě požáru se objevili místní hasiči, z Vrchní Orlice a Mariethalu, tak jako hasičské posádky se stříkačkou z Malé Strany. S velikým úsilím byly postranní

s. 59

oltáře a kazatelna z hořícího kostela zachráněny, tak jako také zvýšený oltář s námahou před zničením uchráněn. Obraz kostelní patronky nemohl být odstraněn od zvýšeného oltáře, nebyl přece od ohně zachvácen, protože klenby a presbytář obstál od ohně. Varhany, věžní hodiny, mnoho lavic a více byly odcizeny plameny, zvony byly roztaveny – během krátké doby byl nejkrásnější kostel okolí zničen. Ve velkém nebezpečí se nacházel dům vazačského mistra Franze Kastnera čp. 2 (stará škola) a hasiči měli, co dělat aby ho od toho požáru ochránili. Okolo 8 hodiny ranní mohl být požár jako uhašený označen, ale uhašený zbytek požáru se bránil až do večera. Na podzim téhož roku došlo ihned na novou výrobu tohoto vyhořelého objektu. Patronát Žamberk toto převzal a obec poskytla řízení a pomocné práce. Také na obec Vrchní Orlice byla přenesena část nákladů. Ve stejném podzimu dostal kostel ještě nouzovou střechu. Následující jaro bylo další postaveno a na podzim 1907 dokončeno. Počáteční cibulovité věže musely ale pyramidálním ustoupit. Vedení stavby převzal stavební mistr Havlíček ze Žamberka, malířské práce Plha – Rokytnice, J. Kriegler – Hradec Králové a Musil a Rous – Žamberk. Truhlářské práce poskytl zdejší mistr Konrád Weinberg. Varhany postavil Josef Hubička – Praha. Na věžové hodiny byla zahájena v obci sbírka

s. 60

a doručeny jmenované hodiny M. Röhlarem – Kraslice. Náklady celé stavby dosáhly téměř na 20.000 korun. Dne 25. října 1907 byl dokončený kostel slavnostně vysvěcen.

Na jaře 1907 byly provedeny obecní volby a byli zvoleni:

jako starosta obce: Rudolf Saliger, zemědělec čp. 78

jako členové výboru: Johann Vogel, zemědělec čp. 145

Anton Prause, pekař čp. 57

Ernst Knoblich, hostinský čp. 204

Josef Hörnich, zemědělec čp. 3

Josef Saliger, zemědělec čp. 144

Josef Alliger, zemědělec čp. 43

Josef Alliger, obchodník s řezivem čp. 138

Amand Richling, zemědělec čp. 36

Ernst Neumann, mlynář čp. 141

Wilhelm Pietsch, obchodník se škatulemi čp. 60

a Florian Dittert, domkař čp. 147

Požár

Dne 13. listopadu 1907 vypukl požár v Brechhaus Franze Saliger, kterého místní hasiči brzy byli pánem.

Dne 18. září vyhořel krov domu Franze Kubena čp. 171. Díky energickému zásahu místních hasičů byl spodek stavby zachráněn. Majitel vystavěl brzy znovu.

V měsíci listopadu téhož roku podali obyvatelé Ostrova k zemské školní radě žádost o zřízení zimní školy, byli odtud ale odmítnuti, protože počet dětí byl malý.

s. 61

Založení spolku zimních sportů

Jako jediný spolek celých Orlických hor usprádal pěvecký spolek „Dub“ ve své lyžařském družstvu zimní sporty a měli také již závody. Dne 9. února 1908 došlo nyní k založení spolku zimních sportů Bartošovice – Marienthal a sice po závodech na lyžích, které se konaly v témže dni. Jako vlastní zakladatel může být jmenován tehdejší lesní správce Max Güntler v Zaječínách.

Císařská oslava

U příležitosti 50. let výročí vlády císaře Františka Josefa I. byla uspořádána dne 4. října 1908 velká oslava, která brzkého rána výstřelem z děla a budíčkem byla zahájena. Domy a školy byly slavnostně ozdobeny a ozdobeny vlajkou, obrazy císaře veřejně ověnceny. Po slavnostní bohoslužbě se konala slavnostní řeč, jakož i defilování před obrazem císaře. Během

odpoledne byla oslavena slavnost stromů, během níž bylo vysázeno mnoho lip na prostranství před kostelem. Oslava našla své ukončení pochodňovým průvodem.

Založení katolického lidového spolku

Dne 26. prosince 1908 se konalo zakládající shromáždění katolického lidového spolku.

Zemědělský spolek

Dne 18. dubna 1909 se rozpadla zemědělská beseda a na její místo byl založen samostatný zemědělský spolek, jehož prvním předsedou byl Johann Weiss čp. 193.

Četnictvo

Dne 21. července tohoto roku dostaly Bartošovice provizorní místo četnictva.

s. 62

Cena lnu

V tomto roce byl zejména příznivá úroda lnu a dosáhla cena za syrový len 18 až 22 korun za metrický cent.

Krupobití

Dne 10. září 1909 se spustila ve večerních hodinách silná bouřka, při které trvalé krupobití zejména v horní části na polích s ovsem zlé škody způsobilo.

Oslava zimních sportů

Dne 30. ledna 1910 uspořádal zdejší spolek zimních sportů svou třetí oslavu zimních sportů. Na místě konání oslavy se objevil netušený počet návštěvníků. Odhadem bylo přítomno okolo 3.000 osob. Zejména na koních bylo umístěno okolo 380. Nejlepší vývoj nabídl také závod účastníkům sněžnicového sportu. Večer koncertovala hudba c.k. pěchotního regimentu č. 42 z Hradce Králové. Právem mohl být hrdý spolek na tuto zdařilou akci.

Četnictvo

Od 1. února 1910 bylo místo provizorního četnictva v definitivní změněno a ustanoveni tři muži.

Obecní volby

Při letošních obecních volbách vzešel jako obecní starosta Johann Vogel. První rada byl hostinský Ernst Knoblich.

Oslava

Dne 29. června se konal zde okresní svazový den hasičských svazů spojený s hlavním cvičením zdejších hasičů. Kvůli nepříznivému počasí se nemohla konat zahradní oslava v krásně vyzdobené slavnostní zahradě.

Dne 21. září ráno vyhořela stodola Franze Pischela v Ostrově čp. 8

s. 63

se sklizenou úrodou.

V poledních hodinách 11. října 1910 zněl požární signál obcí. Hořela hospodářská budova Josefa Böhma čp. 24. Požár byl založen od 16leté údajně choromyslné pomocnice v domácnosti Sophie Hermannové z Feldhäuser. Rychlým zásahem místních a sousedních hasičů byli vděční, že stojící konšelství, stodola a sousední domy mohly být zachráněny. Böhm postavil ještě v téže roce novou stavbu. Na místě požáru se objevilo mimo bartošovické ještě 11 stříkaček ze sousedních míst na této straně a na druhé straně hranice.

Úmrtí

Dne 22. prosince zemřel zakladatel zdejšího hasičského spolku Franz Hörnich, který také zůstal stále horlivým žádaným členem spolku.

Požár

Dne 3. července 1911 ve 3 hodiny ráno vyhořel dům zdejšího listonoše Antona Wolfa čp. 121, který mohl brzy postavit díky četné pomoci místních obyvatel.

Dne 14. září pronikavě zněl znovu požární signál přes vesnici. Naštěstí nepadla tentokrát žádná budova za oběť, ale hromada slámy patřící rolníkovi Ernstu Saligerovi.

Železnice

V následujících letech byla naplánovaná stavba železnice a příslušné přípravné práce začaly. Při nesčetných shromážděních přišlo se k

s. 64

rozhodnutí, že dráha povede ze Žamberka přes Klášterec nad Orlicí a Bartošovice do Trčkova. Koncem roku 1911 byl projekt již schválen a povolen. Město Rokytnice se postavilo se vší mocí proti této stavbě dráhy, ale námitku rokytnických byla shledána u vyšších úřadů jako bezdůvodná. Trasa dráhy Orlického údolí vedla ve své celé délce podél toku Orlice přes Ostrov a dolní částí Bartošovic. Mezi místy mělo mít nádraží se jménem „Bartošovice v Čechách“ a Ostrov osobní stanice dostat, na které poslední žádali velkostatek Žamberk nakládací místo pro dřevo a kámen. Ve válečných letech nebylo více pracováno na této věci, naproti tomu v poválečných letech se znovu pokračovalo.

Požár

Dne 9. července 1912 vyhořel následkem blesku dům čp. 38 Antona Prauseho. Nájemník Josef Schroller shořel následkem neobvykle rychlého rozšíření ohně na všech svrších.

V obecní volbě byl v roce 1913 zvolen jako obecní starosta Josef Krause, který zastával osm let tento post.

Dne 28. května 1914 uhodil blesk do hospodářské budovy Johanna Vogela čp. 145, usmrtil v chlévu tři krávy a způsobil další malé škody, nezapálil ale nic. Proti tomu zasáhl blesk téže bouřky v Marienthalu usedlost Loreka, kde všechny hospodářské budovy padly za oběť ohni. Majitel nepostavil více a

s. 65

hospodářství získala prodejem obec Marienthal.

Zavraždění rakouského následníka trůnu Františka Ferdinanda bylo přijato také zde s dojemnými pocity a ve farním kostele se konala smuteční bohoslužba.

Ihned po této události bylo v naší obci hovořeno o brzké válce. Po několika dnech přemýšlel ale sotva někdo více o všeobecné politické situaci a zejména to, že noviny méně sledovali situaci a mysleli, že záležitosti dávno stanoveny jsou na jihu monarchie.

Tím nenadále potkala místní obyvatelstvo zpráva o válce na bartošovické církevní oslavě.

s. 66

(prázdné)

s. 67

Světová válka

Obec Bartošovice se připravovala oslavit radostně a vesele na kostelní slavnost. – Protože náhle prolétla obcí vesnicí zpráva: „Rakousko – Uhersko mobilizuje!“ To bylo okolo 9 hodiny 27. července, obyvatelstvo kráčelo na bohoslužbu, známí, příbuzní byli očekávání. Radost z oslavy vyprchala, na všech obličejích bylo možné číst výraz obav, na všech rtech se vznášeli tísnivé otázky kvůli neočekávaným vzniklým událostem. Mládež, jako také mládenci chápali nadšení, jásali, hodlali toto již na hrdinských činech rakouské armády, muži hovořili starostlivě o svých odjezdech, ženy a matky plakaly.

Ráno 28. července viděli muži, kteří museli následovat výzvu domova, spolu se svými rodinnými příslušníky a přáteli se shromáždili na prostoru před kostelem, na oněch místech, která již naše pramatky kráčely nahoru, aby za doby nejtrpčí nouze, za doby

nejhlubší tísň v tichém vesnickém kostelíčku své celé hoře, své soužení všemohoucímu k nohám položily.

Po krátkém srdečném rozloučení vystoupili vojáci na připravené

s. 68

vozy, nepředpokládalo se, že na tomto místě, kde dnes tak mnoho slz teklo, kde se tak mnoho naposledy ruce tisklo, po letech mnoho statečných jednoduchý pomník hrdinské smrti mohl zvěčnit. Šťastně předpověděný spásu zazněla a vozy se daly do pohybu. Ruce a šátky kynuly rozděleným láskám na poslední sbohem a vedly je, doprovodily od přání požehnání zanechávaných navzdory nejisté budoucnosti.

Tiše se obracelo obyvatelstvo znovu ke své denní práci.

Z Rakouska s ohledem na zavraždění následníka trůnu Františka Ferdinanda a jeho manželky Žofie dne 28. června 1914 (skrže srbského vraha v Sarajevu v Bosně zastřeleni) dalo požadavek odmítnout srbskou vládu, potom byl císař František Josef I. donucen Srbsku dne 28. července 1914 vyhlásit válku. On vynesl rovněž zvoláním „Mým národům“, ve kterém se císař vyjádřil ohledně toho.

Také Rusko mobilizovalo svoji armádu a Německo stálo věrně spolku na straně Rakouska. Ze všech stran byla naše statečná armáda obléhána, Francie, Anglie, Belgie, Černá Hora vyhlásily svazovým státům válku.

Také naši obec potkala přísná opatření. Doprava motorových vozidel byla přísně střežena, okraje cest do Kunštátu a

s. 69

Králík byly obsaženy v noční době zábranami a most přes Orlici řetězy uzavřen.

Ze strany úřadů byla vykonávána pozorně na požehnanou činnost červeného kříže a mohlo být odvedeno skrze sbírku a dary částka 514, 70 K na tento účel.

Obyvatelstvo samo vzalo čilou účast na válečných zprávách. V každé rodině byly čteny důkladně noviny, každý, který věděl o příslušníkovi rodiny na frontě, prověřili přesně seznam padlých vojáků, další hledali na mapě místa, z kterých hlásily noviny prudké boje. Se skutečnou netrpělivostí byl denně očekáván listonoš, aby obdrželi zprávy o vojácích. Velmi často přišla ale natištěný lístek s doslovným textem: „Jsem zdravý a daří se mi dobře!“, později také delší dopis. Mladší obyvatelstvo, zejména mladíci, se setkávali skoro každý večer v dolní části, přičemž si sdělovali válečné zprávy a s nadšením bylo hovořeno o vítězstvích.

Matka příroda prisoudila roku 1914 bohatou úrodu. Děti a kmeti pomáhali těm, kdo zůstali doma, při všech polních prací a přesně byla také úroda dobře sklizena.

Školní děti se také postavili do služby domoviny a zhotovovali vlněné kusy oblečení, které jako dary z lásky posílaly vojákům

s. 70

do pole. Mnoho lístků polní pošty ohlašovalo dostání předmětů a oznámení vroucích díků.

Také sběr jahodového a ostružinového listí zajistila rovněž školní mládež a bylo odvedeno dne 24. října mnoho kilogramů usušených listů.

Odvod

Od 1. do 20. října následoval odvod narozených v letech 1894, 1893, 1892, kteří také brzy ke svým oddílům narukovali.

Válečná půjčka

V době od 16.11. do 10.12. následovaly úpisy první rakouské válečné půjčky. Také v naší obci byla upsána značná suma.

Odvod

Odvod mužů starších ročníků povoláných k vojenské službě od 24. do 36. let věku byl proveden od 16.11. do 31.12., kterému také dala naše obec značné způsobilé.

První dobytý Bělehrad dne 2. prosince byl oslaven v naší obci osvětlením a pochodňovým průvodem. S ohledem na nebezpečí našich vojáků v polích, nemohla vzniknout veselost při oslavě.

První válečné Vánoce! Tak mnoho bartošovických dostalo bezpečně v dalekou vzdálenost balíček válečnou poštou od svých blízkých z domova, kteří zejména přes tyto slavnostní dny prodlívali trvale v myšlenkách u svých vojáků.

s. 71

Odvod

Povinni k domobraně od 24. do 36 let věku, který byli shledáni vhodnými, museli dne 16. ledna narukovat ke svým doplňkovým komandům.

Od 10. února do 3. dubna se objevili povinni k domobraně, narození v letech 1891, 1895 a 1896 před odvodní komisí, kterou byli prohlédnuti a narukovali 15.3.

Povolání od zásob

Ve dnech 2., 3. a 4. března se konal první příjem zásob obilí a potvrzení jídla. V našem místě byly přihlášeny následující zásoby:

pšenice	4 kg
žito	45.796 kg
ječmen	6.221 kg
oves	75.949 kg

kukuřice	35 kg
ječmen šestiřadý	416 kg
pšeničná mouka	805 kg
žitná mouka	3.139 kg
mouka z ječmene	793 kg
kukuřičná mouka	67 kg
pšeničná krupice	20 kg
směs ovoce	2.650 kg

Dne 22. března byla pevnost Przemysl předána nepříteli, protože kvůli nedostatku potravin bylo vyloučeno další držení této pevnosti.

Odvod

Od 6.4. do 6.5. se konal odvod narozených v letech 1873 až 1877.

Lístky na chleba

Dne 11. dubna musely být zavedeny podle nařízení místodržitelství lístky na chleba. Po tomto připadlo na osobu týdně 14 kg mouky nebo 1,96 kg chleba. Protože kukuřičnou mouku ještě bylo možné dostat ve volném prodeji, byla z ní připravována nejlepší buchta, protože pšeničná mouka nebyla více k dostání.

s. 72

Nouze potravin začala již nyní.

Také kovové předměty byly shromážděovány a odevzdávána na munici a zbraně.

Válka s Itálií

Na svatodušní neděli 23. května 1915 vyhlásila Itálie Rakousku válku. Třebaže každý již myslel na válku s Itálií, nastalo přece všeobecné rozzlobení, starosti o v poli dlejší příslušníky rodiny byly stále větší.

Děkovná bohoslužba

Protože v květnu a červnu 1915 naše oddíly se spojily s německou Galícií od Rusů znovu osvobozeny byli, byla po dobytí Lembergs 26. června v našem kostele uspořádána děkovná bohoslužba, na které řídící učitel Kirsch držel úchvatný proslov.

Odvod

V roce 1897 narození narukovali dne 15. října jako domobrana, odvod ročníků 1865 až 1874 byl vykonán od 15. do 24. srpna.

Počasí

Počasí roku bylo pro zemědělství velmi nepříznivé. Na začátku sucho, později trvalý déšť přispělo velmi ke zhoršení sklizně. Zejména trpělo žito pod deštivým počasím, takže na

některých místech zrno ne samo povrchně, ale také v nitru vykazovalo stopy zničení kuklami blanitými.

Válečná půjčka

Znovu se upsali naši obyvatelé k druhé a třetí rakouské válečné půjčce pro naše horské místo dostačující vysokou sumou.

s. 73

Lísy na cukr

Nyní následovalo také vydávání lístků na cukr se spotřebním množstvím jednoho kilogramu na hlavu a měsíc.

Odvod

Od 14. dubna do 1. května byli podrobeni osmnáctiletí – ročník 1898 – odvodu, kteří byli schopni, ti 11. května ke svým oddílům narukovali.

Také další odvedení k domobraně následovali v tomto roce.

Požár, dámy hasiči

Dne 3. července vyhořela zcela obytná a hospodářská budova Thadeuse Neumanna čp. 188. Protože většina členů hasičského spolku narukovala k vojenské službě, přihlásilo se okolo 30 bartošovických dívek spolku jako působící členové, které také brzy byly secvičeny ke službě s náradím a při jmenovaném požáru prodělaly křest ohněm a také statečně zasáhly.

Vyznamenání

Na dovolené nacházejícímu se bartošovickému učiteli Antonu Stenzelovi byla propůjčena stříbrná medaile za statečnost. Předání bylo skrze zdejšího řídícího učitele Kirsche na zvláštní oslavě, na které se zúčastnily spolky obce, tak jako učitelstvo okolí.

Kostelní zvony

Také naše kostelní zvony byly povolány k vojenské službě. Rovněž další předměty z kovu, které byly obyvatelstvu formálně odebrány, převzaty také naše kostelní zvony,

s. 74

které byly již na věžích rozbity a musely být po kusech shozeny. Obci zůstal pouze tehdejší umíráček (zvon), který v každou denní dobu, tak jako při každé příležitosti zněl.

Varhanové píšťaly

Kovové varhanové píšťaly šly rovněž. V dolní části byl také měděný drát k bleskosvodu od cizích dělníků sejmut a svod ze silného železného drátu vyroben, který ale byl později také vyzvednut, když vedení nebylo spolehlivé pro blesk.

Velmi vysokou částku upsali Bartošovičtí v 5. rakouské vojenské půjčce. Protože úřady byly vyzvány, všichni státní příslušníci k úpisům vyzváni, okolnosti také vábivé se jevily, upsali se obyvatelé skoro zálibou. Nábor ze strany školy, pošty a Raiffeisenkasse nezůstal bez výsledku. Byly upsány v naší obci k této půjčce v prosinci 1916 následující obnosy:

V obecné škole	10.000 K
na poštovním úřadě	15.450 K
při Raiffeisenkasse	104.500 K
při sirotčí pokladně v Rokytnici	<u>2.000 K</u>
celkem tedy	131.950 K

Mnoho obyvatel upsalo své celé jmění, protože doufali, že první válečná půjčka v několika letech již znovu k vyplacení musí dojít, což se bohužel nenaplnilo.

s. 75

Housenky

Tento rok byl hospodářsky celý zvláště špatný, protože předešlé léto bylo poměrně suché, v srpnu vystoupil zde znepokojivým způsobem bělásek bílý. K tisícům kymácejících se motýlů v odpoledních hodinách ve vzduchu a to se jevilo jako, že se člověk ocitl v zimních dnech, ve kterých se houpají silné sněhové vločky v hustém víru jedna přes druhou. Listová zelenina trpěla proto ve vysokém stupni na škodu způsobenou housenkami.

Sbírka

Také v tomto roce byly shromážděny kusy oblečení, odpadky z vlny a látek, tak jako listy ostružiny k válečným účelům v naší obci a zaslána na jednotlivý místa určení.

Nouze o potraviny

Koncem tohoto roku byly také zavedeny karty na uhlí. Nouze o potraviny stále stoupala. Žádný zázrak, protože skoro všechny prodeje byly pouze na kartu k dostání. Sice někde ještě mouka nebo další potraviny mohly být skrytě nakřečkovány, musely být ale zaplacený obrovsky vysoké ceny za takové. Večer viděl člověk často lidi s batohy přes pole kráčet nebo klapat vozík v sousedský mlýn. Skoro v každém selském domě se nalézal „válečný obilní dopravní ústav“, stále dobře ukrytý, kde časem příjem obilí na skladě část v tomto skrytém

s. 76

rohu putovalo. Ale zkazilo se na této cestě také ještě leckteré zapomenuté pytlíčky mouky nebo obilí. Bolest ale demjenigen, při kom na takový přišla komise obilí. Protože nebyla ještě

dostatečná zásoba na obilím byla budova od hora až dolů, stáje a kůlna, ve kterých stodola také každé místečko a komůrka prozkoumány. Skrze tuto rekviritaci upadli také zemědělci do nouze o potraviny, že také tito často brambory k neslazenému kafi jako snídani nebo večeri museli pojíst. Že nouze v nemajetných rodinách domkařů zvláště velká byla, dokazuje také okolnost, že po válce mnoho dětí, jako také dospělých, bylo označeno od doktorů jako podvyživení.

Lisky na tabák

Kuřáci tabáku k hrůze přivedly také ještě karty na tabák. Kuřáci dýmek kouřili bez něho již delší čas bukové listí, malinové a podbělové listí a nezanechával zvláště libou vůni.

Také na všech dalších potřebách muselo být mimořádně spořeno. Petrolej nebyl více k dostání, další věci nejhorší kvality. Skoro si člověk myslel, že je o 100 let zpátky, v životě starého času.

s. 77

Množství spotřeby mouky bylo zkráceno začátkem tohoto roku, pouze těžce pracující obdrželi přídavek. Všeobecná nouze o potraviny byla potom ještě větší, protože také křečci byli již neúspěšní.

S radostí přijali proto obyvatelé zprávu o vyjednávání míru s Ruskem.

Odvod

Odvod povinně mužů starších ročníků ročníku 1900 se konal v lednu a rukovali schopní jako nejmladší k vojenské službě také brzy.

Státní podpora

O mnohé členy rodiny pečoval stát, aby povolaným ke službě ve zbrani nahradil škodu. Jako měsíční podporu obdrželi podle úředního listu pro dobu od 1. do 30. června 1918:

Wenzel Brandel	9,60 K
Wenzel Brandel	12,60
Christina Neidhardtová	22,50
Anton Weiss	15,-
Anna Kohlová	12,75
Anna Alligerová	96,-
Marie Geislerová	96,-
Franz Kastner	7,80
Christiane Kastnerová	96,-
Vinzenz Dittert	15,-
Otto Fischer	45,-

Anna Kastnerová	96,-
Anna Hamschová	144,-
Johanna Neumannová	144,-
Anna Tomannová	48,- K
Wilhelm Alliger	7,80
Marie Switka	96,-
Julius Saliger	18,-
Anna Hiltcherová	6,90
Wilhelm Böhm	12,-
Theresie Rotenbergerová	9,-
Josefa Pohlová	192,-
Anna Schmidtová	192,-
Klara Neidhardtová	300,-
Theresie Taiberová	144,-
Johanna Grundová	144,-
Marie Kubitschková	120,-
Marie Bortschová	25,50
Heinrich Kropf	27,-
Johann Weinberg	12,30
Christine Taiberová	48,-
Anna Pietschová	96,-
Josef Schreiber	18,-
Franz Weinberg	18,-
Franz Weinberg	9,60
Anna Wiesnerová	360,-
Marie Saligerová	240,-
Anna Elsnerová	25,50
Klaudine Michelová	192,-
Anna Taiberová	12,-
Wenzel Kohl	48,-
Anton Hofmann	26,10
Anna Weinbergová	96,-
Mathilde Heuerová, Halbseiten	96,-

s. 78

Josef Lauterbach	12,-
Johanna Hirschbergová	48,-
Anna Neumannová	48,-
Johanna Neumannová	48,-
Amalie Hörnichová	9,90
Marie Schmidtová	30,-
Agnes Schreiberová	192,-
Franziska Weinbergová	174,-
Anna Hestschelová	192,-
Johanna Fetschelová	177
Martha Rindtová	207,-
Anna Taslerová	144,-
Anna Elsnerová	144,-
Anna Holubarschová	240,-
Anna Alligerová	9,90
Anton Taiber	22,50
Marie Neumannová	48,-
Emil Hörnich	9,90
Anna Dittertová	96,-
Johanna Weinbergová	15,-
Marie Hötzelová	96,-
Anna Kastnerová	96,-
Anton Tomann	25,50
Anna Elsnerová	19,80
Anna Jankeová	15,90
Pauline Pohlová	30,-
Anna Kubitschková	12,-
Christine Klarová	48,-
Joska Friemel	15,-
Anna Dörnerová	48,-
Pauline Weinbergová	48,-
Emil Hörnich	18,-
Od již osvobozených vojáků obdrželi dříve:	
Marie Pohlová	30,- K

Marie Klarová	144,-
Marie Richlingová	48,-
Marie Elsnerová	192,-

s. 79

Za měsíc červen 1918 bylo vyplaceno tedy 5.820 K 30 h od státu na podporu pro obec Bartošovice.

Jako zoufalé a vymřelé vypadalo naše místo ve válečném roce 1918. Čilý život v obci byl pryč a pouze ten mohl vyličit správně osamělý klid naší obce, kdo během letních měsíců na několik dní přijel na dovolenou a opustil Bartošovice ještě v lepších časech. Děti a starci byli na polích zaměstnáni, ženy kosily a vypomáhali sousedům, také školní chlapci byli pověřeni kosou nebo dalšími nářadími, které byly přenechány jindy pouze mužům.

Návrat vojáků

Pozdraven byl přesto částečně radostně revoluční den začátkem listopadu, protože nyní všichni narukovaní byli znovu očekáváni. Každodenně také dorazily zprávy od nich a každého, že dorazí do své domovské obce. Mnoho uspořádalo přece cestu domů poprvé po cestě utrpení. Zvláště ti navrátilci, kteří z fronty svůj návrat museli nastoupit, dorazili sem jako poslední. Celé dny museli po vlastních nohách maširovat, až konečně natrefili na přeplněný vlak. Na střeše vagonů nebo na koních, na plošině, ano dokonce na lokomotivě snášelo mnoho celou cestu zpátky. Hnaní sluncem spěchali navrátilí vojáci ze všech stran nejbližších zastávek železnice - částečně také z říšskoněmecké – unaveně další radostní a

s. 80

bohatí na činy válečných zážitků vyprávějící svým domovským místům. Všichni zde bydlící jim podávali ruce a vítali je jako dlouho pohřešované známé, zapomněl tak mnohý na vystavené utrpení a radoval se, konečně po tak dlouhém odloučení se shledal s rodinou.

Těžko bylo přece každému srdci, které čekalo marně na své manžele, otce nebo syny. Přestože rodiny dostali již zprávy od smrti svých v daleké cizí zemi spočívající vojáci, potkala je bolest o to více, když v listopadových dnech se vojáci vraceli domů a bohužel zemřelí hrdinové se nemohli přivést. Tak mnohý věděl přeci od někoho nebo dalšího blízkou informaci, která byla často podána jako malá útěcha truchlícím.

Padlí válečníci (vojáci)

Zemřeli pro vlast:

1. Hugo Alexander Richling, nadporučík a Komandant tyrolského oddílu ochraňující hranice 2/9, narozený dne 1.4.1887 v Innsbrucku, domovsky příslušný do Bartošovic padl 9.9.1914 na ruské frontě a byl pohřben svými kamarády pod strom.

2. Wilhelm Knötig, narozený dne 19.2.1884 v Bartošovicích padl 27.8.1914 na ruské frontě.
3. Ferdinand Friemel, narozený dne 21.6.1879 v Schwaatz u Teplic, domovsky počítán do Bartošovic padl v boji u Krasniku v ruském Polen.

s. 81

4. Josef Hörnich, narozený dne 27.8.1882 v Bartošovicích, četař u c. k. Infanterie Regimentu č. 98, zemřel na cholery dne 20.10.1914 v Ostrově v Galizien.
5. Ernst Löwe, narozený dne 10.11.1891 v Bartošovicích sloužil jako svobodník v německém Reserve-Infant-Regimentu č. 236, padl dne 13.4.1915 na ruské frontě a byl pohřben u Lasieczniki.
6. Reinhold Kastner, narozený dne 7.7.1878 v Rokytnici, Podkanonýr v polním kanonýrovém regimentu č. 9, zemřel po Karpethengefechten dne 17.4.1915 na zánět pohrudnice v nemocnici ve Frýdku ve Slezsku.
7. Franz Neidhardt, narozený dne 8.3.1885 v Bartošovicích, sloužil v Infant-Reg. č.98, byl dne 2.5.1915 těžce raněn a zemřel 9.5.1915. Byl pohřben v Zakličuj v Galizien.
8. Josef Richling, narozený 10.2.1894 v Bartošovicích, sloužil v Infant. Reg. č. 98 a padl dne 15.5.1915 při útoku na nepřátelské ruské postavení u Slivnice.
9. Rudolf Alliger, narozený 9.2.1891, podlesní v Feldjäger-Battailon č. 2, vyznamenán stříbrnou medailí II. třídy za statečnost, byl dne 7.5.1915 ranou do břicha těžce raněn a zemřel 31.5.1915 v Barakenspital v Leipniku, Morava.
10. Franz Kohl, narozený 1896 v Bartošovicích, padl v Infant. Reg. č. 98 dne 5.7.1915 v Woljun Studiensi na ruské frontě.
11. Franz Hörnich, narozený 27.7.1896 v Bartošovicích, sloužil v Landwehr-Infant. Reg. č. 30 a padl ranou do břicha dne 7.7.1915 u Krasniku. Byl od Rusů v blízkosti lesa pohřben.

s. 82

12. Johann Taiber, narozený dne 5.9.1891 v Bartošovicích, rotmistr v Feldjäger-Battailon č. 2, vyznamenán stříbrnou za statečnost medailí I. třídy, padl po ráně do hlavy dne 21.7.1915 u Majedan Chmel při útoku.
13. Josef Saliger, narozený 11.4.1897 v Bartošovicích, sloužil v Infant. Reg. č. 98, zemřel na malárii dne 23.7.1915 a byl svými kamarády pohřben u Valony v Albánii.
14. Wenzel Kohl, narozený 2.2.1895, svobodník v Infant. Reg. č. 18 padl dne 30.7.1915 v lese u Sviedinku Duzy, okres Lublin.
15. Heinrich Dittert, narozený 20.6.1881, sloužil v Infant. Reg. č. 98, zemřel na malárii v Tiraně v Albánii dne 27.8.1915.

16. Josef Kastner, narozený 13.4.1879 v Bartošovicích, padl dne 2.9.1915 na hlídce v poli v Infant. Reg. č. 100 a byl pohřben u Siedniku v Galizien.

17. Ernst Neumann, narozený 2.8.1874 v Bartošovicích, padl v domobraně Infant. Reg. č. 30 dne 11.10.1915 u Zábřes v Srbsku.

18. Julius Franke, narozený 29.4.1874, padl 31.10.1915 u Dunaburg pod vrchním velením generálního polního maršála von Hindenburg v Rusku.

19. Ernst Prause, narozený 12.1.1893 v Bartošovicích, zemřel po přílišném zatížení v Kaposvar v Maďarsku u Inf. Reg. č. 98 dne 4.10.1915.

20. Franz Stehr, narozený 22.7.1892, kaprál v Inf. Reg. č. 98 byl u Perzagur v Dalmácii těžce raněn a zemřel 3.11.1915 v polní nemocnici v Kamenici ve Slavonii.

21. Franz Schmidt, narozený 24.1.1895 v Lesici, domovsky počítaný do Bartošovic, padl v Landw. Inf. Reg. č. 30 dne 2.7.1916 v Rotankovicích u Krasniku v ruském Polen.

s. 83

22. George Marmaánke baron Parish ze Žamberka, narozený 23.2.1896 v Meran v Tyrolsku, sloužil jako podporučík v c. k. Dragounském regimentu č. 6 a padl hrdinskou smrtí dne 25.6.1915 u Dobronnoče v Bukovině. Jeho pohřeb se konal v rodinném hrobce v Žamberku. Svobodný pán Parish byl nositelem stříbrné medaile I. a II. třídy za statečnost.

23. Johann Friemel, narozený 20.9.1896 v Bartošovicích, sloužil v Landw. Inf. Reg. č. 30, byl dne 4.7.1916 těžce raněn a zemřel na otravu krve již následující den. Byl pohřben dne 7.7.1916 v Perespa u Kolki.

24. Josef Lauterbach, narozený 1.5.1892, sloužil u Inf. Reg. č. 98 a padl dne 2.11.1916 během 9. bitvy o Isonzo na italské frontě.

25. Amand Taiber, narozený 29.9.1887 v Bartošovicích, sloužil u Inf. Reg. č. 42, upadl dne 11.3.1915 v ruském zajetí a zemřel během toho v táboře Kata-Kuryana v Turkestánu na tyfus podbřišku dne 19.10.1916.

26. Klemens Saliger, narozený 6.2.1882 v Bartošovicích, četař v Landw. Inf. Reg. č. 30 padl na ruské frontě hrdinskou smrtí.

27. Heinrich Jäkel, narozený 21.8.1898 v Eisersdorf, Slezsko, patřící do Bartošovic, zemřel na omrzliny dne 24.4.1917 v nemocnici v Hoch Rieda v Albánii.

28. Emil Kastner, narozený 8.8.1876 v Bartošovicích, sloužil v Suppeur-Konsp. 3/9 Landst. Inf. Reg. č. 30 a zemřel na úplavici dne 31.7.1917 v polní nemocnici Rumunsko 1001, pohřben byl v Petruše v Rumunsku.

29. Wilhelm Schmidt, narozený 20.9.1878 v Bartošovicích, sloužil v Lanst. Inf. Reg. č. 12

s. 84

padl dne 18.7.1915 do ruského zajetí, šel kvůli ochrnutí končetin do nemocnice, byl při výměně invalidů transportován a zemřel na cestě do Frankfurtu nad Odrou 5.10.1917. Jeho pohřeb se konal 14.10.1917 v Bartošovicích.

30. Ernst Neumann, narozený 17.2.1897 ve Lhotě u Klášterce nad Orlicí, domovsky počítán do Bartošovic, sloužil v Indy. Reg. č. 98, byl konce října 1917 na italské frontě těžce raněn a zemřel 1.11.1917. Byl držitelem stříbrné medaile I. třídy za statečnost.

31. Franz Holubarsch, narozený 31.7.1885 v Bartošovicích, padl v Inf. Reg. č. 98 dne 10.12.1917 na italské frontě.

32. Heinrich Kropf, narozený 15.11.1893, sloužil v Landst- Infr. Reg. č. 2, padl u Lembergu do ruského zajetí a byl vzat do Olatyr na Kavkaze. Během nevyléčitelné tuberkulózy hrtanu byl tento jako výměna – invalida přes Švédsko do domova transportován. Dne 7.2.1918 zemřel na tuto nemoc.

33. Ferdinand Michel, narozený 4.4.1881 sloužil v Inf. Reg. č. 100 a zemřel dne 1.3.1918 v Piotrkově v ruském Polen.

34. Alois Pohl, narozený 16.3.1874, svobodník der Gefangenen – Arbeiter – Komp 1601 zemřel na žaludeční a střevní katar 3.8.1918 a byl pohřben v Porto Buffole, okres Oderzo, provincie Previso v Itálii.

35. Franz Friemel, narozený 18.10.1891 v Bartošovicích, četař v Dragounském Reg. č. 13 zemřel po čtyřleté stálé službě v poli na zápal plic 20.8.1918 v Tividale v Itálii.

s. 85

Hrdina byl držitelem bronzové medaile za statečnost, železného kříže s korunou a kříže Karlových oddílů.

36. Robert Grund, narozený 4.2.1880, sloužil v Inf. Reg. č. 98 byl 23. května 1917 během 10. bitvy o Isonzo – od Italů chycen a do Albánie převezen. Tam onemocněl následkem špatné stravy a zemřel 29.9.1918 v St. George u St. Anavanter, Caps. Concentramento v Albánii.

Pohřešování vojáci

Jako pohřešování vojáci, o kterých nedorazila žádná zpráva o smrti, jsou následující zaznamenáni:

37. Josef Richling, narozený 29.1.1895 v Bartošovicích, sloužil u Feld-Jäger Bataillon č. 2. Od pochodu z Rakouska přes Piare, který měl velmi těžký průběh, chybí od jmenovaného každá stopa, takže předpokládáme, že toto neštěstí je utopeno na niti.

38. Wilhelm Saliger, narozený 3.1.1890 v Bartošovicích byl dne 3.11.1918 Ladw. Inf. Reg. č. 30 byl zajat a chybí od této doby zpráva o něm. Přinejmenším zemřel jmenovaný v italském zajetí.

39. Robert Hirschberg, narozený 7.7.1887 v Bartošovicích stál skoro celou dobu války v Inf. Reg. č. 98 v poli, byl dvakrát raněn a dne 4.11.1918 na Pagliamento od Italů zajat. Onemocněl začátkem února 1919 na úplavici, odešel jako zajatec do nemocnice a každá další zpráva od něj chybí. Byl držitelem bronzové medaile za statečnost a kříže Karl-Truppe.

s. 86

Váleční invalidové

Jako váleční invalidové, kterým byl přidělen důchod, se vrátili domů následující:

Josef Weiss čp. 91, sloužil v Inf. Reg. č. 98, ke kterému narukoval jako osmnáctiletý povinně naverbovaný muž dne 11.5.1916. Byl dne 23.5.1917 během 10. bitvy o Isonzo na italské frontě byl raněn průstřelem do pravého kolenního kloubu. Se stříbrnou medailí II. třídy za statečnost a křížem Karl-Truppe se vrátil domů po rozpadu monarchie dne 3.11.1918 s tuhou pravou nohou jako ze 60 % neschopný výdělků.

Rudolf Tasler, čp. 164 narukoval dne 15.2.1915 k Inf. Reg. č. 98, bojoval na ruské frontě, kde u Sněmova dne 28.5.1915 utrpěl tři lehká průstřelová zranění. Po jeho uzdravení byl poslán na italský bitevní plac, kde zažil 8., 9. a 10. bitvu o Isonzo. Během poslední utrpěl dne 22.5.1917 střelnou ránu na hlavě a byl propuštěn jako 30 % neschopný výdělků dne 30.3.1918 s částečným ochrnutím levé ruky. Je držitelem bronzové medaile za statečnost a kříže Karl – Truppe.

Josef Pohl, čp. 49 narukoval den 8.8.1916 k Gebirgs.Artil. Reg. č. 202 a utrpěl na italské frontě 28.10.1917 zasypáním zlomení levého krčku stehenní kosti. Dne 7.1.1918 se vrátil domů s kulháním levé nohy jako 30 % neschopný výdělků.

Josef Hetschel, čp. 205, trubač v Inf. Reg. 409 narukoval při mobilizaci 1914 a obdržel v tomto roce u Zábřesu v Srbsku střelnou ránu prstu, potom co ztratil dva články pravého ukazováčku a byl prohlášen jako 20 % neschopný výdělků. Kromě srbského útoku bojoval v 10. bitvě o Isonzo

s. 87

proti Italům a byl na rumunské frontě zajat, ze zajetí po půl roce zběhl a vrátil se domů na převrat 1918.

Anton Jestrabek, čp. 94 narukoval za mobilizace k Ing. Reg. č. 98, byl na srbské frontě raněn střelou do ruky, potom vzniklo částečné ochrnutí ruky a byl propuštěn v roce 1917 jako 20 % neschopný výdělků.

Nyní také zde bartošovičtí navrátilci a účastníci války vzpomínají. Zdravých se vrátilo zpět dobře málo, protože skrze snášenou námahu a utrpení, jako také skrze nepravidelné, částečně také špatnou stravu byla těla a duše oslabena.

Mnoho přišlo přímo z bojiště úspěšně a zavšívěno domů a důkladné očištění a pravidelnost přispěla k nutnému zotavení.

Polovina setniny vojáků dala naše obec, jejichž návrat domů po převratu proběhl v listopadu. Ze 145 bartošovických účastníků války jsou nyní ještě následující jmenováni:

Josef Alliger, čp. 43, svobodník v Inf. Reg. čp. 74, narukoval v únoru 1916 konající strážní službu a byl v květnu 1917 jako rolník jí zbaven.

Franz Alliger, čp. 190, narozený 1891, kaprál v Landw. Inf. Reg. č. 30 sloužil aktivně, byl na ruské frontě na Styr zajat. Dezertoval ze zajetí a vrátil se domů 1.11.1918, vyznamenán bronzovou a stříbrnou medailí za statečnost II. třídy.

s. 88

Josef Alliger, čp. 190, narozený 1898, sloužil v Feldjäger- Batt. č. 12, ke kterému narukoval 12.2.1917, šel na rumunskou frontu a vrátil se domů po rozpadu monarchie.

Bortsch Wilhelm, čp. 90, narukoval za mobilizace jako četař k Landw. Inf. Reg. č. 30 a dostal se brzy do ruského zajetí a zůstal až do konce války v Jakubku v Srbsku v zajetí.

Jeho bratr: Bortsch Ernst, čp. 90, narukoval v únoru 1915 k Landw. Inf. Reg. č. 30 a dostal se na ruské frontě nápodobně do zajetí, kde zůstal až do pádu monarchie.

Třetí bratr: Bortsch Adolf, čp. 90, narozený 1891, svobodník v Inf. Reg. č. 98 narukoval dne 15.9.1915, zúčastnil se 11. a 12. bitvy o Isonzo, podílel se na pochodu do Itálie, tak jako na ústupu 1918 a byl dne 5.11.1918, tedy již po klidu zbraní u Stigmata zajat a domů se vrátil z italského zajetí dne 20. července 1919.

Böhm Franz, čp. 44, narozený 1898, narukoval v květnu 1916 a konal během války strážní službu.

Dittert Franz, čp. 52, kaprál u Gebirgs – Artil – Regimentes, později v Gebirgs – Train, narukoval 16.12.1915, šel na dolomitskou frontu (Itálie), kde pět měsíců jako flétnista u China – Gletscher kapely se podílel a dne 28.6.1917 jako 50letý byl propuštěn.

Dittert Josef, čp. 138, narozený 1892, četař u Feld-Haubitzen – Reg. č. 58, narukoval za mobilizace. 41 měsíců vykonával vojenskou službu v poli na ruské a italské frontě, utrpěl u Skyru (Galicie)

dne 28.7.1916 průstřel stehna a byl za statečné chování dvakrát stříbrnou medailí II. třídy, tak jako bronzovou medailí za statečnost a s křížem Karl-Truppe a mobilizačním křížem vyznamenán. Dne 16.11.1918 se vrátil domů.

Exner Franz, Ostrov, tak jako jeho bratr Exner Anton sloužili jako naši spolubojovníci v německé armádě. První se dostal do francouzského zajetí, poslední byl válečným invalidou.

Elsner Franz, čp. 171, narozený 1886, četař v Landw. Inf. Reg. č. 30, narukoval za mobilizace 1917, šel na ruskou frontu, kde v roce 1915 u Lublinu dostal průstřel ruky. Po uzdravení utrpěl u Trobalova zlomeninu nohy. Zúčastnil se velkých bojů u Krasniku, Lublinu, tak jako ústupu, je majitelem bronzové medaile za statečnost.

Jeho bratr: Elsner Josef, čp. 77, narozený 1888, narukoval za mobilizace k Landw. Inf. Reg. č. 30, šel na ruskou frontu a dostal se dne 29.8.1914 u Komarova do zajetí. Při transportu na Sibiř utrpěl při nárazu vlaku dne 12.12.1914 zlomeninu ruky a šel po uzdravení do zajateckého tábora do Jakubka, kde zůstal 2 roky. Po několika pokusech uprchnout ze zajetí, se mu to podařilo a dne 7.8.1918 se vrátil domů.

Feichlinger Franz, čp. 20, narukoval dne 21.1.1916 k Inf. Reg. č. 9, konal zásobovací službu a službu v zázemí na ruské frontě, byl vyznamenán železným křížem za zásluhy a vrátil se domů v květnu 1917 jako padesátiletý.

Fischer Josef, čp. 38, narozený 1870, sloužil od 14.1.1916 u Inf. Reg. č. 98 a zůstal v zázemí u strážní, kancelářské a hudební služby až do rozpadu monarchie 1918.

Friemel Franz, čp. 135, narozený 1865, narukoval dne 21.1.1916 k Inf. Reg. č. 98, táhl na ruskou frontu jako zásobník a sloužil v zázemí, zúčastnil se ústupu z Brussilova a byl dne 18.6.1917 na neurčitou dobu propuštěn.

Friemel Josef, čp. 135, narozený 1899, konal u Inf. Reg. č. 98 službu v zázemí na srbské frontě. Jeho služební doba trvala od 10.3.1917 do převratu 1918.

Franke Josef, čp. 159, sloužil jako říšskoněmecký infanterista na všech frontách světové války a zúčastnil se při potulné divizi mnoha bojů. V července 1915 byl zraněn u Lublinu střelnou ránou do plic, byl vyznamenán železným křížem II. třídy a vrátil se domů 9.12.1918.

Jeho bratr: Franke Franz, četař v Feld. Artil. Reg. 42, narukoval za mobilizace, zúčastnil se dobývání pevnosti Longwi ve Francii, zažil mnohé bitvy na této frontě, byl na Sanne během ostré bitvy dne 24.7.1916 skrze střepinu granátu na stehnu byl těžce raněn, šel po uzdravení znovu na francouzskou frontu a zůstal zde do uzavření míru.

Franke August, čtvrtý bratr, (viz Julius Franke – padlý) sloužil na ruské frontě v polním řeznictví.

Fleischer Hubert, čp. 33 sloužil od mobilizace 1914 jako

s. 91

četař zásobovacího úseku většinou na italské frontě.

Geisler Rudolf, čp. 22, narukoval za mobilizace k Inf. Reg. č. 98 na ruskou frontu, dostal dne 31.8.1914 škrábnutí kulkou do hlavy, zúčastnil se bitvy u Krasniku a byl zajat u Tarnova dne 21.12.1914, zůstal 6 let v Taškentu v ruském zajetí a domů se vrátil prvně 21.2.1921.

Hiltscher Wilhelm, čp. 197, sloužil v říšskoněmeckém granátnickém Reg. 10, vykonával strážní službu v Wroclavi a pracoval později ve fabrice na střelný prach v Reichenstein do převratu.

Jeho syn: Hiltscher Eduard narukoval 8.11.1916 k Huselier – Regiment 38, šel na francouzskou frontu a zůstal zde až do převratu. Kromě zde zažitých složitých pozičních bojů se zúčastnil na bitvách ve Flandrech, bitvy u Royon a dvakrát Somme a Oise. Vyznamenán železným křížem II. třídy. Bojoval po převratu ještě proti Polákům a vrátil se domů uprostřed března 1919.

Hanisch Josef, čp. 32, narukoval dne 15.1.1916 k Landw. Indy. Reg. č. 29, šel na italskou frontu v pozici u Tolmein, vykonával později zásobovací službu na rumunské frontě a vrátil se po převratu domů.

Hörnich Emil, čp. 73, narozený 1891 sloužil aktivně jako telefonista ve Feld. Art. Reg. č. 5, bojoval na ruské frontě v lesích Karpat, zúčastnil se ústupu, jako pochodu Galícií, šel později na italskou frontu a zůstal u Asiago až do převratu. Byl vyznamenán dvakrát bronzovou medailí za statečnost

s. 92

a křížem Karl-Truppe.

Hörnich Hermann, bydlící v Bystrycy Klotzka, sloužící ve Feld – Kanonen Reg. č. 27, Feld. Art. 9/10 a Geb. Art. Reg. 225 na ruské frontě do 9.9.1915 a pak šel do Itálie zde se zúčastnil pochodu na Piavu, byl zajat do převratu a vrátil se domů v říjnu 1919.

Hirschberg Wilhelm, čp. 49, narukoval za mobilizace k Inf. Reg. č. 98, zúčastnil se přechodu Sávy v roce 1914 na srbské frontě, bojoval na frontě v Černé hoře na Bortschen, šel na italskou frontu a byl v červenci 1916 jako rolník zproštěn služby.

Jeho bratr: Hirschberg Franz, čp. 17, narukoval dne 4. srpna 1917 jako předák u Festungs. Art. Reg. č. 3 do Přemyšle a sloužil v 11. a 12. závodu. Během obléhání pevnosti

pomáhal bojovat nesčetně útoků a byl při kapitulaci zajat Rusy. Jako statečný voják byl vyznamenán bronzovou medailí za statečnost a křížem Karl-Truppe. Pracoval během zajetí v Taškentu a uprchl odtamtud v červnu 1918.

Hetschel August, čp. 102, kaprál Landw. Inf. Reg. č. 30 bojoval na ruské frontě u Sokal, Tarnova, Tarnavky, Niška a Dubna, kde byl raněn dne 9.9.1917 průstřelem stehna. Byl vyznamenán bronzovou medailí za statečnost, křížem Karl – Truppe a železným křížem za zásluhy a vrátil se domů 1.12.1918.

Holubarsch Anton, čp. 113, zákopník železničního a telegrafického regimentu narukoval za mobilizace 1914, šel na ruskou frontu, kde se zúčastnil u Krakova velmi nebezpečného útoku v obrněném vlaku. Později šel na italskou,

s. 93

pak na rumunskou frontu a vrátil se domů po převratu.

Holubarsch Josef, bydlící v Albrechticích⁴⁶ u Tanvaldu⁴⁷ byl u Inf. Reg. č. 98 na ruské frontě zajat, šel na Sibiř a vrátil se domů v listopadu 1919.

Hybel Josef, čp. 156, vykonával tři měsíce válečnou službu v Inf. Reg. č. 98.

Jestrabek Josef, čp. 94, narukoval jako 19letý dne 15.4.1915 k Inf. Reg. č. 98, šel na ruskou, později jako telegrafista na italskou frontu, kde získal stříbrnou medaili za statečnost a kříž Karl – Truppe a vrátil se domů po převratu.

Kastner Josef, čp. 59, narukoval dne 15.12.1915 k Landw. Inf. Reg. č. 30 a byl v srpnu zproštěn služby.

Jeho syn: Kastner Josef, narozený 1900, narukoval k Maschinen-Gewehr-Abteilung Landw. Inf. Reg. č. 30 dne 6.2.1918 a vrátil se domů dne 24.10.1918.

Klar Eduard, čp. 82, sloužil v Inf. Reg. č. 98 na ruské frontě a byl dne 21.11.1916 raněn do hrudníku. Po uzdravení šel na italské bojiště, kde dne 21.2.1917 pádem kamene na koleno byl znovu raněn. V prosinci 1917 byl zproštěn jako rolník služby.

Jeho bratr: Klar Ernst, narozený 1899 narukoval v říjnu 1917 k těžké Feld.Art. Reg. 10, přišel na piavskou frontu do Itálie, zúčastnil se ofenzívy, tak jako ústupu v roce 1918, získal bronzovou medaili za statečnost a vrátil se domů po převratu.

Knoblich Ernst, čp. 204, narukoval v roce 1915

⁴⁶ v originále - Albrechtsdorf

⁴⁷ v originále - Tannwald

k Landw. Ing. Reg. č. 30, zúčastnil se na ruské frontě pochodu Galícií. Onemocněl později malárií a vrátil se po puči domů jako poručík vyznamenaný stříbrnou medailí za statečnost I. třídy a křížem Karl-Truppe.

Lauterbach Ernst, čp. 210, narukoval dne 15.4.1915 k Pionier Bataillon č. 9, šel na italskou frontu a vrátil se domů po převratu.

Lux Alfred, Ostrov čp. 11, četař Festungs. Artil Reg. v Pola, bojoval proti Italům, byl zajat a vrátil se domů v lednu 1919.

Jeho bratr: Lux Franz, kaprál Inf. Reg. č. 98 vykonával během své válečné služby kancelářskou službu až do převratu.

Neumann Franz, čp. 93, narukoval při mobilizaci 1914 k Landt. Inf. Reg. 30, bojoval u Krasniku proti Rusům, onemocněl úplavicí a strávil zbylý čas světové války na ruské frontě u pracovní setniny.

Neumann Ernst, čp. 141, bojoval rovněž v Landt. Inf. Reg. 30 v roce 1914 u Krasniku a dostal po uzdravení od nemoci úplavicí místo jako ošetřoval nemocných v Landwehr. nemocnici v Hofenmauth.

Jeho bratr: Neumann Klemens, čp. 118, narukoval dne 28.8.1916 k Landw. Inf. Reg. č. 30 a byl na žádosti místních a sousedních obcí dne 29.9.1916 jako kolář propuštěn.

Neumann Josef, čp. 132, narukoval za mobilizace 1914 k Inf. Reg. č. 98, přišel na srbskou a černohorskou frontu, byl raněn do břicha a vykonával pak službu v zázemí.

Neumann Rudolf, čp. 99, narukoval dne 16.11.1916 k Inf. Reg. č. 98 a pracoval pak v továrně na střelivo u Völlersdorf a vrátil se domů 9.11.1918.

Neumann Franz, čp. 31, narozený 1898 narukoval dne 11.5.1916, šel s Int. Reg. č. 98 na italskou frontu, zúčastnil se 10. bitvy o Isonzo a byl během ní raněn zásobníkem do pravého kolene. Vyznamenan křížem Karl-Truppe ohlédl se na plných devět měsíců služby na frontě. Po převratu se vrátil domů.

Neidhart Josef, čp. 85 narukoval jako 18letý dne 11.5.1916 k Inf. Reg. č. 98, dostal se na italské frontě do zajetí, odkud se prvně dostal domů v roce 1919.

Neidhart Ernst, narozený 1900, narukoval dne 6. února 1918, šel na italskou frontu a vrátil se domů 11.11.1918.

Nutz Ignaz, čp. 145, narukoval za mobilizace k Landw. Inf. Reg. č. 30, zúčastnil se na ruské frontě průlomů do Galície, na pochodu Galícií, šel potom na italské bojiště v prostoru u St. Gabriele a byl v květnu 1918 propuštěn jako rolník.

Pietsch Wilhelm, čp. 60, vykonával od 14.6.1917 do prosince tohoto roku strážní službu u Inf. Reg. č. 92 a č. 98 a byl zproštěn jako válečný veterán.

Pietsch August, čp. 136, rotmistr u Inf. Reg. č. 8 byl na italské frontě na blokovacím průsmyku dne 16.5.1916 do nadloktí odstřelným kusem raněn, byl vyznamenán bronzovou

s. 96

medailí za statečnost, křížem Karl-Truppe, křížem za zásluhy a medailí raněných. Sloužil až do 11.11.1918.

Pietsch Franz, Ostrov čp. 8, narukoval dne 15.4.1915 k Inf. Reg. č. 93, šel na jižní frontu do Albánie, kde onemocněl malárií. Vyznamenán bronzovou medailí a křížem Karl-Truppe se vrátil v prosinci 1918 domů se zárodkem nemoci a zemřel v roce 1926 na tuberkulózu.

Pohl Josef, čp. 115, narozený 1869, narukoval dne 21.6.1916 k Kavalerie – Train-Division č. 11, šel na ruskou, později na rumunskou frontu, získal železný kříž za zásluhy a bronzovou medaili za statečnost. Řídil zejména službu v zázemí. Dne 7.9.1915 byl dovolenkován a zůstal také doma.

Jeho syn: Pohl Josef, narozený 1893, narukoval v srpnu 1914, byl vedoucím patroly v dragounském regimentu č. 13, šel s ní na ruskou frontu, kde se zúčastnil ??? a byl později s Maschinen-Gewehr-Abteilung vyslán na italskou frontu, kde se zúčastnil ofenzivy na Piavě. V červenci 1918 šel na jižní frontu do Albánie. Vyznamenán křížem Karl-Truppe a dvakrát bronzovou medailí za statečnost. Vrátil se domů po převratu.

Pohl Josef, čp. 109, narukoval v květnu 1915 k Landw. Inf. Reg. č. 30, šel mezi dalšími na italskou frontu, kde spolubojoval při 5. a 6. bitvě o Isonzo, později byl nemocný s ledvinami a po puči se vrátil domů.

Pöschel Paul, čp. 179, nadporučík u Landw. Inf. Reg. č. 21 bojoval na ruské, později na italské frontě. Byl v Karpatech

s. 97

raněn do nohy, utrpěl u Görz zranění do stehna a později zranění hlavy díky střepu granátu. Vyznamenán Sigmund Laudis, stříbrným křížem za zásluhy s korunou a dalšími, vrátil se po převratu ke svým rodičům.

Prause Anton, čp. 57, narukoval jako muž staršího ročníku povoláný k vojenské službě v lednu 1916, sloužil především v polní baterii a byl na konci války jako pekař propuštěn.

Prause Johann, čp. 187, narozený 1874, narukoval dne 15.12.1915 k Landw. Uhlamn. Reg. č. 4, šel na ruskou, jako také na italskou frontu, kde vykonával službu v zázemí a vrátil se domů 12.11.1918.

Prause Heinrich, čp. 100, narozený 1891, četmistr Festungs-Artillerie-Reg., č. 5, šel na Krakov, později na Cattaro, kde se zúčastnil dobytí Lowrschen. Také v Albánii vykonával frontovou službu, získal kříž Karl-Truppe a byl zproštěn služby v července 1918.

Jeho bratr: Prause Josef, narozený 1898, sloužil od 11.5.1916 u Feld.-Art. Reg. č. 4, později u těžké Art. Reg. č. 13 šel přes Tyroly na italskou frontu, byl tam dvakrát raněn a obdržel dvakrát bronzovou medaili za statečnost, kříž Karl-Truppe a medaili zraněných. Domů se vrátil po převratu.

Richling Amand, čp. 130, kanonýr Dir. Art. Reg. č. 27 šel na ruskou frontu, sloužil 1917 u vojenské železnice, byl dočasně zproštěn služby a vrátil se domů po sesunutí monarchie.

Richling Franz, čp. 36, vedoucí patroly v Uhlazen-Reg. narukoval za mobilizace a byl později kvůli padoucnici přezkoumán.

s. 98

Richling Franz, čp. 37 narukoval 15.2.1915 k Landw. Inf. Reg. č. 30 a byl dne 15.5.1915 propuštěn.

Richling Rudolf, čp. 116, narozený 1896, narukoval dne 15.4.1915 k Inf. Reg. č. 98, šel na ruskou frontu, kde se zúčastnil pochodu přes Galicii, později na italské frontě 9. a 10. bitvy o Isonzo a získal stříbrnou medaili II. třídy za statečnost dvakrát, bronzovou a kříž Karl-Truppe. Po převratu 1918 se vrátil domů.

Saliger Anton, čp. 66, narozený 1880, zákopník železničního Reg. narukoval dne 15.8.1915, šel na italskou frontu do vápencové oblasti, získal železný kříž za zásluhy a domů se znovu vrátil 15.11.1918.

Saliger Josef, čp. 59, narukoval při mobilizaci 1914, ztratil brzy potom hlas a byl kvůli tomu propuštěn z válečné služby.

Saliger Julius, čp. 177, vykonával kancelářskou službu v Josefově⁴⁸.

Saliger Rudolf, čp. 78 sloužil aktivně jako kaprál v dragounském regimentu č. 13, šel na ruskou frontu, kde zažil bojů a soubojů. Za jeho služby na frontě 36 měsíců získal stříbrnou medaili II. třídy za statečnost, dvakrát bronzovou, tak jako kříž Karl-Truppe. V dubnu 1918 byl zproštěn služby a vrátil se domů.

Saliger Ernst, čp. 68, narozený 1897, narukoval dne 15.10.1915 k Inf. Reg. č. 98, šel na ruskou, později na italskou frontu, kde mezi jinými se zúčastnil 9., 10. a 11. bitvy o Isonzo

⁴⁸ v originále - Josefstadt

a získal stříbrnou medaili II. třídy za vítězství, dvakrát bronzovou a kříž Karl-Truppe. Dne 14.11.1918 se vrátil domů.

Saliger Wenzel, čp. 144, narozený 1900, narukoval

s. 99

dne 6.2.1918 jako 18letý k dragounskému regimentu č. 8, šel na italskou frontu, byl zde dne 3.11.1918 zajat, šel do zajateckého tábora do Bari a Lece, později šel na práci do Toritta a Taranta. Jelikož se vydával za Němce, byl tedy s německými Rakušany propuštěn a vrátil se domů tedy z tohoto důvodu dne 14. listopadu 1919.

Sobotka Josef, čp. 46, narukoval dne 15.8.1915 k Landw. Inf. Reg. č. 30 k vykonávání strážní služby a pracoval potom ve státní mlynářské továrně do převratu.

Stenzel Anton, učitel II. třídy obecné školy v Bartošovicích, narukoval první den mobilizace k Inf. Reg. č. 74, šel na srbské válečné bojiště a byl zde dne 6.9.1914 v bitvě u Saszynski raněn střelou do hlavy. Po jeho uzdravení šel na ruskou frontu, onemocněl ischiasem a byl později přemístěn k bos. herz. Inf. Reg. č. 1, šel s ním na frontu do jižních Tyrol, byl zraněn do ruky nanovo dne 12.5.1917 při útoku na Monte Ruk. Jako rotmistr se po pádu vrátil domů, vyznamenán stříbrnou medailí za statečnost II. třídy, stříbrným křížem za službu s korunou, stříbrným vyznamenáním za zásluhy, křížem Karl-Truppe a medailí za zranění s 2 červenými pruhy.

Schmidt Josef, čp. 123, narozený 1875, narukoval dne 5.2.1915 k Landw. Inf. Reg. č. 9, šel později k Eisenbahn.Reg. č. 4/2 a vykonával na ruské frontě zásobovací službu. V listopadu 1918 se vrátil domů.

Schroller Franz, čp. 175, narozen 1894, narukoval za mobilizace k Inf. Reg. č. 98, šel na srbskou frontu, později na italskou, kde

s. 100

byl raněn dne 1.8.1918 kulkou šrapnelu do pravého boku. Bojoval v 2., 4. a 5. bitvě o Isonzo a skoro stále se ohlížel po službě na frontě. Jako poddůstojník byl přidělen k bos. herz. Inf. Reg. č. 5, byl vyznamenán bronzovou medailí za statečnost, křížem Karl-Truppe a medaile za zranění. Dne 15.12.1918 se vrátil domů.

Schreiber Josef, čp. 194, narukoval jako starší muž povoláný k vojenské službě k Inf. Reg. č. 98, šel na strážní službu, byl později jako sluha oficírů a vrátil se domů 2.10.1918.

Schreiber Johann, narozený 1886, narukoval za mobilizace k Inf. Reg. č. 98, šel na ruskou, později na italskou frontu, byl vyznamenán železným křížem za zásluhy, vykonával z větší části zásobovací službu a vrátil se domů 18.11.1918.

Schreiber Franz, třetí z bratrů, narozený 1894, narukoval k Inf. Reg. č. 98, šel na srbskou frontu a vrátil se po převratu domů.

Taiber Anton, čp. 87, svobodník staršího ročníku povoláného k vojenské službě k Inf. Reg. č. 30 byl na ruské frontě zajat a vrátil se domů v roce 1920 ze zajetí.

Taiber Josef, čp. 86, narozený 1868, narukoval v únoru 1916 k Inf. Reg. č. 74, vykonával strážní službu, jakož i práci ve vojenské továrně a vrátil se domů 21.7.1918.

Taiber Josef, čp. 122, narozený 1889, svobodník Inf. Reg. 98 vykonával na ruské frontě zásobovací službu, kde získal železný kříž za zásluhy. Dne 20.12.1918 se vrátil domů.

s. 101

Taiber Rudolf sloužil aktivně jako kaprál v Feld. Kanonen. Reg. č. 20, šel na ruskou frontu, kde na ústupu, jako také na pochodu Galicíí se účastnil. V prosinci 1918 se vrátil vyznamenán křížem Karl- Truppe.

Taiber Wilhelm, čp. 89, narozený 1899, narukoval dne 1.10.1917 k Feld. Haubitzen. Reg. č. 29 a vrátil se po převratu 1918 domů.

Tomann Franz, čp. 24, narozený 1881, narukoval dne 15.2.1915 k Inf. Reg. č. 98, šel na ruskou frontu a byl brzy u Lucku zajat. Z tábora ze Simbirgs Lib se vrátil domů 9.9.1919.

Tomann Johann, čp. 104, narozený 1884, narukoval za mobilizace 1914, šel na ruskou frontu, později na italskou. Díky stálé frontové službě, během které nesčetně bojoval, získal bronzovou medaili za statečnost, železný kříž za zásluhy a kříž Karl-Truppe. Dne 8.11.1918 se vrátil se svými kamarády domů.

Vogel Johann, čp. 225, kaprál Landw. Inf. Reg. č. 10 narukoval dne 21.2.1916, vykonával na italské frontě zásobovací službu a byl zproštěn služby dne 18.8.1918.

Volkmer Franz, čp. 105, narozený 1898, narukoval dne 2. února 1917 k těžkému Fel. Artillerin. Reg. č. 12, šel na ruskou frontu, bojoval v červenci 1917 ve východní Galícii, později v Itálii na Piavě. Ofenziva v červnu 1918 a vrátil se domů jako kaprál, vyznamenán stříbrnou medailí za statečnost II. třídy, bronzovou a křížem Karl – Truppe.

s. 102

Weinberg Josef, čp. 198, infanterista Inf. Reg. č. 98 byl dne 23. května 1917 zajat na italském bojišti a byl vyměněn 1918 kvůli nemoci jako invalida.

Weinberg Franz, narozený 1892, narukoval v říjnu 1914 k Landw. Inf. Reg. č. 30, šel na ruskou frontu, bojoval u Krasniku, Sandecu, Kolki, zúčastnil se pochodu, tak jako znovudobytí Przemyslu a šel později na italskou frontu. Vyznamenán bronzovou medailí za statečnost, železným křížem za zásluhy a křížem Karl – Truppe se vrátil domů po převratu.

Weinberg Isidor, třetí bratr, narozený 1895, byl zajat na italském bojišti a vrátil se teprve v roce 1919 ze světové války.

Weinberg Johann, čp. 192, četař těžkého Feld. Art. Reg. č. 5 bojoval na ruské, rumunské a italské frontě. Během své stálé služby na frontě se zúčastnil mnoha bitek, bitev a útoků, mezi jinými průlomů u Galice, pochodu Galicií, ústupu z Brussilova, tak jako pochodu v Itálii. Dne 15.6.1918 byl u Asiago raněn úlomkem granátu do hlavy. Vyznamenán stříbrnou medailí za statečnost I. třídy, stříbrnou II. třídy, dvakrát bronzovou a křížem Karl – Truppe se vrátil dne 22.11.1918 domů.

Jeho bratr: Weinberg Konrád, narozený 1900, narukoval dne 6.2.1918 k Landw. Inf. Reg. č. 30 a vrátil se domů po převratu.

Weinberg Johann, čp. 181, narozený 1894, svobodník Inf. Reg. č. 98 byl na ruské

s. 103

frontě zraněn do ruky, šel později na italském bojišti, získal zde bronzovou medaili za statečnost a kříž Karl-Truppe a vrátil se domů po převratu.

Jeho bratr: Weinberg Franz, narozený 1896, narukoval dne 28.8.1916 k Landw. Inf. Reg. č. 30, šel na zemědělské práce, později jako pracovník fabriky na prach ve Wöllersdorf a stihl ho doma převrat.

Weiss Josef, čp. 92, narozený 1872, narukoval dne 20.3.1918 k Landw. Inf. Reg. č. 20, šel jako dělník v továrně na prach v Blumau u Felixdorfu a byl dne 30.5.1918 byl znovu zproštěn. Jeho druhý syn (první viz zranění ve válce)

Weiss Wilhelm, narozený 1899, narukoval dne 10.3.1917, šel k Feld. Kanonen. Reg. č. 156 a s L.F.A. Batterie na italskou frontu do jižních Tyrol, kde vykonával až do převratu u své baterie letadlovou obranu.

Weiss Eduard, čp. 193, narozený 1893, předák Feld. Kanonen. Reg. č. 5, bojoval na srbské frontě mezi jinými u Šabatu, na ruské se účastnil postupu a na italské ofenzivy na Piavě. Během jeho 44 měsíců trvající polní služby získal dvakrát bronzovou medaili za statečnost a kříž Karl-Truppe a vrátil se domů v listopadu 1918.

Jeho bratr: Weiss Johann, narozený 1899, narukoval dne 10.3.1917 jako 18letý a znovu se vrátil domů nápodobně nejprve po převratu.

Weiss Josef, čp. 96, narozená 1894, narukoval v říjnu 1914 k Feld. Jäger. Battailon, šel na ruskou frontu, byl zde raněn

a vrátil se domů po puči.

Weiss Franz, čp. 39, narozený 1895, narukoval 15.11.1915 k Inf. Reg. č. 98, šel na ruskou frontu, kde v červenci 1916 zúčastnil silných bojů v Bukovině, na italské frontě bojů na Piavě, získal bronzovou medaili za statečnost a kříž Karl-Truppe, dne 6.11.1918 se vrátil domů.

Dále oba členové místního historického výboru: řídící učitel Wenzel Bittner narukoval dne 9.9.1914 jako nejstarší učitelský voják ve 43 letech života po Hohenmauth a šel později k Wachdetachment 30 drag. Reg. č. 8 do Pardubic jako Standesführer. Dne 5. října 1915 byl kvůli nepostradatelnosti ve školní službě zproštěn a nastoupil ji po 13 měsících výkonu válečné služby.

Řídící učitel Rösner Franz narukoval jako jednoroční dobrovolník k Inf. Reg. č. 43, šel dne 28. března 1916 na italskou frontu a zúčastnil se u San Martina 7. bitvy o Isonzo, rovněž i 29. června plynového útoku, při kterém posledních 12 italských batalionů našlo smrt a byl krátce potom lehce raněn. Dne 9. července šel jako nemocný tyfem do špitálu do Laibachu a Abazie. Jako četař šel dne 31. prosince 1916 znovu na italskou frontu. Po úspěšně vykonané zkoušce kurzu Jesetre-Offizier v Jablonci šel potřetí na italskou frontu, zúčastnil se na Faiti Hrib 11. jako praporčík také 12. bitvy o Isonzo. Jako pozorovatel regimentu bojoval na Piavě proti těžkým koloniálním oddílům a byl dne 24. října 1918 u Salawota zajat a byl v různých táborech umístěn. Jako poručík se vrátil domů dne 24. října 1919 vyznamenán stříbrnou medailí za statečnost I. a II. třídy, rovněž i křížem Karl – Truppe.

s. 105

Nemoc

V listopadu 1918 nastoupila chřipka, takže v mnoha domech všichni členové rodiny leželi a příbuzní nebo sousedé museli domácí práci vykonávat. Také několik obětí na životech si vyžádala tato nemoc.

Převrat 1918

Zhroucení rakousko – uherské monarchie, tak neuvěřitelné toto také se zdálo mnoha místním obyvatelům, bylo v klidu přijato. Přece většina toužebně očekávala návrat domů po dlouhé válce. Hlavní věcí bylo nyní dosažení příměří, všechny zbylé události byly naopak klidné a důvěřovalo se naději, kterou oznámení o ohlášení československé republiky slibovalo naplnit.

s. 106

(prázdné)

Zvláštní Historie*Počet obyvatel***a) Obec**

Bartošovice leží na obou stranách Aubachu, táhnoucí se údolím, pole k návrší rozdělena do stran, znamená německého osídlení. Místo je hraniční obcí, leží bezprostředně na německé říšské hranici a čítalo podle sčítání lidu v roce 1920 779 obyvatel. Z nich bylo 369 mužů a 410 žen. Podle sčítání lidu z roku 1930 bylo proti tomu 763 obyvatel, z toho 731 v Bartošovicích a 32 v Ostrově, z nich bylo 752 katolíků a 11 jinověrců, respektive 718 německých a 45 českých obyvatel. Dále má obec katolický kostel, obecnou školu, poštovní úřad, celní úřad a četnickou hlídku, dále 187 a Ostrov 11 obývaných domů. Obyvatelé jsou zejména zemědělci, provozující živnost, drvoštěpové a vykonávající domácí práci.

Rychtář

Obecní záležitosti vykonával mimo vrchnosti volný rychtář Hauck od roku 1608 do 1708, který následoval jako soudce obce. Bohužel mohli být pouze ti zjištěni a sice Christof Hörnich 1766, Johann Saliger (pravý Fazbes čp. 78) – 1791, Josef Weit 1822, Florián Hörnich 1829. Od roku 1830 do 1850 byl rychtářem Bartošovic Wenzel Saliger, ve kterém

s. 108

roce byl zvolen první starost obce. Jako taková vykonávali svůj úřad:

Zastupitelé obce

1. Josef Volkmer, čp. 87 od roku 1850 do 1852
2. Wenzel Saliger, čp. 78, od 1852 – 1860 (do své smrti)
3. Wendelin Alliger, čp. 104, od 1860 – 1861
4. David Pöschel, čp. 10, 1861 – 1864
5. Wendelin Alliger, čp. 104, 1864 – 1867
6. Josef Hörnich, čp. 3, 1867 – 1870
7. Franz Pietsch, čp. 115, 1870 – 1874
8. Wendelin Alliger, čp. 104, 1874 – 1877
9. David Pöschel, čp. 10, 1877 – 1880
10. Wenzel Vogel, čp. 145, 1880 – 1883
11. Vinzenz Richling, čp. 43, 1883 – 1886
12. Josef Alliger, čp. 17, 1886 – 1892
13. Amand Richling, čp. 36, 1892 – 1895

14. Johann Taiber, čp. 87, 1895 – 1898
15. Johann Pöschel, čp. 10, 1898 – 1901
16. Johann Weiss, čp. 103, 1901 – 1904
17. Johann Vogel, čp. 145, 1904 – 1907
18. Rudolf Saliger, čp. 78, 1907 – 1910
19. Johann Vogel, čp. 145, 1910 – 1913
20. Josef Kraute, čp. 8, 1913 – 1921
21. Johann Pöschel, čp. 10, 1921 – 1925
22. Amand Richling, čp. 120, od roku 1925 -

s. 109

Cesty, Pomístní jména

Dopravní poměry byly v dřívějších letech zvláště velmi špatné v našem místě, jako také v okolí. Hlavní cesta vedla z Marienthalu na dnešní obecní cestu přes Niederort, skrze Bäckagoste a školu až ke kostelu a na Gütlan, také „Neuhauser“ pojmenované, u čp. 171 přes vodu, kde bylo všeobecně napojeno spřežení. Dále vedla tato cesta přes „Auberg“ u kříže čp. 96 okolo Údolíčka a ústila v „aale Strasse“ na Václavově Seči⁴⁹ – Prostřední Rokytnici⁵⁰. Odbočka byla u „öwer Schmiede“ čp. 143 ke Kunvaldu, částečně znovu okolo spojovací cesty u čp. 60, která ústila podél dnešní obecní cesty u čp. 71 v hlavní cestu. „Hohle Waig“ od čp. 71 k čp. 78 vedoucí šla přes „6 Rechterkoppla“ při horní hasičské zbrojnici a vstoupila znovu při čp. 10? v hlavní cestu. „Kuhwaig“ vedla od čp. 100 k ulici k čp. 92. Další cesta znovu podél „Hollatreppe“ k čp. 157 do lesa a navázala spojení podél „Badersteig“ s Rokytnicí přes „Greilahinrl“ malých návrší okolo 200 m vedle „Puschkoppalle“ a „Magdeburg“ okolo 400 m před „lohausern“. K Vrchní Orlici vedla cesta podél toku Orlice skrze „Hohewiesa“ a „Granzwaig“ podél bartošovické hranice od Údolíčka. Chtěl – li člověk se spřežením k Ostrovu, musel na cestu ke Kunvaldu přes „s huche Haus“ , kopec u obecních hranic, pak „m Biemanwaiche“ přes bartošovické pole, „Rosinkabarg (kopec patřící k čp. 43) nechat ležet vlevo, k Sandsteinbruche skrze les a na dnešní polní cestu k „Nesselmühle“ v osadě. Pro chodce do Ostrova

s. 110

byl „Kerchsteig“ od biengwaig odbočil u čp. 37. Dále vedla pěší cesta skrze „s Foggaloch“, také známé jako „Kaiserloch“. „Fuchswenkel“ čp. 115, „Feidpost“ čp. 212, „Owemühle“ čp.

⁴⁹ v originále - Wenzelhau

⁵⁰ v originále - Mitteldorf

141, „Bäcka-„ nebo „Miettmühle“ čp. 46 jsou rovněž označení části pozemků staršího původu pro stavby. „A Kerchbarg“ , jako také „a Mühtbarg“ (u čp. 141) zná jistě každý.

Dnes jsou zmiňované obecní cesty méně potřebné, jelikož doprava ustala na okresní silnici zvláště s těžkými povozy.

Názvy pozemků (přezdívky) starých rodů si zvláštní pozornost zasluhují, protože zejména předci Artprung jmen dali a často velmi dlouho zpět byly vedeny.

Jako příklad slouží výtah z nejstarší kroniky ve vlastnictví fary Bartošovice, vedené od faráře Tomáše Prause:

1612, 7 M 1 13. května Christoff Weissen Piter Weissen syn od Kagffnberg Christoff Schwencken nevlastní syn (a Barbara merten ments findrlassnentochter od Goldberg) Christoff Neudegken ml. služebnou k sňatku dal.

Podle tohoto zápisu může vést jméno Schwenk až do roku 1612.

Další tato pomístní jména vzpomenu zejména na křestních jménech dávno zapomenutých předků, částečně také na jejich povolání. Zmíněno ještě, že v našem místě tato přízviska zůstala zejména rodinám, kdežto v sousedních obcích málokdy taková

s. 111

jsou obvyklá viz následující tato označení pomístních jmen:

„Schweng“ Josef = Weiss (podle zmiňované ukázky) od 1612

„Richter“ Rudolf = Saliger od soudce Saligera Johanna od 1701

„Mechel“ Jon = Saliger od Muhel

„Augustina“ Josef = Saliger od Augustina

„Florsch“ Franz = Saliger od Florian

„Malcher“ Haunnes = Hörnich od Melchior Malcher od 1680

Mühl“ Haunnes = Hörnich od Müller

„Bercher“ Schutter = Hörnich od Berger

„Florsch=Franza=Wendlin= Alliger od Florian (starý rod)

„Maier = Naza = Schneider = Alliger od Ignatz – zedník

„Alberta“ Setfe = Alliger od Albert od 1800

„Polds=Schuster=Sefte“ = Richling od Leopold

„Palzer“ Franz = Richling od Baltazar

„Schneider=dessa=Wilhelm“ = Tiber od Thadeus (písař)

„Grintscha“=Sefte = Taiber od Peregrin

„Gufla“ Hainnes = Taiber od Gütlan pocházející

„Kalla“ Hannes = Tomann od Karl
„Wolf“ Ton = Tasler od Völfen ??
„Tintscha“ Sefta = Kohl, od Valentin
„Elis“ Hannes = Prause od Elias od 1800
„Woiner“ Flore = Dittert od Wagner
„Teschler“ Sefta = Weinberg od Tischler
„Harwer“ Ton = Wolf od Farber
„Hescha“ Franz = Hirschberg, zkrácení
„Lotter“ Alfred = Lauterbach, zkrácení

Sedláci měli pro své části polí, jako také pro louky vlastní jména, která většinou byla uchována od příchozích a tedy jejich původ může být před až dvě stě lety. „Grusswoterwiele“ a „Grulawiele“ mohou být obvyklá jména.

s. 112

Chudinský fond

Obec sama podporovala dříve pět místních chudých ze svého chudinského fondu, který odpovídal bohužel pouze stavu 4580 Kč. Mimo této podpory museli být zaplacení ještě další místní chudí příslušnými výdaji, takže obec musela směřovat svou pozornost na příjmy pro tento stav.

Péče o mládež

Také okresní péče o mládež vykonávala slušně pro naše místo. V naší obci bylo tehdy 20 členů této instituce. Porady matek, které tehdy byly konány měsíčně, tak jako také přidělení potravin bylo hrazeno finančně od jmenované péče pro mládež.

Geografická poloha

Jako horská obec měla vesnice obrovsky velké rozdíly. Nejhlubší místa obce ležela nedaleko Lusthausu ve výšce 408 m.n.m., hlubší místa vesnice u celního úřadu 555 m.n.m., kostel 579 m.n.m., nejvyšší bod polí na ostrovní Sandsteinbruch 671 m.n.m., Orlický kopec⁵¹ 762 m.n.m., takže velké rozdíly jsou od téměř 300 metrů.

⁵¹ v originále – Erlitzer Koppe

b) Kostel

Obec Bartošovice měla již v roce 1350 kostel, byl ale filiální k Žamberku. V nejstarším soupisu všech kostelů Čech se vyskytuje bartošovický kostel v roce 1384 jako farní kostel s rokem vzniku 1350. (viz. Topografie Čech – Sommer, str. 282)

Podle urbářem panství Žamberk z roku 1657 měl patronátní kostel, zasvěcený Svaté Marii Magdaléně, 12 strychů pole od kostela k rokytnickým hranicím, které žamberecká fara pronajímala ke svému prospěchu. Z pronajmutých 2 kusů Stiftskühen šli ročně ha kus 24 gr míšeňských. Na desátek bylo dáváno: 7 strychů žita a 7 strychů ovsa.

Také od panství Žamberk, respektive od vrchnostenského patronátu bylo potvrzeno, že bartošovický kostel od roku 1384 je obsazen s vlastní farou, přece byl dočasně znovu filiální k Rokytnici, Žamberku a Kunvaldu.

Čeští bratři

Když se usídlila v roce 1457 s povolení krále Jiřího z Poděbrad sekta Českých bratří v blízkém Kunvaldě, farář Mähnel nebo Mathias nebo Michal v Žamberku byl horlivým začátečníkem jejich a Bartošovice byly přiřazeny do vlastnictví rytíře Jiřího z Kunvaldu, byla také zde založena bratrská obec. Představitel synody se jmenoval Futter. Potom co čeští bratři celé okolí počestili, zůstaly Bartošovice přesto ještě německé. Také rozhodnutí o vystěhování českých bratří bylo napsáno v naší obci a jejich vystěhování se také odtud konalo.

s. 114

Po roce 1600 patřila obec Marienthal⁵² k bartošovickému kostelu.

Protestantismus

V náboženských zmatcích 16. století, ve 30. válce byl také v Bartošovicích zřízen farní úřad, stávající kostel se přeměnil v protestantskou modlitebnu a jako první pastor byl ustanoven Thomas Prause, který se oženil s dcerou školního mistra z Marienthalu. Jako důkaz slouží následující opis z nejstarší kroniky fary Bartošovice, s. 38: „1621, 3. května bylo Nalezení kříže, pondělí po třetí neděli po Velikonocích měl úctyhodný Andreass Richnel, farář z Nebeské Rybné⁵³, můj pan kmotr Mich Thomas Prause farář zde, s nevinnou pannou Justinou, dcerou Georga Holmana 13, školního mistra z Marienthalu si slíbili s manželkou důvěru v kostele.“

Farář Prause ml. měl mnoho dětí, které nechal cizími faráři pokřtít.

⁵² dnes - Niemojów

⁵³ v originále – Himmlishen Rybneiy

Ve výše zmíněné nejstarší kronice fary Bartošovice, která byla vedena faráři Prausovými (Thomas Prause starším a Thomas Prause mladším), vytvořili se záznamy otce Prause na Marienthal, Lesicu a Petroviče a syna o Bartošovicích, Marienthalu, Lesici a Malé Orlici.

Farář z Bartošovic byl přece Prause ml. a sice od roku 1613 do nejdříve 1624. Jeho předchůdce byl „Adam Arnolts, farář Bartošovic“, který na s. 15 výše jmenované kroniky byl jmenován 23.12. 1602. Farář Arnold zemřel na Velikonoce 1613 v Pertzdorffu.

Když v roce 1624 protestantský

s. 115

pastor musel utéci a katolictví bylo znovu zavedeno, byly Bartošovice znovu filiální k Žamberku, později k Rokytnici a teprve od roku 1712 znovu lokální.

V letech 1630 až 1665 byl farní dvůr pronajímán a bylo placeno 3 Schock 30 grošů nájemného.

Stavba kostela

Dnešní kostel, případně ještě existující kamenná stavba kostelní lodě, byl postaven v roce 1673 od bývalé hraběcí rodiny Bubnů. V letech 1730 – 1734 byla nově postavena zvonice a kostnice za cenu 1387 zlatých 54 krejcarů. Tato velká věž byla ale týden po narození Marie v roce 1793 zcela zničena úderem blesku a po tomto požáru o něco menší byla znovu vystavena. V roce 1740 byl průchod a kostelní zdi dvora od patronátu za 85 zlatých znovu postaveny. V roce 1747 a 1748 byl nyní také nově postaven farní dvůr, celý ze dřeva.

Duchovní pastýři – knězi

Jelikož byla fara v roce 1746 znovu založena, bylo zařízeno od náboženského fondu také místo kaplana. Lokalisti byli do roku 1746 následující:

P. Nikolaus Zdrahal 1713 – 1725

P. Johann Pfeifer v roce 1725

P. Wenzel Schröter 1725

P. Ferdinand Zacher 1725 – 1729

P. Johann Remek 1729 – 1733

P. - Fischer 1733 – 1736

P. - Fwala 1736 – 1740

P. – Daussek 1740 – 1746

Jako první farář působil zde od roku 1746 do roku 1772 P. Wenzel Řehák. Po něm

s. 116

byl P. Karl Kumposcht farářem bartošovickým, který zde zůstal do roku 1782. V roce 1772 přišel P. Ignaz Hübner jako kaplan do Bartošovic, který v roce 1780 převzal místo faráře a byl zde až do roku 1818. Farář Hübner se nechal také pohřbívat na zdejším hřbitově.

Oltář

V roce 1754 byl vybudován zvýšený oltář díky hraběti Antonínovi Vítovi z Bubna. Pro postranní oltář sv. Václava darovala dobrodinka částku 220 zlatých a tento oltář byl vyroben v roce 1768.

Dceřinný kostel

Během roku 1785 byl podřízen kostel ve Vrchní Orlicí našemu kostelu a zůstal do dnešních dnů.

Stavba farářského dvora

Potom v letech 1747/48 byl vystavěný farský dvůr už velmi zchátralý, tak byl současný nově postaven v letech 1826 – 1828. Obec Bartošovice vydala na to 343 zlatých 39 krejcarů, obec Vrchní Orlice 235 zlatých 20 krejcarů, církve 100 zlatých a zbytek patronát. Užito bylo k tomu 187 ½ sáhů kubíku kamene pro zdění, 75 běžných stop kamenné záruby, 5 kusů kachlových kamen, 775 strychů vápna, 34 000 cihel, 1100 fůr písku, 35 fůr hlíny, 47 kusů trámového dřeva, 40 kusů krokvového dřeva, 30 kusů Aberleghölzer, 350 střešních latí a další. Pfarrwidmuth pocházel, jak už bylo zmíněno, od bývalého dvoru soudce.

Farář

V roce 1819 nastoupil na místo faráře P. Ignaz Zich a vykonával svůj úřad do roku 1844. Po něm následoval P. Josef Kalousek jako farář a zůstal zde až do roku 1864.

Biřmování

V roce 1827 poskytla zde Jeho Excelence velevážený pan biskup Josef Kolowrat

s. 117

svátost biřmování a vykonal rovněž vizitaci školy.

Farář

Od roku 1865 do roku 1867 působil zde P. Franz Chaloupka jako farář, kterého následoval P. Ignaz Bílek a zůstal zde do roku 1898. Své roky v důchodu strávil v Kunvaldu, zemřel zde již v roce 1899.

V letech 1879 a 1891 byl renovován kostel od základů a vymalován a v roce 1851 vztyčeny nové varhany. Jelikož byl zvon prasklý, byl tento přelit za částku 245 zlatých a v roce 1886 znovu vysvěcen. Náklady na zpracování činily 45 zlatých.

V letech 1880 a 1894 bylo vykonáno od královéhradeckého biskupa Jeho Eminence Johanna Haise břimování.

V roce 1898 nastoupil farář Franz Světelský svou službu.

Neblahý úder blesku vstoupil do našeho kostela dne 4. srpna 1906. Požáru padly za obět' obě věže, tak jako střecha, zvony se roztavily, kostelní hodiny byly zničeny, varhany shořely, náš krásný starý kostel se stal ruinou. Díky šlechetné podpoře ze strany kostelního patrona barona Oskara Parishe ze Žamberka, tak jako díky obětavosti místních obyvatel byl kostel brzy

(obrázek – kostel před požárem 4.8.1906)

s. 118

postaven (viz. str. 58). Dne 25. října 1907 byl vysvěcen nový kostel.

Zvony

Za světové války byly také kostelní zvony z válečných důvodů staženy. Dne 21. listopadu 1916 byl velký zvon o váze 311 kg, tak jako menší o váze 12 kg vyzvednuty, prostřední 132 kg těžký dne 29. srpna 1917. Nyní zněl u příležitosti každé denní doby umíráček, jako také tím byli k ranní mši nebo k slavnostní bohoslužbě věřící svoláváni. Dne 28.1.1918 byly také vyzvednuty píšťalové varhany k válečným účelům.

Brzy po válce byli skrze obětavost místních obyvatel nové zvony obstarány a dne 24. května 1920 již prostřední zvon o váze 134,5 kg, tak jako Sanktus zvon o váze 20 kg byly vysvěceny. Zvláštní oslavou bylo vysvěcení velkého zvonu 304 kg těžkého, dne 6. června 1927. Také varhanní píšťaly byly opatřeny znovu dne 5. září 1919.

Dne 1. května 1924 ztratili jsme našeho děkana Franze Světelského, který převzal místo faráře v Brandýse nad Orlicí.

Farář

Dne 31. prosince 1924 obdrželo naše místo znovu nového faráře a sice P. Johanna Urnera, narozeného v Mladkově, který působil dosud jako kaplan v Lanškrouně. Zastupitelstvo obce, spolky místa, tak jako skoro všichni místní obyvatelé ho pozdravili na

vstupním místě jako nového faráře, potom se procesí odebralo za zvuku církevních písní do božího domu.

s. 119

c) Škola

Škola v Bartošovicích je nyní již přes 200 let. Protože v roce 1732 byla postavena nová škola a stará prodána R. Pfeiferovi za 10 zlatých. V účtech vrchnostenského patronátu zaznamenáno toto přesně:

„1732 za zhotovení a od základů nově postavené školy 64 zlatých 27 krejcarů, proti tomu za starou školu R. Pfeifer 10 zlatých.“

Tato škola se skládala z malého domku, v kterém učitel mimo učebny měl malý byt a zde provozoval tkalcovnu. Školní dozorce byl tehdy nějaký Kašpar Veit.

Učitelé

Jako první učitel byl jistě jmenován Orbe (Urban?), který až do roku 1758 byl následován nějakými Batzel, Stepke, Steiner a znovu Stepke. Poslední Stepke šel odtud do Rokytnice, kde také zemřel. V roce 1758 šel Bartošovičák na místo školního mistra, jmenovitě Franz Pietsch, ustanovený díky podání říšského hraběte Antona z Bubna a Litic. Učitel Pietsch bydlel v malém domku, dostal k využití louku u jezu vrchního mlynáře a pod polní mezí Krause. Spravoval tkalcovnu, dostal za zvonění při bouřce 1 snop žita a 1 snop ovsa, mohl třikrát v roce na slavnostní den vykonat dary (sbírka) a dostával mimoto od školních dětí malé školné, často v dřevu, chlebu a podobně. Dále dostával také poplatky za pohřeb a psaní lístků o kmotrech.

s. 120

Za pohřeb obdržel učitel 3 krejcarey, za doprovod kněze při udělení poslední svátosti rovněž tři krejcarey. Od panství dostal 4 sáhy dřeva v kmenech.

Učitel Pietsch nechal svého syna Josefa Pietsche navštěvovat normální školu v Praze. Když tento vyzkoušený se vrátil a byl uznán jako šikovný muž od nadřízeného, dal ho jako podporu jeho starému otci jako školní výpomoc, načež on od milostivé vrchnosti dostával roční rentu osm zlatých. Tak to zůstalo až do roku 1806, kdy se starý školní mistr stáhl do svého domku čp. 134. Josef Pietsch byl nyní samostatným učitelem, ale zemřel již v roce 1806. Otec přežil svého syna, zemřel ale rovněž v témže roce.

Nyní se získala školní pomoc z Rokytnice. Franz Serbousek, narozený v Javornici, obdržel místo učitele. Bydlel tak v malé školní budově až do roku 1808.

V tomto roce byla stará školní budova stržena a nová ze dřeva postavena. Využil ještě v témže roce nově postavené, prostorné školní budovy vedle kostela, dnes známé jako stará škola. Učitel Serbousek zůstal zde až do 1. ledna 1819, v témže roce také zemřel. Školní dozorce byl v tomto čase obchodník Franz Richter, který daroval po stavbě nové školní budovy náležité palivové dřevo pro učebnu.

s. 121

Dne 9. února 1819 byl ustanoven jako učitel Sigismund Kotisa z České Rybné⁵⁴, který byl později také obecním písařem. Na svém posledním místě musel složit přísahu a podepisoval se také jako přísežný obecní písař.

Návštěva

V roce 1822 navštívil školu veleurozený baron Parish ze Žamberka a dal dětem 13 zlatých a učiteli 10 zlatých.

Ze strany vrchnosti byly v roce 1828 příjmy učitele upraveny, tzv. fase.

Přinejmenším měli učitelé dříve také služby v kostele, jak vyplývá ze zprávy od učitele Pietsche. V roce 1833 byla také odebrána zasilka „Otec náš“ a předána služba v kostele.

V roce 1846 bylo zavedeno celodenní vyučování a při počtu 190 školních dětí povolena školní výpomoc.

II. třída

Jelikož při takovém počtu dětí bylo snaha používat další učebnu, byla zřízena v roce 1849 druhá třída.

V roce 1857 byl učitel Kotissa po 38letém působení na naší škole pensionován a podučitel Johann Koblischek dostal zastoupení ve vedení školy, které konal služebně pouze jeden rok. Již pensionovaný učitel Kotissa znovu navázal službu v roce 1860 ve věku 70 let. Během jeho působení jako učitele byla budova čp. 132 nově postavena, která jemu patřila.

s. 122

Učitel

Dne 1. února 1861 přišel Daniel Wanschura jako podučitel a Bernhard Pazourek jako školní výpomoc na naši školu. Poslední daroval kostelnímu sboru 2 C a 2 B klarinety a A Mutaziaren.

⁵⁴ v originále – Böhmisch Ribna

Stavba školy

V roce 1863 byla škola za náklady 513 zlatých 45 kr. nově postavena a rovněž byl ve školní budově zřízen byt učitele.

V roce 1864 obdržela škola podučitele Karla Nahlika a Antona Richtera. Také obdržela škola v roce 1879 již industriální učitelku a sice Aloisii Reichlovou, která vykonávala službu až do roku 1920.

Místní školní rada

Ve stejném roce 1879 byla založena první místní školní rada, jejímž předsedou byl Wenzel Wagel. Jejími členy byli: Alois Pohl, Josef Dittert a Anton Prause.

III. třída

V roce 1883 byla zřízena III. třída.

Stavba školy

Jelikož školní budova byla na tak malém místě, bylo vyučováno v bytech dalších domů až do dalších kroků, kdy bylo přistoupeno na stavbu nové trojtřídní školní budovy. V roce 1891 byla také stavba nynější školy započata a také skoro postavena, takže dne 11. září 1892 byla vysvěcena nová školní budova a předána ke svému účelu.(viz. str. 53, 54)

V roce 1895 byly také staré školní pozemky (louka u jezu vrchního mlynáře a polní mez Krause) prodány. Oba pozemky vedeny ještě dnes pod jmény: „školní loučka a školní místečko“.

Učitelský sbor

V roce 1875 byl dosavadní podučitel Daniel Wanschura řídícím učitelem naší školy, kterému podléhali učitel Konstantin Dittert a od 1882

s. 123

Adalbert Müldner.

V roce 1883 šel na místo řídícího učitele Theodor Kirsch, narozený v Obersoor a vykonával svůj úřad do 31. května 1920. Pod jeho vedením sloužili na obecné škole následující učitelé: 1883 Franz Ditrich, 1893 Laura Urbanová, 1894 Franz Morawek, 1894 Ferdinand Fischer, 1895 Leopold Svoboda, 1897 Josef Drössler, 1892 Franz Baier, 1899 Eduard Mannel, 1900 Johana Krausová, 1901 Karl Faltus, 1905 Leopold Pischel, 1905 Josef Pöter, 1906 Josef Liebner, 1907 Anton Stenzel, 1908 Friedrich Pausewang, 1912 Anna Bartmannová, 1913 Adolf Schlesinger, 1914 Oskar Martin, 1916 Erna Ohnhäuserová, 1916 Margareta Nowaková, 1919 Else Grafová.

Dne 1. září 1920 byla třetí třída skrze zemskou školní radu zrušena, takže Bartošovice nyní měli pouze dvoutřídní obecnou školu.

Česká škola

Do prázdné učebny přesídlila již 1919 jednotřídní česká obecná škola, zač dostávala obec nájemné.

Učitelský sbor

Dne 1. července 1920 nastoupil zde svou službu nový řídící učitel Wenzel Bittner. Pod ním sloužili následující učitelé a učitelky:

1920 Marie Acksteinerová, Adolf Schlesinger, učitelka ručních prací Theresie Fischerová, 1922 Josef Bittner, 1927 Otto Bröckelt, učitelka ručních prací Ilse Neugebauer, 1928 Emilie Wernerová, učitelka ručních prací Berta Koblischkeová, 1929 Josef Otto, učitelka ručních prací Anna Pohlová, 1930 Heinrich Kaplan. Dosavadní řídící učitel odešel dne 1. září 1930 na nemocenskou dovolenou a byl zproštěn do 1. prosince 1932 školní služby. Vedení školy převzal proto učitel Otto, jako další učitelka působila Martha Rindtová, jako učitelka ručních prací Berta Koblischkeová. Ve školním roce 1932/33 měl vedení

s. 124

školy Emil Blaschke, jako učitelský sbor ve školním roce 1933/34 působili: učitel Emil Jentschke jako správce, Josef Kuhn jako učitel.

Jelikož řídící učitel Wenzel Bittner nastoupil dne 31. srpna 1932 na trvalou penzi, zůstala naše škola kvůli vypsání místa řídícího učitele až do 1. února 1934 bez řídícího učitele. V tento den nastoupil řídící učitel Franz Rösner svou službu zde. Současně obdržela škola novou učitelku ručních prací Else Kaupeovou.

Poslední roky obdržely děti obecné školy vždy k vánocům nadílku, na které byly sehnány prostředky díky darům od vedení školy. Rovněž dostávaly děti v poledne polévky.

Poklesu porodnosti, který také panoval v našem místě, dokazují následující soupis:

V posledním čtvrtstoletí vstupující do první třídy:

Rok	Počet dětí	Rok	Počet dětí
1900	42	1914	15
1901	19	1915	25
1902	37	1916	12
1903	28	1917	20
1904	32	1918	12

1905	25	1919	13
1906	27	1920	11
1907	23	1921	8
1908	26	1922	7
1909	17	1923	4
1910	19	1924	4
1911	18	1925	12
1912	21	1926	14
1913	21	1927	24

s. 125

d) Pošta

Poštovní úřad

Dne 1.dubna 1869 byl zřízen poštovní úřad v Bartošovicích a byl umístěn v domě čp. 41. Jako první poštovník byl ustanoven Peter Richling, který před zřízením poštovního úřadu poštovní věci příležitostně (2x – 3x týdně) z poštovního úřadu v Žamberku vyzvedl a příjemci doručoval. Obdržel „jako plat“ od každého dopisu 2 krejcare. Pouze po jednom roku působení zemřel Richling na zápal plic ve věku 58 let. Za současných poměrů bylo úplné nemožné, že pouze jednou ve třech týdnech přišla pošta, ovšem téměř před 100 lety ještě žádná pošta do našeho místa nepřišla a všechny záležitosti musely být řízeny z venku pouze dle posla. Zřízení pošty bylo proto velkým dobrodiním pro místo i obec.

Po smrti nejstaršího poštovníka Richlinga byla jeho dcera Johanna pověřena vedením úřadu, která stála v čele 42 let. Po ní, v roce 1912 následovalo penzionování a její dcera Hedviga Hofmannová byla jmenována poštovní výpravčí, později když úřad měl místo poštovníka, byla poštovníkyní.

Poštovní posel

V roce 1901 byl dům čp. 41 nově postaven, jelikož starý již více neodpovídal požadavkům zvyšujícímu provozu. Kterýž rozvoj dříve tak malého úřadu vzal, vyšlo z následujícího najevo: Při zřízení poštovního úřadu přinesla pěší pošta poštovní věci z poštovního úřadu denně, která pak od prvního listonoše zdejšího úřadu Wilhelma

Hörnicha byla doručena. Po několika letech přišlo jednospreží poštovní cestou z Rokytnice a na konci 90. let k tomu ještě dvouspreží poštovní vůz, který si dnes užívá penzi v poštovním muzeu v Praze, poštovní doprava mezi úřady Žamberk, Kunvald, Bartošovice byla tím zprostředkována, tehdy zářily Bartošovice na vrcholu pokroku. Při slavnostních příležitostech si navlékl tehdejší podnikatel poštovní jízdy, vrchní poštmistr Schopf v Žamberku svůj postilión v parádní uniformu: bílá jelenice, červená soukenný frak, vysoké holínky a černý trojúhelníkový klobouk s širokou krempou. K tomu patřící slavnostní poštovní dostavník měl místo k sezení nahoře na střeše, kde postiliónu vládl ve své ozdobené uniformě s průvodcem jízdy. Při těchto cestách byly pak dva páry koní zapraženy, jelikož tento dostavník byl velmi těžký. To byl zážitek, když takové slavnostní dny byly a postilión již od lesa nechal svoji poštovní trubku zaznít a jeho písnička zněla. Tento gala poštovní dostavník se vytratil přece během času, čehož bylo od obyvatelstva velmi litováno.

Automobilní pošta

V starší době byla také naše koňská pošta vytlačena autem a v roce 1925 přišel náš současný, přičinlivý vedoucí poštovní jízdy Ignaz Nutz čp. 145 na myšlenku, že navzdory bídným cestovním poměrům musí být automobilní spojení pro Orlické hory dobrodiním. Nabídl k tomu své služby ředitelství pošt a tak byla v květnu 1925 poprvé pošta prostřednictvím autobusu až na konec cestovní linie

do Bedřichovky přepravena. Od roku 1932 bylo na trase Žamberk – Rokytnice – Bartošovice – Neratov – Kunštát – Bedřichovka v letních měsících dvakrát denně poštovní spojení.

Telefon

Zcela zvláštním dobrodiním pro naše místo, snad pro všechny obyvatele údolí Orlice, bylo, když bylo v říjnu 1901 postaveno telefonní vedení Rokytnice – Bartošovice – Neratov – Kunštát a Bartošovice byly telegrafním úřadem s telefonním provozem. Dříve bylo celé údolí Orlice přiděleno k poštovnímu a telegrafnímu úřadu v Rokytnici s telegramním provozem, nebo museli bartošovičtí ve zvláště naléhavých případech využít telefonní říšskoněmecké poštovní kanceláře do Marienthalu, kde telefonní provoz byl již v 90. letech. Jak byly možné dnes obchodní styky bez telefonu nebo když při nebezpečí vody nebo požáru a dalších neštěstích telefonní spojení přivolání rychlé pomoci, nebo byl přivolán doktor bydlící daleko. Poštovní úřad Bartošovice měl přidáno v roce 1932 čtyři abonenty a sice: místo četnictva,

řeznictví Weiss čp. 146, vazačství Elsner čp. 171 a kolářství Neumann čp. 118. Dále bylo napojeno veřejné místo telefonu ve Vrchní Orlici na zdejším telegrafním úřadu.

Rádio

Také rádio se uchytilo v našich daleko ležících domovských vesničkách a bylo toho času zaznamenáno úředně 16 posluchačů rádia na poštovním úřadě. První

s. 128

majitel rádia byl hostinský Otto Knoblich, protože si ale opatřil přístroj se sluchátky a mimo to velmi podlehl havárii, vlastnil tuto novinku pouze krátkou dobu. První reproduktor našel svůj příchod okolo roku 1930.

Listonoš

Jako první listonoš je jmenován už Wilhelm Hörnich (Maxa-Wilhelm), který bydlel v čp. 45. Následující Wilhelm Hörnich (Mühl – Wilhelm) čp. 139, kterého vystřídal Josef Alliger čp. 77, který roznášel přes 30 let poštu v místě, do Vrchní Orlice a Hadince⁵⁵, tak jako do Ostrova a Čiháku⁵⁶. Dne 1. října 1909 přišel Anton Wolf čp. 121 jako místní listonoš a Johann Volkmer čp. 105 jako venkovský listonoš do služeb pošty. Volkmer odešel ale dne 31. ledna 1928 na trvalo do důchodu. Jeho následovník Franz Novak nastoupil službu jako venkovský listonoš.

Dne 30. června 1934 odešla dosavadní poštmištryně Hedwiga Hofmannová natrvalo do důchodu a vypověděla současně nájem poštovního úřadu, který v jejím domě přes 65 let byl umístěn nepřetržitě.

Přesídlení

Dne 21. září 1934 přesídlil také poštovní úřad do domu čp. 6, čímž je pošta nyní zřízena uprostřed obce.

s. 129

e) Řemeslné poměry

Zemědělství

Se samou jistotou může také být předpokládáno, že od založení osady tvořilo zemědělství hlavní zaměstnání. Mýcení pohraničních lesů bylo povinností, ano přece obyvatelstva. Také od roku 1657 uvádění chalupáři byli mimo své řemeslo zemědělskými nádeníky, kteří později tak někteří vlastnili krávu, která byla s dobyt看 sedláků v létě na pastvinách. Protože jakmile první zástavy pučely, přišly přes zimu zcela vyhublé krávy

⁵⁵ v originále - Ottendorf

⁵⁶ v originále - Tschihak

s mladými krávami ven na pole. Naopak jako polovina majetku každého sedláka ležela jako pastvina, pouze malá část blízko domu byla každoročně oseta. Jetel, vikev nebo další krmné rostliny nemohl člověk a přenechal Bewasen obděláné ploše přírodě. Jako chlebovina sloužila směs: žito, oves, také len, který mimo to natolik musel být semlet, že od „Paksla“ pouze hrstka drobků mohla zůstat. Z takové mouky upečený chléb chutnal zcela zvláště, ale měl škodu, že musel být přinesen v chlebové míse na stůl, protože by se jinak v opačném případě rozpadl. Tento chléb se nekrájel, nýbrž lámal.

Výnosy z selského hospodářství byly samozřejmě také velmi malé, jako také dnes ještě ojediněle stojící staré malé stodoly dokazují jejich střech dosahující až na zem. vzít jako příklad stodoly dnešního vlastníka Gottlieba Prauseho čp. 110,

s. 130

(obrázek)

kteřá je nyní pro majitele asi 3,70 ha malá, dříve naproti tomu pro 24 jiter, to je skoro 14 ha velkého selského hospodářství dostačovala, která byla rozdělena v roce 50. letech 19. století Thadeusem Saligerem, tak lze vyvodit nejzřetelněji výnosy sedláků před asi 100 lety.

Sklizený len byl dříve každým sedlákem ve vlastních sušárnách vysušen a lámán, potom čepovým způsobem domácím, jako také cizím přadlákům prodán. Domácí přadláci prodali potom znovu hotové napjaté vlákno na Garnmann, které táhlo vícekrát skrze vesnici.

Veselý a pohodlný čas, který také mohl být částečně nedbale pojmenována, byly roky po 1860. V padesátých našli obyvatelé příležitost v hostincích vesnice své hořce vydělané krejčary propít. Někteří sedláci museli proto také ze svého majetku ustoupit, další si vyměnili menší hospodářství, několik se udrželo navzdory zadluženosti na otcovské hroudě. Mnoho naproti tomu zůstalo také napodobení Goetheho věrně: „Was du ererbt von deinen Värtern fast, erwerb es um es zu besitzen“. (Co ty jsi zdědil od svého otce, získals aby vlastnil). Starší rodinný majetek není žádná vzácnost v našem místě. Jeden, dva, ano skoro tři sta let pracovali

s. 131

potomci rodů na jedné a stejné hroudě. Kdo více jak jedno sto let rodinný majetek vlastní, je následovně jmenovitě uvedeno:

selské hospodářství	Hörnich	čp. 3
	Krause	čp. 8
	Saliger	čp. 59
	Schmidt	čp. 64
	Saliger	čp. 68
	Saliger	čp. 78

Weiss	čp. 92
Neumann	čp. 93
Weiss	čp. 96
Prause	čp. 187
Pohl	čp. 3 v Ostrově
Pischel	čp. 8 v Ostrově

Ale také domkaři drželi svůj otcovský majetek v účtě, z nich následující zůstali zde přes 100 let:

dům	Hörnich	čp. 50
	Taiber	čp. 89
	Bortsch	čp. 90
	Alliger	čp. 107
	Weiss	čp. 153
	Alliger	čp. 186

Po krátkém popsání starých dobrých časů vzpomeneme sedláky nejlépe. V zimních měsících byly vykonávány domácí práce, takže zůstalo několik naspořených grošů. Přestavby, hlavně stáje, byly provedeny, které byly postaveny dříve z kamene a rovněž s kamení byly vyklenuty. Také další přístavby a nové stavby byly

s. 132

v letech 1860 – 1880 postaveny. Také výnosy polí byly lepší, protože bylo věnováno více pozornosti obdělávání půdy, pluh, později také trhač našly nyní také již upotřebení. V osmdesátých letech 19. století byla také využita poprvé umělá hnojiva a sice Kircheinmehl, později také superfosfát, který byl většinou dovezen z Vamberka od tamního obchodníka s povozem. Mlátičí lištu mlátičky si obstaralo několik sedláků již v 60. letech 19. století, ke kterým také zamontovali několik dřevěných žentourů. Po roce 1880 doputovala čepová mlátička s manuálním provozem skrze zimní měsíce ze stodoly do dalších, mlatec většinou rolníci synové připojili s tímto. Na denní mzdu obdrželi tito vedle selské stravy 30 kr., mladý mlatec naproti tomu vydělával pouze 15 až 20 kr. za den. Železné žentoury našly zpracování jimž po roce 1900 také žací stroje, několik let později ještě následovány secím strojem. Odstředivka mléka, jako také další zlepšené nástroje našly uplatnění. Pěstování lnu bylo věnováno nyní také více pozornosti a nyní již syrový byl kupován obchodníky. Proto léta po roce 1900 byla zvláště rychlá.

V letech poválečných vyrovnalo se zemědělství zcela velmi skrze své schopnosti úvěru. Protože zemědělské produkty v cenách stály vysoko a hlavně pro len 400 až 700 Kč za

1 metrický cent mohlo být dosaženo, podle toho také na výdajích málo bylo ušetřeno. Umělé hnojivo bylo používáno ve všech druzích, stroje

s. 133

všech druhů byly opatřeny, pěstování druhů a zkoušení umělých hnojiv bylo prováděno. Skoro každá starší stodola byla malá a hromady slámy, které před válkou sotva viděny, pozorovány byly na podzim skoro u každého selského domu.

Všeobecná hospodářská krize, která následovala, se týkala také našich sedláků. Všechny zbytečné výdaje vynechali, protože obilí a dobytek měly natolik nízké ceny, že sotva náklady na pořízení byly pokryty. Jak to šlo špatně sedlákům, šlo to také všem ostatním místním obyvatelům, neboť pořekadlo říkalo úplnou pravdu:

Hat der Bauer Geld, (Má – li sedlák peníze)

So hat's die ganze Welt. (má je celý svět)

Živnosti

Živnostenský stav řemeslníků byl pořízena ojediněle, poprvé okolo 300 let po založení místa, neboť podle výpisu z berní ruly z roku 1654 byli jmenováni: 1 krejčí, 2 zedníci, 1 řezník, 2 ševci, 1 provazník a 1 punčochář. Také tito učinili přesně jako sedláci robotu tvrdě, protože oni museli vykonávat přesně jako domkaři na obecních pozemcích ruční práce u panství, pouze byli nepožadovali finanční zaplacení od nich. Podívejme se nyní zpět do dřívějších let, tak vzpomeneme smutnou dobu, ve které bylo pěstováno řemeslo v jednotvárné, ne velmi pokrokové situaci. Každý řemeslník musel skromné živobytí pro sebe a své ruční práci vydělat

s. 134

a přece byl tehdy život v regulovaných poměrech s nízkými daněmi dokonale spokojený.

V roce 1888 bylo založeno živnostenské družstvo pro dolní údolí Orlice se sídlem v Bartošovicích, jehož první předseda jako družstevní starosta byl hostinský Wenzel Vogel čp. 145. Živnostenské poměry se nyní trochu řídily a mohly se také poměrně zlepšit. Když první živnostník, který velmi dobrou práci vykonával, jako také daleko a široko známý byl a s pomocníkem pracoval: Johann Weinberg, truhlářský mistr čp. 48, který měl mistrovské zkoušky a byl jmenován „Pan truhlář“, jakož i Franz Dittert, kovářský mistr čp. 143, který si ze svého vandru přinesl kovadlinu z alpských zemí, byl označen. Další řemeslníci, případně živnostníci pracovali většinou sami, nebo přijali učení výše stojícího. Protože předválečné daně a výnosy byly nízké, pracovaly hlavně živnosti na obracování dřeva pílí a úsporností se vyhouply vzhůru. Jako první používal kovářský mistr Klemens Neumann čp. 118 v roce 1910 benzinový motor, který byl použit k provozu pásové pily, hoblovačky a kotoučové pily.

Ale v těžkých časech světové války byly živnosti naprosto tiše položeny. Po ukončení mezinárodního reje byly ale naše živnosti brzy zahájeny, že v poválečné době také

s. 135

další poměry měli za následek a staré živnosti se nedělali. Pomocné stroje a motory byly opatřeny, aby s menšími pracovními silami totéž bylo dosaženo jako dříve. Zvláště opět kolářství Neumann čp. 118, jako také vazačství se zvětšilo. První postavilo 1925 větší dílny s rozdělenými strojovny, stroje na obrábění dřeva byly od 24 koní silnou parní lokomobílu hnány a hlavně výroba lyží byla prováděna, které byly zasílány v starou zemi. Skoro všechna vazačství byla zařízena strojní s benzínovými nebo ropným motorem, truhlářství jsou mechanická. Velké pily přepravují jim nařezaný materiál do vnitrozemí nebo zahraničí, kdežto ještě před 20 lety kulatina z lesů v okolí syrová byla zasílána. Sudy a postroje vazárny přepravovali své výrobky vagónovým způsobem, zimní sportovní zboží, dřevěné soustružené zboží, sochařské práce, stavební a nábytkové zboží, tak jako další artikly byly z Bartošovic vyváženy. Nové stavby, přístavby a přestavby mohly být zaznamenány v poválečných letech v značném počtu.

Doprava

Taktéž byly dopravní poměry v poválečných letech významně zlepšeny. S nákladním autem, které bylo zařízeno k osobní dopravě a pravidelná doprava od Bartošovic přes Rokytnici do Žamberka denně sloužila, udělal člověk ale špatné zkušenosti až do roku 1925 , kdy byla zavedena doprava osobními automobily

s. 136

cestou Bedřichovka – Žamberk přes Bartošovice a Rokytnici. Tento autobus měl uvnitř rovněž poštovní přepravu a byl zařizován od Ignaze Nutze čp. 145, který také byl první a několikanásobný majitel aut obce. Vlastníci motocyklu byli tři. Také byla vedena od města Letohrad autobusová doprava od nich do Bartošovic přes České Petrovice, od Bratří Rose v Rokytnici taková z Rokytnice do Králík rovněž.

Jako všeobecný dopravní prostředek sloužilo tehdy kolo v létě, sněžnice (ski) v zimě. První kolo bylo dovezeno v roce 1886 do Bartošovic a prvním lyžařem mohl být jmenován listonoš Josef Alliger, který sněžnice již používal začátkem 90. let 19. století. Několik let dříve vlastnil, ale lyže panský hajný Ernst Knoblich, které dovezlo panství Žamberk pro své lesní zaměstnance. Tehdy byly lyže nezbytným předmětem denní potřeby a v každém domě se našly minimálně dva, tři páry takových a zvláště školní děti používali svá prkýnka denně pro jejich cestu do školy.

Všeobecným hospodářským odvětvím dřívějších let pro celé obyvatelstvo bylo domácí tkaní, přičemž všichni výnosné zaměstnání hledali. Zvláště když tehdejší Freisler – mlynář jako dodavatel domácích pláten toto přepravoval. Naproti tomu znovu přízi sám nakupoval a zařídil rozkvět tkalcovství. V každém domě obce, také v selských domech,

s. 137

dokonce v hostincích klapaly tkalcovské stavy. Současně dal ještě fabrikant vrchnímu vedoucímu ze Štítech⁵⁷ neustále dostačující práci v domácím tkaní. Později dávalo také několik jiných podniků na plátno ze Štítů, Červené Vody a Ústí nad Orlicí zdejšími obyvatelům značně výnosné zaměstnání, ke kterému tito poskytl skrze dodavatele nutné příze a bavlnu, potom bylo znovu dodáno utkané zboží. Ale od 90. let 19. století snížilo se toto hospodářské odvětví, protože továrny mohly levněji vyrobit zboží.

Konce 90. let 19. století dovezl hostinský Ernst Knoblich sem hoblinovou – schestel výrobu, také touto domácí prací bylo zaměstnáno velmi mnoho obyvatel.

V letních měsících táhlo mnoho mužů jako sekáči do Rakouska na senoseč. přičemž neustále ženské osoby jako „Oaroffern“ brali s sebou. Často, ano většinou po návratu domů z Rakouska, kde pobývali 4 až 6 týdnů, šli tito znovu „Of a Schniet“ do Německa zejména na velké dvory ve Slezsku. Při tomto zaměstnání, které vynášelo dobré výdělků, přinesly sekáči více zlatých naspořených peněz domů.

Světová válka ale udělala ve všech těchto odvětvích živností rychlý konec. Tkalcovny skončily náhle, výroba škatulí byla pomalu odstavena, protože se ne více vyplatila a kvůli sekáčům nešly zprávy více. Nové domácí práce se šířili v poválečných letech a našly také u nás

s. 138

počátek: síťování. Síťováním, tak jako vyšíváním se zabývalo ženské obyvatelstvo, také děti rády pomáhaly. Skrze moderní stroje byly všechny domácí práce vytlačeny a díky všeobecné hospodářské krizi také dělali bez platu. Tak živořili nyní domkaři svůj život v letních měsících s nádenickými pracemi, částečně také s prací v lese a první zimní měsíce byli zaměstnáni v třech domech s trdlicemi.

Třebaže naše obec může být označena jako velké průmyslové místo německých Orlických hor, je přece více rodin odkázáno v zimních měsících na státní výživné akci, jako také mnoho nezaměstnaných musí vzít podporu.

⁵⁷ v originále – Mähr. Schönberg

Následuje přehled o vlastnících toho času existujících obytných domů a jejich řemeslných poměrů:

čp.	1	fara, P. Johann Urner, farář, postaveno 1828
	2	Adalbert Kassner, strojové vazačství
	3	Marie Hörnichová, zemědělství
	4	Družstevní mlékárna, postaveno 1932
	5	Anna Prausová
	6	Franz Neumann, švec, Bat'a – obchodní zastupitelství 1933
	7	Konstantin Tasler, podomní řemeslo pro střihačské zboží 1920
	8	Krause Josef, zemědělství, postaveno 1912
	9	Krause Johann, řídící učitel v Neratově, postaveno 1933
	10	Pöschel Johann, zemědělec
	11	Kastnerová Anna, syn Emil vazač
	12	Sobotka Josef, nájemkyně: Anna Saligerová
	14	Böhm Josef, tesař

s. 139

čp.	15	Hirschberg Franz, nájemník: Josef Kohl, drvoštěp
	16	Hirschberg Franz, nájemník: Ernst Neidhart, nádeník
	17	Hirschberg Franz, zemědělec
	19	Saliger Rudolf, zemědělský výměnkář
	20	Feichtinger Franz, nádeník
	21	Friedrich Franz, penzista – Finanční hlídka
	22	Geisler Rudolf, švec, postaveno 1932
	23	Taiber Franz, zemědělec
	24	Tomann Franz, zemědělec, postaveno 1910
	25	Celní budova
	26	Marie Tshipková, manželka krejčího, postaveno 1933
	28	Weiss Eduard, pila
	29	Taiber Franz, nájemník: Franz Felzmann
	30	Fischer Josef, obecní sluha
	31	Neumann Franz, zemědělec
	32	Hanisch Josef, švec
	33	Matschat Johann, hostinský – řezník, postavený 1901
	34	Bittnerová Anna, nájemník: Marie Pietschová

- 35 Brandel Johann, penzista finanční hlídky
- 36 Exner Franz, zemědělec
- 37 Richling Franz, zemědělec
- 38 Franke August, řezník, narozený 1927
- 39 Weiss Franz, dělník, ?? držitel
- 40 Weberová Marie, nádenice
- 41 Hoffmannová Hedwiga, četnictvo a poštovní úřad, 1901
- 42 Richter Adolf, nájemník: Josef Weinberg, tesař
- 43 Alliger Josef, zemědělec
- 44 Böhmová Wilhemina, nájemník: Adolf Franke, holič
- 45 Alliger Josef, nájemník: Franz Mlynarsch, nádeník
- 46 Sobotka Josef, mlýn na mletí
- 47 Neumannová Franziska, nájemník: Tolar Gendarn, postavený 1935
- 48 Weinbergová Pauline, obchod se zbožím
- 49 Hirschberg Wilhelm, zemědělec
- 50 Hörnich Franz

s. 140

- čp. 51 Weissová Franziska, výměnkářský dům k čp. 193
- 52 Dittert Franz, zemědělec
- 53 Faltus ??mand, kovář
- 54 Fetschel August, nájemník: Nowak Franz, listonoš
- 55 Kastner Josef, zemědělec
- 57 Erika Prauseová, nájemce: Adolf Metzner, pekař, obchod se zbožím
- 58 Saliger Josef, nájemník: Hötzel Anton a Pospischil
- 59 Saliger Josef, zemědělec
- 60 Pietsch Wilhelm, muzikant, dříve obchod se škatulemi
- 61 Pautsch August, nádeník
- 63 Schmock Benjamin, zedník
- 64 Schmidtová Marie, zemědělkyně
- 65 Dörnerová Marie, nájemník: Pietsch August, švec
- 66 Saliger Anton, mlýnský sedlák
- 67 Klar Ernst, obchod se stříhovým zbožím
- 68 Saliger Ernst, zemědělec
- 69 Alliger Ernst, nájemník: Fritz Friemel, nádeník

- 70 Taiber Josef st., švec
- 71 Tasler Jakob, zedník
- 72 Hörnich Franz, prázdné – neobydlené
- 73 Hörnich Emil, tesař
- 74 Dittert Josef, muzikant
- 75 Prause Paul, nádeník
- 76 Schreiber Johann, tesař
- 77 Eduard Josef, strojové vazačství, 1927
- 78 Saliger Rudolf, zemědělec
- 79 Beschorner Johann, nájemník: Tschöpen Gottfried
- 80 Pohlová Pauline, zemědělec
- 82 Klar Eduard, zemědělec
- 83 Kropf Heinrich, nádeník
- 84 Taiber Wilhelm, sedlář
- 85 Obecní dům, Saliger Franz
- 86 Taiber Josef, nádeník
- 87 Taiber Johann, zemědělec

s. 141

- čp. 88 Taiber Franz, zemědělec
- 89 Taiber Wilhelm, nádeník, paní Habermannová
- 90 Bartsch Adolf, výroba lněného oleje
- 91 Weiss Josef, nádeník, kronikář pamětní knihy 1932
- 92 Weiss Wilhelm, zemědělec
- 93 Neumann Franz, zemědělec
- 94 Jestrabek Anton, zemědělec
- 95 Blaschke Berthold, zemědělec
- 96 Weiss Rudolf, zemědělec
- 98 Taiber Anton, dřevorubec
- 99 Neumann Rudolf, hodinář
- 100 Prause Heinrich, zemědělec, postavený 1931
- 101 Pohl Franz, zemědělec, postavený 1932
- 102 Hetschel August, nádeník
- 104 Tomann Johann, zemědělec
- 105 Volkmer Johann, nájemník: Böhm Ernst, vazač – pomocník

- 106 Weiss Anton, kolář
- 107 Pohl Josef, podomní obchodník
- 108 Elsner Josef, dojič
- 109 Pohl Josef, podomní obchodník
- 110 Prause Gottlieb, zemědělec
- 112 Dittertová Anna, válečná vdova
- 113 Holubarsch Anton, strojový truhlář
- 115 Pohl Josef, zemědělec
- 116 Richling Rudolf, zemědělec
- 117 Alligerová Marie, nájemník: Schreiber Emanuel, dřevorubec
- 118 Neumann Klemenius, strojový kolář
- 119 Richling Amand, nájemník: Tasler Anton, výměnkář
- 120 Richling Amand, zemědělec, postavený 1861
- 121 Wolf Anton, listonoš, postavený 1911
- 122 Taiber Josef, švec
- 123 Schmidt Josef, nádeník
- 124 Alliger Ernst, obchod se zbožím
- 126 Nutz Ignatz, nájemce: Wenzel Prause

s. 142

- čp. 128 Nutz Ignatz st., zemědělec
- 129 Alliger Franz, zemědělec
- 130 Kastner Josef, zemědělec
- 131 Pohl Josef, zemědělec
- 132 Neumann Josef, zemědělec
- 134 Saligerová Marie, nájemník: Buchmann Johann, nádeník
- 135 Friemel Josef, zemědělec
- 136 Alliger Franz, nájemník: Wilhelm Hörnich, zedník
- 137 Hörnich Josef, zemědělec
- 138 Dittert Josef, zemědělec
- 139 Saligerová Anna, nájemník: Leschová Pauline – penzistka
- 141 Neumann Ernst, mlýn na mletí
- 142 Volkmer Johann, listonoš v R., obecní sekretář
- 143 Sobotková Marie, nájemník: Pohl Ernst, nádeník (kovárna)
- 144 Saliger Josef, zemědělec, obchod se smíšeným zbožím 1931

- 145 Nutz Ignaz, zemědělec, hostinec, auto podnik
- 146 Weiss Franz, řezník
- 147 Dittert Florián, nádeník
- 148 Weinberg Franz, švec, nádeník
- 150 Hörnich Johann, sochař
- 151 Pautschová Anna, zemědělkyně
- 153 Weiss Franz, silničář
- 155 Hirschberg Wilhelm, zemědělec
- 156 Hybel Josef, zemědělec
- 157 Prause Rudolf, hostinec, obchod se zbožím 1932
- 159 Frankeová Filomena
- 160 Kohl Wenzel, dřevorubec
- 161 Nutz Ignaz, nájemník: W. Friedrich, penzista finanční hlídky
- 163 Neumann Ernst (neobydlený)
- 164 Tasler Rudolf, zedník
- 166 Schreiber Josef, dřevorubec
- 168 Dittert Thadeus, nádeník
- 169 Alligerová Anna, švadlena
- 170 Dittert Franz, tkadlec

s. 143

- čp. 171 Elsner Franz, strojové vazačství
- 173 Kristen Franz, drvoštěp
- 174 Saliger Ernst, výměnkář, postaveno 1927
- 175 Schroller Josef, drvoštěp
- 176 Friemel Josef, nájemník: Friemelová Marie, penzistka
- 177 Saliger Julius, opravy kol, postaveno 1901
- 179 Pischel Josef, kameník
- 180 Weiss Rudolf, nájemník: Friemel Johann, nádeník
- 181 Weinberg Johann, krejčí
- 182 Hörnichová Marie, výměnkový dům
- 183 Geislerová Anna, nádenice
- 185 Bruna Anton, nádeník
- 186 Alligerová Anna, nádenice
- 187 Prause Johann, zemědělec

- 188 Neumann Thadeus, zemědělec, postaveno 1920
- 190 Alliger Johann, soustružník
- 191 Neumann Johann, výměnkář
- 192 Weinberg Johann, strojový truhlář
- 193 Weisssová Franziska, zemědělkyně
- 194 Schreiber Josef, dřevorubec
- 195 Lauterbach Alfred, dřevorubec
- 197 Hiltcher Wilhelm, kameník
- 198 Weinbergová Filomena, syn Wilhelm, zedník
- 199 Geisler Amand, tesař
- 201 --
- 204 Knoblich Otto, hostinec
- 205 Hetschel Josef, nádeník
- 206 Feustelová Kristina, nádenice
- 210 Lauterbach Ernst, strojové vazačství
- 211 Alligerová Marie, místní chudák
- 212 Grundová Johanna, zemědělkyně, postaveno 1930, verh. 1872
- 215 Kopf Josef, pomoc ve vazačství
- 217 Richling Franz, nájemník: Richlingová Anna
- 218 Dittertová Anna

s. 144

- čp. 221 Blaschke Berthold (prázdný, neobydlený)
- 223 Hybel Josef, nájemník: Prausová Anna
- 224 Obecná škola – řídící učitel Franz Rösner
- 225 Vogel Johann, výměnkář
- 226 Faltus Ferdinand, nájemník: Havlíček, četník postaveno 1926
- 227 Nutz Ignaz, nájemník: F. Faltusová, penzistka 1936
- 228 Nutz Ignaz, nájemník: více částí 1931

Ostrov

- čp. 1 Prausová Anna, zemědělkyně
- 2 Alligerová Kristina
- 3 Pohl Josef, zemědělec
- 6 Exnerová Johanna, pila
- 7 Exnerová Johanna, nájemník Exnerová matka, výměnkářka

- 8 Pischel Anton, zemědělec
- 10 Lux Johann, „orlí hnízdo“, postaveno 1930
- 11 Lux Johann, zemědělec, hostinec
- 12 Pischel Johann, zemědělec
- 13 Tomann Josef
- 14 Freundschaftsbaude, postaveno 1926 a 1930

Ta v tomto zpracování nezaznamenaná čísla domů jsou zbourána a neexistují více.

s. 145

Poválečná doba

Oslava návratu domů

Dne 4. března roku 1919 oslavili účastníci války návrat domů bohoslužbou. Také byl vzpomenut každý, kdo byl ještě v zajetí a od kterého očekávají jednotlivý bartošovičtí ještě návrat domů.

Obsazení

Skrze skoro celý rok byly Bartošovice obsazeny armádou, která byla ubytována ve více prázdných domech.

Válečná půjčka

Také byli obyvatelé tento rok varováni, že nebude prodloužena válečná půjčka k vyplacení. Protože současně byl vydán odhad pohyblivé a nepohyblivé jmění, bylo stanoveno, že mnoho zcela přijde o válečné půjčky. Každému, kdo jmění 25.000 Kč zhodnotil, byly válečné půjčky na 75 % uznané, které došly od roku 1935 skrze 90 let vylosovány k vyplacení. Bartošovice samotné vykazaly během války válečné půjčky přes 500.000 Kč.

Politické strany dosáhly založení také v tomto roce zde.

Česká škola

Rovněž byla v roce 1919 založena česká škola, která byla umístěna v domě čp. 146 a opuštěná třetí třída německé školy odtud přesídlila a od 1. října 1920 zde bylo vyučováno. Mimo učebny musela ???

s. 146

česká škola bylo propachtováno.

1920

Zvony

Na svatodušní pondělí dne 24. května se konalo vysvěcení dvou kostelních zvonů, které byly obstarány díky nashromážděným darům obyvatelstva Bartošovic.

Řídící učitel

Dne 31. května se rozloučil 37 let na zdejší obecné škole působící řídící učitel Theodor Kirsch, který v tento den byl přeložen do důchodu. Jeho následovník řídící učitel Wenzel Bittner nastoupil zde následujícího dne.

Úder blesku

Blesk zapálil během silné bouřky dne 1. července ve 3 hodiny ráno usedlost Konstantina Taslera čp. 7. Díky rychlému zásahu hasičů z Bartošovic a Marienthalu mohl být oheň ještě uhašen, předtím než by způsobil škody na nejbližších sousedních domech.

1921

Dne 4. února vypukl požár komínu u bednáře Franze Elsnera čp. 77, který nezpůsobil škody a mohl být uhašen.

Obecní volby

Podle nového volebního řádu se konaly dne 24. dubna volby do obecních zastupitelstev a vytvořily následující:

Bund der Landvirte obdržel	5 zástupců
Sozialdemokratische Arbeiterpartei	5 zástupců a
Christigsoziale Volkspartei	4 zástupce
Deutschnationen Partei	1 zástupce

Obecním starostou byl zvolen Johann Pöschel čp. 10,

s. 147

jako jeho zástupce Rudolf Prause čp. 142.

Požár

Dne 12. srpna vyhořel zcela obytný dům Anny Wolfové čp. 56, který také nebyl více postaven.

Válečný pomník

Dne 11. září se konalo za početné účasti zdejšího obyvatelstva, jakož i početných spolků vysvěcení válečného pomníku. Slavnostní den byl zahájen den předtím s večerkou a ráno s trumpetovým zvoláním a výstřelem z malého děla. V 9 hodin se konala slavnostní

bohoslužba, na které se zúčastnili zdejší navrátilci zcela v plném počtu. Po obvyklém příjmu spolků a proslovů, „modlitba před bitvou“ zdejším pěveckým spolkem, provedl náš děkan Franz Světelský po jadrném proslovu vysvěcení pomníku. Vznešeným a věcným způsobem vyložil Stud. med. Walter Richter – Vídeň ve své slavnostní řeči význam dne a onoho pomníku. Po proslovu od básní od válečných sirotek a „des Reiters Morgenlied“ od pěveckého spolku následovalo položení věnců ze strany různých spolků, potom se konala zahradní slavnost. Konec tvořil pochodňový průvod v 8 hodin večer.

Biřmování

Po desetiletí dlouhém přerušení se konalo tento rok také zvláštní oslava svatého biřmování. Obyvatelstvo se těšilo z vysoké návštěvy veledůstojného biskupa Jeho Excelence Karla Kašpara proto tím více čestných věcí bylo podniknuto, kostel, jakož také předsíní byly vyzdobeny věnci a květinami. Značný počet jezdců očekával biskupa na vstupu do obce a doprovodil ho až k vstupní hale, kde spolky a obecní zastupitelé

s. 148

Bartošovic a Vrchní Orlice, rovněž velké množství lidí příchodu veleváženého pana vyčkávali. Po přijetí se procesí pohnulo na bohoslužbu, po které početní biřmovaní svátost biřmování přijalo. Dalšího rána doprovodili znovu jezdci biskupa k návštěvě Neratova.

Maueranschlag

Dne 25. října se konalo skrze Maueranschlag Veraufborung částečná mobilizace československé republiky. Taženo bylo pět nejmladších ročníků rezervy.

V druhé polovině měsíce listopadu téhož roku se vrátilo domů znovu vojáci. Část oddílů byla obsazena na maďarských hranicích. K válečnému podnikání nešel nikdo.

1922

Dne 25. června se konalo velmi dobře navštívené školní představení, jehož čistý výnos byl upotřeben na školní výlet, který byl podniknut 3. července při krásném počasí.

Oslava

Také oslavil oslavou letošní rok zdejší hasičský spolek 40 let od svého založení prostým a jednoduchým způsobem.

1923

V lednu tohoto roku dostala obcí Bartošovice 44 kusů čítanek pro zdejší obecnou školu, na kterou vynaložilo částku 1853 Kč.

Dne 8. září zemřel bývalý řídící učitel Theodor Kirsch ve své domovské obci Obersoor, kam přesídlil před dvěma lety.

s. 149

Rodinný majetek

Velmi starý asi tři nebo čtyři staletý rodinný majetek dostal v tomto roce jiná jména. Protože syn Wilhelma Hirschberg čp. 95 jménem Robert, který měl převzít otcovskou hroudu, se ze světové války nevrátil, převzala dcera hospodářství, která se provdala za Bertholda Blaschkeho. Tedy ztratil starý selský rod v rodinném majetku svá jména.

1924*Farář*

Dne 30. dubna odešel náš dosavadní farář Franz Světelský a přesídlil do Brandýsa nad Orlicí⁵⁸. Obyvatelstvo a spolky se s ním večer rozloučili a doprovodili ho následující ráno kus cesty.

Výstava

Dne 12. října pořádal místní spolek ovocnářství výstavu ovoce, zeleniny a květin v sále hostince Knoblich. Druhy ovoce, zeleniny a květin všech druhů bylo vstřícně uspořádáno a dány nové pokyny k péči a pěstování od těchto zahradní osvědčení.

Ondatry

Nově se také u nás vyskytly ojedinělé ondatry, několik jich mohlo být skoleny.

Farář

Dne 31. prosince nastoupil nově jmenovaný farář Johann Urner svou službu na zdejší místo faráře. Během doby bez faráře spravoval farář z Kunvaldu děkan Hanzlík Johann kostelní službu, který také uděloval vyučování náboženství. Kostel ve Vrchní Orlici, rovněž vyučování ve škole, zajišťoval zde farář z Neratova. Cesty k udělení svátosti zemřelých mohl také pouze tento kněz obstarávat.

s. 150

1925*Průtrž mračen*

Dne 6. května tohoto roku se strhla nad horní částí obce Bartošovice prudká průtrž mračen, která trvala okolo 2 ½ hodiny. Krupobití a déšť jako průtrž mračen padaly neustále dolů. Během této bouřky, která skrze burácení vodní vlny a hřmění a strže trvání strašného

⁵⁸ v originále – Brandejs a. d. A.

charakteru přijalo, ozýval se nouzový signál hasičů. Na vesnickém potoku ležící domy byly ohroženy, protože neškodný vesnický potůček se zvyšoval na prudký veletok a se pouze donucen u velkých obecních mostů mohl protlačit. Tak byly obytné domky Josefa Schreibera čp. 166 dokonale, bednář Franz Elsner čp. 171 odklizeny, protože voda v obytné světnici již dosahovala až po kolena. Obecní cesty a břeh potoka byly naprosto poškozeny, takže mnoho kubíků metrů kamenů z pole v jednotlivých jako v dolinách vybočených děr muselo být odvezeno. Všechny zvláštní škody byly způsobeny na polích zemědělců v horní části, kde hluboké díry a příkopy byly strženy a orná půda včetně osiva a umělých hnojiv v údolí vesnickým potokem byla vyplavena.

Dne 27. července se spustila znovu v horní části během bouřky průtrž mračen, které přišlo skoro se stejnou prudkostí, jako to 6. května, pouze že tentokrát letní strana více byla postižena

s. 151

a méně krupobití padlo. Proti tomu vrhla vodní masa najednou dolů a během jedné hodiny bylo vše opravené na obecních a polních cestách, jako také na polích na vodě znovu odplaveno, takže obnovené, částečně dvojnásobné škody musely být zaznamenány.

Opravy škod na obecních cestách, březích potoka a mostech byly částečně ihned, částečně v následujících dvou letech provedeny. Obec Bartošovice zaplatila za tyto práce dohromady částku 28.144,50 Kč, předtím dostala státní příspěvek 11.260 Kč k vyplacení. Rolníci obdrželi ze státních prostředků zdarma dodání umělého hnojiva, tak jako malou daňovou úlevu.

Přestavba

Spolek přátel dětí v Střekově⁵⁹ postavil v letošním roce v Ostrově ozdravovnu pro děti a pojmenoval tuto stavbu: „Freundschaftsbaude“. O letních prázdninách se zde potkaly městské děti ze Střekova a z Ústí nad Labem⁶⁰ a našly také ve zdejším horském vzduchu zřetelné zotavení.

Rodinný majetek

Rodinný dům Alligerů dosáhl v letošním roce prodeje, protože Vendelín Alliger čp. 101 neměl žádné mužské potomky. Jedno sto let starý selský rod našel tím konec, ve kterém získal toto hospodářství Franz Pohl.

Doba je nyní poměrně dobrá, s přijatelnými výdělky. Ačkoliv ztráty ve formě daní a příspěvků jsou vyšší, stojí zemědělské, tak jako živnostenské

⁵⁹ v originále - Schreckenstein

⁶⁰ v originále - Aussig

výrobky vysoko na ceně.

Úder blesku

Dne 7. července zapálil blesk usedlost Augusta Hetschela čp. 54, oheň mohl být brzy uhašen.

Nová stavba

Na podzim tohoto roku byla nová hasičská zbrojnice od obce v dolní obci postavena.

Obecní volby

Obecním starostou byl v tomto roce zvolen Amand Richling čp. 120. Obecní zastupitelstvo bylo sestaveno následovně:

Bund der Landwirte	4 zástupci
Christlichsoziale Volkspartei	4 zástupci
Deutschnationale Partei	3 zástupci
Sozialdemokraten	3 zástupci a
Tschechische Minderheit	1 zástupce

Jako zástupce starosty byl zvolen Franz Alliger čp. 129.

Výstava ovoce

Od 27. září do 4. října se konala v sálech obou hostinců Knoblich a Fleischer výstava ovoce a živností. Zemědělské přírodní produkty, druhy ovoce, květiny a zelenina, rovněž výrobky domácího průmyslu byly vystaveny, přednášky o ovocnářství, o bobulovitém ovoci a o pěstování zeleniny mohly být konány. Počet návštěv byl odhadnut na 3.000.

Volby

Dne 15. listopadu se konaly volby do poslanecké sněmovny a senátu. Ze 400, respektive 349 odevzdaných hlasů připadlo na

Kristlichsoziale Volkspartei	111 hlasů pro sněmovnu a	102 hlasů pro senát
Sozialdemokratische Arbeiterp.	79	66
Deutschnationale Partei	26	20
Bund der Landwirte	150	125

české strany dohromady	28	26
jiné další strany	6	10

Úmrtí

Dne 19. listopadu tohoto roku zemřel na zámku v Immendorfu v Dolním Rakousku patron Oskar Parish, držitel panství Žamberk a Brandýs nad Orlicí, dřívější baron ze

Žamberka ve věku 62 let. Na konaném pohřbu 25. listopadu se zúčastnili členové zdejšího obecního zastupitelstva, místní školní rady a delegace spolků. Panství převzal syn Charles Parish.

1926

Požár

Dne 11. ledna shořela sušárna Inu Josefa Saliger čp. 59. Při silném severním větru byl každý pokus o hašení zbytečný.

Práce na vodě

V letních měsících byl od hraničních sousedů Weisse čp. 92 a Prause regulován vesnický potok, více rolníků položilo trativody, načež vznikající vodní družstvo obdrželo státní výpomoc.

1927

Změna majitele

Znovu změnil selský majetek své jméno. Amand Richling čp. 36 prodal své hospodářství strýci Franzi Exnerovi.

Zimní sport

Také dospěl v letošní zimě 1926/27 zdejší spolek zimních sportů velkých úspěchů na různých sportovních místech v okolí, jako také v cizině. Bylo dosaženo velmi mnoha prvních míst, jakož také putovních cen.

Motorová požární stříkačka

Dne 1. května byla uvolněná, případně přenosná motorová požární stříkačka 10 do 12 P.S.

s. 154

od firmy Flander v Pleil-Sorgenthal předvedena a podle zcela zvláště výkonnosti také hned za částku 26.000 Kč zakoupena. Dne 26. června oslavil hasičský spolek oslavou vysvěcení této motorové požární stříkačky, na které hojné spolky a hosté se objevili a z velké části se zúčastnilo i na této slavnosti i obyvatelstvo.

Zvony

Dne 6. června byl vysvěcen třetí zvon zdejšího farního kostela, při této příležitosti byla znovu krásná slavnost.

1928

Změna majitele

Na začátku tohoto roku koupil Ignaz Nutz hospodářství Johanna Vogela čp. 145 a převzal také současně hostinec.

Požár

Dne 13. dubna v Schupfen obecné školy vypukl kvůli nedostávacímu uložení planoucího popela oheň, který mohl být uhašen motorovou hasičskou stříkačkou během čtvrt hodiny. Za okolností mohly vzniknout při panujícím severním větru velké škody také na sousedních domech, takže bylo přijato, že se již motorová hasičská stříkačka dnes už vyplatila.

Den matek

Na první neděli v květnu, 13. Wamemond oslavilo obyvatelstvo Bartošovic poprvé den matek, které byly doprovázeny od učitelského sboru do obecní školy.

Vzducholod'

Dne 29. dubna okolo 8 hodiny večer přeletěla zdejší kraj velká vzducholod' „Italia“, která se nacházela na cestě k

s. 155

severním pólu a zde zabloudila v bouřkových mracích. Řidič této vzducholodě byl italský generál Nobile. Jeho vzducholod' dosáhla sice severního pólu a zůstala potom nezvěstná. Jenom část posádky s řidičem vzducholodě mohla být zachráněna.

Zásah blesku

Dne 13. srpna okolo 8 hodiny večer uhořel blesk do hospodářské budovy paní Marie Weissové čp. 96. Během krátké doby stála celá budova v plamenech a jen motorové hasičské stříkačce poděkujeme, že blízko stojící stodola mohla být zachráněna se sklizeným lnem ve stejný den. Ještě v samotném podzimu byla budova znovu postavena. Mezi rolníky obce Bartošovice šla vzájemná výpomoc při škodách po požárech provedena a hořejší vyhořelá byla první, které tato pomoc byla přidělena, protože celá senoseč padla za obět' ohni.

V letošním roce také následující autobusové spojení zahájilo provoz:

Bartošovice – Rokytnice – Žamberk

Bartošovice – Kunštát – Bedřichovka a

Bartošovice – České Petrovice - Letohrad⁶¹

⁶¹ v originále - Geiersberg

Současně bylo vmontováno také letošní rok elektrické světlo v mnoha budovách obce. Již v roce 1920 byla zaopatřena dolní část elektrickým světlem z mlýna v Marienthalu, jejímž majitelem byl Gustav Exner. Dodávky proudu z říšskoněmecké

s. 156

hranice bylo povoleny, takže byla stavba zahájena. Toho času je skoro v každém domě ve spodní části elektrické světlo po ruce, jako také v kostele na oltářích, křížové cestě a celý vnitřek stavby je osvětlen elektricky. Poslední vestavba byla většinou od dobrodinců a dalších darů provedena, také obdržel dodavatele proudu pouze malou náhradu. Obec zaplatila pro tři lampy proud, které osvětlují veřejně ulici na třech místech.

Bířmování

Dne 2. září daroval veledůstojný pan biskup Jeho Excelence Dr. Kašpar svátost bířmování. Také tento den byl slavnostně oslaven.

Volby

Dne 2. prosince se konaly volby do krajských a okresních zastoupení. Jaké rozptýlení stran v našem místě panovalo, dokazují následující výsledky volby do krajského zastoupení. Obdrželi v Bartošovicích:

Kandidátka č. 1:	Česká národní socialistická strana	10 hlasů
Kandidátka č. 2:	Deutsche Arbeits – und Wirtschaftsgemeinschaft	10 hlasů
Kandidátka č. 3:	Čeští Agráři	2 hlasy
Kandidátka č. 4:	Deutsche Sozialdemokraten	50 hlasů
Kandidátka č. 5:	Česká katolická lidová strana	1 hlas
Kandidátka č. 6:	Deutsche Nationalsozialisten	3 hlasy
Kandidátka č. 7:	Česká živnostenská strana	1 hlas
Kandidátka č. 8:	Čeští národní demokraté	21 hlasů
Kandidátka č. 9:	Komunisti	1 hlas
Kandidátka č. 10:	Deutscher Volksverband	12 hlasů
Kandidátka č. 11:	Čeští sociální demokraté	1 hlas
Kandidátka č. 12:	Bund der Landwirte	84 hlasů
Kandidátka č. 13:	Deutsche Gewerbspartei	55 hlasů
Kandidátka č. 14:	Deutsche christlichsoziale Volkspartei	88 hlasů

1929*Zima*

V únoru tohoto roku byla neobyčejně velká zima. Zvláště dva týdny kolísal teploměr mezi 15 a 30 stupni celsia pod nulou, takže také zde u nás mnoho ovocných stromů, zejména třešní zmrzlo. Mnoho jasanových kmenů v naší obci bylo od zimy popraskané.

Výstava

Zcela zvláštní příležitosti nabídly také Bartošovice v tomto roce. Od 25. srpna do 8. září se konala zde výstava živností, zemědělství a zahradnictví. Dne 25. srpna se konala výstava chovného dobytka korunované cenami, na kterou z okolí mnoho sedláků také svůj dobytek přivedlo. Čilý život a ruch jako ve velkém městě, doprava autem a motocyklem, nával na uličkách a místech panoval během výstavy již první dny. Skrze celou dobu výstavy byla nadmíru čilá doprava. Každý obdivoval významnou práci výrobce a krásné stánky kupců, jako také zboží zástupců. Zemědělské stroje stály ve velkém parku venku, mnoho bylo poháněno benzínovými nebo elektromotory a vzorně osázené, kvetoucí zahradní prostranství před velkou halou potěšilo všechny milovníky zahrad a přátele květin. Domáci a

s. 158

cizí vystavovatelé se museli dostatečně činit, aby všechny informace, dotazy a obchody splnili.

Velký úkol, jež si vystavovací výbor, který byl většinou sestaven z bartošovických, vytkl, byl zvládnut, byla výjimečně dobrá návštěvnost, tak jako skrze krásné počasí. Okolo 20.000 návštěvníků prošlo vystavující plochu, která se nad hostincem Nutzovým nacházela, a také věnovali svou pozornost napojenému zábavnímu parku. Více zemědělských a včelařských přednášek, zasedání a shromáždění bylo konáno během doby výstavy, jejichž návštěvnost byla také vysoká.

Zvláště znamenité výrobky a práce byly cenami vyznamenány. Na 125 živnostenských, 8 zahradnických a 12 vystavovatelů domácích prací bylo rozdáno:

2 stříbrné medaile obchodní komory

3 bronzové medaile obchodní komory

4 diplomy obchodní komory

13 zlatých medailí z výstavy

35 stříbrných medailí z výstavy

15 bronzových medailí z výstavy

20 diplomů z výstavy,

Mimoto obdrželo 28 vystavovatelů ze zemědělských a 18 jiných z včelařských výrobků čestná osvědčení a zvláštní uznání. Také mnoho barošovických sedláků dosáhlo ceny za své chovatelské úspěchy. Vystavovatelů plemenného dobytka

s. 159

bylo počítáno na 120.

Tato výstava se může označit jako zdařilá a dlouho věnovali obyvatelé této výjimečné příležitosti své vzpomínky.

Volby

Dne 24. listopadu se konaly obecní volby a sestavení obecního zastupitelstva bylo následující:

Bund der Landwirte	5 zástupců
Gewerbepartei	4 zástupci
Sozialdemokraten	2 zástupci
Christlichsoziale	2 zástupci a
Tschechische Minderheit	2 zástupci

Jako starosta byl znovu zvolen Amand Richling čp. 120, jako jeho zástupce Ignaz Nutz čp. 145.

Dne 27. října se konaly také volby do poslanecké sněmovny a do senátu.

1930

Požár

Dne 18. ledna zpozorovalo několik později procházejících silný zápach požáru, brzy potom také záři ohně ve stodole Franze Ditterta čp. 52. Díky rychlému zásahu hasičů s motorovou a ruční hasičskou stříkačkou mohl být požár omezen jen na stodolu, i když zbylé hospodářské budovy stály velmi blízko.

Dne 15. září v 5 hodin ráno shořela hospodářská budova Johanny Grundové čp. 212 až do základů. Také při tomto požáru vykonala motorová hasící stříkačka navzdory nedostatku vody znamenitou službu.

s. 160

Ovocné stromy

Dne 24. září bylo provedeno sčítání ovocných stromů, jehož výsledek je uveden:

V zimě 1929 zmrzlo v naší obci:

241 kusů jabloní, 76 kusů hrušní, 166 kusů třešní, 4 kusy višní, 8 kusů švestek, 35 slív, 2 ořechy, 5 angreštů a 27 keřů rybízu.

Zdravé zůstaly:

594 jabloní, 221 hrušní, 145 třešní, 23 višní, 16 švestek, 32 slív, 0 ořechů, 44 angreštů a 231 keřů rybízu.

Protože v letošním roce mnoho nových ovocných stromů bylo vysazeno, činí stav po sčítání následující:

970 jabloní, 300 hrušní, 248 třešní, 33 višní, 21 švestek, 49 slív, 2 stromů vlašského ořechu, 44 angreštů a 237 keřů rybízu.

Nové stavby

Protože stavba „Freundschaftsbaude“ se malou prokázala a více dětí bylo na zotavení přihlášeno, než bylo možné ubytovat, byla v tomto roce provedena přístavba, takže momentálně tato stavba skoro dvojnásobně je velká, než první samotná byla. Mimoto dostala tato bouda povolení pro výčep teplých a studených bezalkoholických nápojů.

s. 161

Tělocvičný spolek

Dne 5. října se konalo zakládající shromáždění německého tělocvičného spolku Bartošovice v Orlických horách.

1931

Primice

Dne 19. července letošního roku oslavil P. Anton Holubarsch, syn zdejšího truhlářského mistra Antona Holubarsche čp. 113 slavnost primice v domovském kostele v Bartošovicích. Obyvatelstvo uctilo velmi mladého kněze a byla tato oslava krásnou slavností.

Požár

Dne 18. prosince okolo 4 hodiny odpoledne byl způsoben ve stodole dohromady postavené hospodářské budovy Josefa Saliger čp. 144 skrze zkrat elektrické vedení zhoubný požár. Při prudkém severním větru zůstaly hasičské pokusy mnoha požárníků skoro neúspěšné. Stodola shořela až na základní zdi. Obytná budova byla zbavena střechy a seník utrpěl velké škody. Na obytném domě postavil Saliger ihned nouzovou střechu a postavil v následujícím roce obytný jednopatrový ohnivzdorný dům a stodolu na svém poli.

1932

Oslava

Dne 19. června oslavil zdejší hasičský spolek oslavu 50 let trvání, spojil ji s hlavním cvičením a shromážděním delegátů okresního hasičského svazu č. 65 a oslavou, na které se hojně objevili

s. 162

spolky, měla krásný průběh.

Dne 24. července se konal v našem místě katolický den. Přes ne zvláště krásné počasí se katolíci a další okolí se dostavilo, aby se na oslavě dopoledne, jakož i na shromáždění a proslovu odpoledne se zúčastnili.

Obecní dům

V letošním roce koupila obec dům čp. 85 jako obecní dům za částku 15.810 Kč, aby ho mohla dát místním chudým jako bydlení.

Nová stavba

Na jaře a v létě tohoto roku se otevřela v našem místě neobyčejná stavební činnost. Opravdové nové stavby, přestavby a přístavby byly rozestavěny, mezi jinými také zdejší družstevní mlékárna.

Mlékárna

Dne 27. července 1930 bylo založeno mlékárenské družstvo pro údolí Orlice v Bartošovicích a podnik začal v pronajatých prostorech. Na podzim přesídlil celý podnik do vlastní budovy. Stavba této budovy stála sama 220.000 Kč, k tomu potřebné vodovodní potrubí 50.000 Kč a stroje spolu s dalším vybavením 230.000 Kč. Toto družstvo bylo zřízeno z toho důvodu na základní náklady 0,5 milionu korun.

Řídící učitel

S koncem školy nastoupil po dvanáctiletém působení dosavadní řídící učitel Wenzel Bittner do důchodu. Těšil se do Králík do vlastního domu, kam mohl po dokončení přesídlit.

s. 163

Státní zásobovací akce pro nezaměstnané a omezeně pracující osoby obce Bartošovice byly úplně dle nařízení vhodně provedena. Celkem bylo naší obci přiděleno 1190 zásobovacích karet v hodnotě 11.900 Kč. Také pro méně majetné rolníky byly dodány dary od 200,- Kč, kterým byly rozděleny podle počtu dětí na zadluženého rolníka.

1933

Zimní sport

Ve dnech 28. a 29. ledna se konal závod na sněžnicích broumovské tělocvičné župy, jehož provedení převzal zdejší tělocvičný spolek. Masová účast odměnila také vykonané práce zdejších cvičenců.

Odchod ledu

Dne 5. února odpoledne byl žádán zdejší hasičský spolek do Ostrova, aby přispěl svou pomocí obyvatelstvu v Ostrově na odchodu ledu v Divoké Orlici. Hrůzný pohled nabídly sehnané ledové kry pod mlýnem v Ostrovu. Odchodem ledů byl ohrožen hlavně obytný dům Antona Pischela čp. 8, kde cesta byla neschůdná skrze led. Skrze ledovec se nahromadila voda natolik, že již pronikla do mlýnského domu mlýna v Ostrově, kde plavaly moučnice a další předměty. V nebezpečné lopotné práci dosažen byl jez, kterým voda si cestu razila, čímž zadržaná rosná voda brzy odtok vyhrála.

s. 164

Krize

Všeobecná hospodářská krize se u nás nyní také ukazuje. Platidlo chybí všude, práce důležitá málo existuje a každý šetří tolik, jak je možné na jeho výdajích, všichni, kteří nemusejí provádět nutně pořízení nového oblečení nebo dalších potřeb, ponechávají si radši stávající. Práce dostala od nového roku také státní podporu v nezaměstnanosti, která také byla provedena částečnou podporou prostřednictvím lístků.

Zejména cizí nezaměstnaní procházeli žebrající obcí, takže skoro denně dva až šech takovýchto muselo být zaopatřeno bezplatně noclehárnou obce. Pro tyto byla vytvořena noclehárna v obecním domě.

Počasí

Zima byla letošního roku abnormálně chudá na sníh. Prvně po Novém roce nastoupilo malé sněžení, které se koncem ledna při silném severním větru opakovalo. První den v únoru panovalo ale jarní počasí a již na 5. února byla znovu zahájena nákladní a automobilová doprava.

Neštěstí

Dne 26. července měl smrtelnou nehodu majitel pily Gustav Exner, Ostrov se svým motocyklem. Pravděpodobně v rychlé jízdě v noci nepozoroval zkrat na cestě nad Českými Petrovicemi a řídil natolik nešťastně na strom na cestě, že utrpěl zlomeninu lebky a okamžitě byl mrtev.

Krupobití

Dne 29. července přešla přes Bartošovice silná bouřka s prudkým krupobitím, takže sklizeň byla velmi poškozena. Zejména ještě zelené žito, jako také ječmen byl velmi poškozen, rostliny brambory rozstípány a dokonce také ovocné stromy byly částečně pochroumány.

Četnictvo

Před 1. květnem přišla do Bartošovic posila četnictva o 5 mužích, kteří koncem srpna znovu odešli a zdejší stráž znovu zůstala obsazena třemi muži.

Sebevražda

V noci na 10. srpna se zastřelil zdejší ženatý respicient finanční stráže Zimčík se svou milovanou slečnou Annou Urbanovou, šestnáctiletou dcerou zdejšího hostinského Johanna Matschata čp. 33. Pohřeb obou mrtvých se konal 12. srpna za přítomnosti setniny hraničářů, při kterých pohřeb mimo množství přihlížejících byl bez přítomnosti kněze.

Neštěstí

Dne 13. září upadl v neštěstí při domácím večírku pracovník pily Fritz Friemel při obrubě prkna. Kousek dřeva vyrazil jemu pravou ruku proti kotoučové pile, která ruku chytla a jemu všech pět prstů úplně uřízla. Díky okamžité nemocniční doktorské pomoci v Moravské Červené Vodě vyléčil se Friemel brzy a musel nyní si podat požadavek na státní invalidní důchod.

Krátce po tomto neštěstí dorazilo více takových nehod. Dne 7. října upadl učen vazačství Rudolf Elsner do hoblovačky, takže jemu musel být prst na levé ruce odebrán. V tomto vazačství dostal dělník Acksteiner s levou rukou do kotoučové pily a ztratil tři prostřední prsty této ruky.

Požár

Dne 2. července v noci následující po oslavě v Marienthalu po 11 hodině vypukl na usedlosti manželky krejčího Marie Tshipkové čp. 36 požár. Protože více mužů a hasících přístrojů bylo brzy na místě, mohlo být zachováno mimo spodního stavení ještě část krovu. Ještě v letošním roce byla nová stavba provedena.

Nová stavba

Také další nové stavby, částečně na nových stavebních pozemcích byly v letošním roce provedeny a sice domy čp. 6, 9, 47 a při čp. 77 skladiště.

Byla-li zima minulého roku chudá na sníh, věřili zejména mladší na více sněhu v letošním roce. Ale také letos nebyla bohatá na sněžení, takže hroudy na poli zůstali neustále překážkami pro lyžaře. Počasí v létě bylo velmi suché, takže také úroda dopadla pouze průměrně. Pro zemědělství byl rok 1933 špatný, protože také ceny všech výrobků byly obzvláště nízké.

Za len se platilo 80 až 100 Kč, za žito 75 až 80 Kč a za oves 50 až 60 Kč.

s. 167

1934

Podpora

Po Novém roce obdržely zdejší rolníci za způsobené škody krupobitím z 9. července 1933 odškodnění ve formě osiva a krmného ovsa, částečně také umělá hnojiva v celkové hodnotě 11.500 Kč ze státních prostředků.

Řídící učitel

Dne 1. února nastoupil nový řídící učitel Franz Rösner, rodilý z Orlických hor, svou službu zde. Dosud působil jako správce školy na obecné škole v Souvlastní⁶².

Prodej hostince

Dne 12. května byl prodán hostinec Rudolfa Prause čp. 157 od okresního soudu v Rokytnici nejvíce nabízejícímu. Žadatelem tohoto prodeje byl spořitelní a záložní spolek v Bartošovicích, který také tento hostinec koupil a na podzim stejného roku ho pronajal Johannu Hejlovi.

Motorová hasicí stříkačka

Dobrovolní hasiči Bartošovice začali tento rok s plnou pílí, novou silnější motorovou hasičskou stříkačku opatřili, protože už ta pořízená v roce 1927 většinou musela pracovat s plnou zátěží a proto mohla utrpět škody. Protože ale prostředky spolku na obstarání byly nedostatečné, poskytla obec obnos 7000 Kč na tento nákup, který také spolek darem ve stejné výši na další straně obdržel. Na shromáždění 6. června byla objednána nyní také 25 koní silná motorová hasičská stříkačka s dvoutaktovým motorem o firmy Haus Flander v Pleil – Sorgenthal

s. 168

s příslušenstvím a hadicemi za cenu 30.450 Kč. Dne 29. července mohla být předána tato stříkačka při konané slavnosti zasvěcení hasičů do používání. Při této oslavě bylo zejména

⁶² v originále - Saufloss

poučně předvedeno, kde se všemi stříkačkami, se starou 1836 pořízenou, stříkačkou bez sání a bez hadice pracováno bylo, takže lehkým srozumitelným způsobem byl účelně předveden boj s ohněm prostřednictvím hasičské stříkačky ve vývoji posledních sto let. Hasiči sami byli stejný den dohlíženi od zemského hasičského inspektora a ve všech cvičeních vyzkoušeni, za což sklidili velkou pochvalu a byli oceněni jako nejlepší okresu Rokytnice.

Vodovod

Na podzim tohoto roku bylo vmontováno ve zdejší obecní škole vodovodní vedení, napojeno na zdejší mlékárnu. Náklady na pořízení tohoto zařízení činily celkově 6.000 Kč.

Pošta

Dne 30. června byla dosavadní poštmistryně Hedwiga Hofmannová přeložena do důchodu. Rovněž vypověděla tato pronájem poštovnímu úřadu a přesídlil tento úřad dne 21. září doprostřed obce, kde byl umístěn v domě čp. 6. Jako provizorní poštmistryně byla ustanovena Rosa Hermannová, narozená v Krkonoších.

Pěstování lnu

V letošním roce byla obdělávána v Bartošovicích 53 sedláky plocha 54 hektarů. Protože pěstování lnu

s. 169

bylo v minulých letech úplně výnosné, vrátilo se pěstování do naší obce silně. Protože vláda přece lněné sedláky odměnou ve formě příspěvků za sklizený len povolila, věnovali také zde pěstování lnu větší pozornost. V podzimních měsících obdrželi také sedláci pěstující len částku a sice za sklizený len za 100 kg obnos 40 Kč.

Školní představení

Dne 23. prosince se konalo dobře navštívené představení žáků, jehož čistý výnos byl upotřeben pro stravování (polévky) během zimních měsíců.

Nová stavba

V letošním roce postavil vazačský mistr Franz Elsner novou dílnu a obstaral si jako provozní sílu 20 PS lokomobilu. Takže byly čtyři parní lokomobily v naší obci a sice u koláře Neumann, zmíněná, na lámání lněných větví Saliger čp. 59 a parní mašina v družstevní mlékárně.

Počasí

Počasí letošního roku se ukázalo být jako všeobecně dobré. Kvůli silnému suchu na jaře byla špatná úroda krmiva, naproti tomu byla úroda obilí, jako také úroda lnu dobrá. Podzim byl výjimečně dlouhý a teplý. Mimo malý přechod od dvou dnů v listopadu, zůstalo

stále příjemné počasí od 5 do 8 stupňů teplo až do Vánoc. Proti tomu nastoupilo po Novém roce bohaté sněžení.

Mimo dobré úrody nastoupily také

s. 170

lepší ceny pro zemědělské výrobky, takže se poměry trochu polepšily. V letošním roce se zaplatilo: za len 100 až 145 Kč za 100 kg, za žito 120 až 125 Kč za 100 kg, za oves 107 Kč, za brambory 25 Kč.

1935

Stav dobytka

Podle sčítání dobytka podle stavu k 1.1.1935 byl stav dobytka v obci následující: 79 telat, 32 jalovic, 255 krav, 24 volů a 9 býků, dohromady 399 kusů hovězího dobytka, dále 248 prasat, 3 ovce, 116 koz a 50 koní.

Neštěstí

Obětí svého povolání byl mladý, plný naděje lidský život vozením dlouhého dřeva z lesa. Dne 19. ledna vezl Rudolf Weiss (čp. 193) dlouhé dříví. Sám se překloupil na nebezpečném místě nad „Adlerbaude“ v Ostrově a pohřbili pod sebou 28 let starého mladého sedláka. Weiss šel tak nešťastně mezi klády, že byl jemu doslova rozdrčen podbřišek. Těžce poraněn s bolestivým utrpením zemřel po převezení do nemocnice v Moravské Červené Vodě. Weiss převzal otcovskou hroudu, byl jedinou oporou své dosud čilé zvládající matky Franzisky Weissové, která toužila po zasloužilém odpočinku už velmi a nyní ztratila ve svém synovi vše. Místní skupina Svazu německé místní mládeže ztratila v něm svého činného vůdce mládeže, hasiči nesli svého posledního praporečníka do hrobu a

s. 171

a obec samotná přišla o budoucího správce úřadu.

Oslava

U příležitosti 85. narození našeho prezidenta státu T. G. Masaryka uspořádal učitelský sbor v sále u Mačata dne 6. března jednoduchou, přece důstojnou oslavu, přičemž mimo školní žactvo se zúčastnilo také hodně dospělých-

Neštěstí

Dne 8. března byl kopnut zdejší řezník August Frank čp. 38 od svého koně natolik nešťastně do obličeje, že utržil zlomeninu lící kosti, tak jako velké rány a otřes mozku. Poprvé po mnohatýdenním lékařském ošetřování mohl vykonávat znovu svou práci.

Dne 13. dubna se konalo založení místní skupiny Sudetoněmecké domovské fronty.

Již mnoho let byla prováděna od zdejší mládeže velikonoční jízda, na které zejména dnes se účastní značný počet jezdců.

Dne 5. května byla rozpuštěna na shromáždění místní skupina Německé živnostenské strany.

Volby

Dne 19. května při volbě do poslanecké sněmovny a senátu dosáhly jednotlivé strany následující hlasy:

1. Čeští agrárníci	do sněmovny:	1	do senátu:	1
2. Čeští sociální demokraté		2		2
3. Česká národní strana		5		4
4. Komunisti		1		1
5. Deutsche Sozialdemokraten		16		15
6. Česká lidová strana		2		2
8. Bund der Landwirte		67		61

s. 172

9. Deutsche chr. Volkspartei	do sněmovny:	59	do senátu:	57
10. Česká živnostenská strana		2		3
12. Sudetendeutsche Partei		251		220
13. Čeští fašisté		5		5
15. Schuldnerpartei		4		-
16. České národní sjednocení		5		3

V procentech vypočítáno, dosáhly strany:

kandidátka	č. 12	=	59 %
	č. 8	=	16 %
	č. 9	=	14 %
české strany dohromady:			6 %
	č. 5	=	4 %
	č. 15	=	1 %

Úmrtí

Dne 20. května zemřel dosavadní dlouholetý obecní sekretář Johann Volkmer. Přes 34 let zastával tento post.

Vesnický listonoš Novák byl přeložen do Kunštátu, za kterého se dostavil Antonín Řezníček. Také místní listonoš Anton Wolf byl přeložen do důchodu, za kterého nastoupil do služby Václav Grim.

1936

Stav dobytka

Jaké změny ve stavu dobytka v naší obci se změnil, ukazuje sčítání dobytka v letošním roce, to bylo dne 1.1.1936:

67 telat, 23 jalovic, 10 býků, z toho 4 gekört, 30 volů, 292 krav, dohromady 432 kusů hovězího dobytka, dále 49 koňů, 241 prasat, 7 ovcí, 167 koz, 1420 slepic, 7 hus, 91 holubů, 2 perličky, 8 krocanů, 58 králíků,

s. 173

32 psů a 56 včelstev.

Četnictvo

Během noci byl zdejší strážmistr četnictva Havlíček od pašeráka na bartošovických polích zbit, takže se musel odebrat do nemocniční péče. Někteří byli zatčeni ve Vrchní Orlicí a Rokytnici a také někteří mladíci delší čas zůstali ve vyšetřovací vazbě. Čtyři ze zatčených byli potrestáni.

Požár

Dne 28. března vyhořel letohrádek „Lusthaus“. Hajný Johann Taiber, bartošovičák zaznamenal velkou škodu, protože jemu sklad obilí, slámy a sena, tak jako také nástroje shořely. Nová stavba letohrádku nebude již pravděpodobně provedena, protože panství dům čp. 12 v Ostrově koupilo a tento je používán jako hájovna.

Poznámky o událostech z Bartošovic byly až do této doby vepsány do této pamětní knihy od obecního písaře Josefa Weisse. Našly se další záložky do knihy v jednom sešitě s nadpisem - příručka k obecní pamětní knize. Tyto poznámky nejsou sice zaneseny z politických a časových důvodů v pamětní knize. Ale byla by škoda, kdyby časové líčení let 1936 – 1939 chybělo v této pamětní knize. Popis z tehdejší doby je přenesen po skutečných událostech a citění Bartošovičáka na papír.

Zde je nutné panu Josefu Weissovi za zápisy události v Bartošovicích srdečně poděkovat.

Josef Weiss patřil k 17 lidem z obce Bartošovice – 16 mužů a 1 mladá žena, kteří po konci války na přelomu května a června 1945 skrze české partyzány a od místa k místu jdoucím lidovým soudem šli na smrt.

V roce 1992/93 se vynořila tato nezvěstná pamětní kniha a následující poznámky.

Originál pamětní knihy má velikost cca 43 x 35 cm, svázaná kniha se 400 stranami listů. Z toho 173 stran je popsáno od pana Josefa Weisse.

Předtím než kopie pamětní knihy obdržela vazbu, mohly být zaneseny připravené poznámky z příručky k bartošovické pamětní knize.

Dne 14. prosince 1993 byl napsán opis od bartošovického rodného místa opatrovatele Rudolfa Saligera, také známého jako „Rechter Rudolfa Rude“, narozeného 5. listopadu 1926 v Bartošovicích čp. 78. Nynější bydliště: 88361 Alrshausen, Haldenstr. 8, Kreis Ravensburg in Baden – Wurttemberg.

Opis z „Příručky k obecní pamětní knize“ – pokračování z roku 1936.

Stavba pevnostní linie

V tomto roce bylo na katastrálním území Bartošovice postaveno první opevnění české vojenské správy

1937

Dražba

Dne 20. března byl prodáván v dražbě dům čp. 2. Kupující Ernst Klar prodal s cenou 36.005 Kč okamžitě dále Klementi Neumannovi, který přistoupil tudíž k důkladným opravám tohoto domu.

Bartošovice byly vyhlášeny od okresního úřadu Žamberk jako upevněnější místo.

Při poštovním úřadu v Bartošovicích vládla stálá změna listonošů. Tak se udála v letošním roce třikrát změna vesnického listonoše, pouze místní listonoš Josef Kullánek vytrval.

Státní smutek

U příležitosti úmrtí T. G. Masaryka byla vztyčena na obecním úřadu státní vlajka na půl žerdi. Škola a veřejné budovy vztyčily smuteční vlajku. Obyvatelstvo přijalo zvláštní účast na události.

Zvláště pohnutý týden byl poslední listopadový týden: Dne 29.11. byl Johann Saliger z čp. 85 kvůli údajné krádeži kola zatčen, byl ale následující den znovu propuštěn.

Dne 30.11. následovalo zatčení Fritze Friemela čp. 69. Jehož obytný dům byl prohledán od četníků a státní policie. Údajně byl zatčen F. Friemel kvůli politickým záležitostem a převezen na Pankrác do vyšetřovací vazby.

Smrtelná pracovní nehoda

Tentýž den byl Josef Grund, který byl zaměstnán u kralické transportní firmy jako spolujezdec, na nádraží v Králíkách obětí své práce. Byl nákladním autem na vagón

s. 176

přimáčknut a zemřel krátce potom v nemocnici v Moravské Červené Vodě.

Požár

Dne 2. prosince okolo poledne byli zavoláni hasiči k požáru ve vazačství Ernsta Lauterbacha. Skrze chybně zřízenou kotelnu vznikl požár půdy, který byl uhašen během krátké doby. V roce 1934 opatřená motorová hasící stříkačka splnila zde křest ohněm.

Vykázání

Říšskoněmeckému státnímu příslušníkovi Franzi Exnerovi, majiteli nemovitosti v Bartošovicích čp. 36 bylo prodáno od zemského úřadu pověřeného jeho majetkem až do 30. listopadu 1937. Ale kupec utrpěl krátce před svým přesídlením smrtelnou nehodu, takže musel být konán opětovaný prodej. Nový kupující usedlosti Konrád Langer přesídlil ihned sem. Franz Exner putoval z Długopole Zdroj⁶³, kraj Bystrice Klotzka do Dolního Slezska v Německu.

1938*Polární záře*

Celá zvláštní krásna hra přírody mohla být pozorována dne 25. ledna po 8 hodině večerní. Celé osobité zjevení polární záře okouzlo bezmračnou noční oblohu ve velkých a malých fialovočervených skvrnách, z kterých byly viditelné jasné světložluté až bílé paprsky. Červený svit se občas znovu ztratil, potom se nově objevil. Noční horizont byl silně jasné osvětlen a přesto bezměsíčná noc byla, byla noc osvětlena, lépe než při úplňku. Obyvatelstvo věřilo částečně na znamení nebe, částečně na přírodní jev, další znovu na zkoušku nějakého vynálezu. Každý, který náhodou poprvé pozoroval na horizontu objevující se barvy, věřil na oheň v sousedních místech, takže také zde cizí požární poplach vznikl, ale brzy od dalších

⁶³ v originále - Nieder – Langenau

pozorovatelů přišlo objasnění. Nadšeně stáli skupiny pohromadě do pozdní noci. Jev polární záře trval až do půlnoci.

s. 177

Stav osob

V roce 1937 se konalo ve farní obci Bartošovice 6 sňatků. Dále bylo 20 narozených a 19 zemřelých.

Rádio

Rozvoj převzalo rádio v naší obci, že od 1.1.1938 na poštovním úřadě bylo přihlášeno 41 posluchačů rádia, z toho 5 v Ostrově a 36 v Bartošovicích.

Požární pokladna

Z činnosti požární pokladny v Bartošovicích jsou následující údaje, s ohledem na správnost tohoto družstva, pro výhodné zachycení: Požární kasa dosáhla v roce 1908 obrat 104.00 korun, požární vklady byly 73.000 Kr., půjčky 36.000 Kr a běžný účet 18.000 Kr poskytnut.

1910 obrat 303.000 Kr, požární vklady 91.000 Kr, půjčky 32.000 Kr na běžném účtu 25.000 Kr.

V poválečných letech kolísal zejména obrat.

1920 byl obrat 963.000 Kč, požární vklady 368.000 Kč, půjčky 33.000 Kč a na běžném účtu 152.000 Kč složeno.

1921: obrat 1.968 Kč, požární vklady 506.000 Kč, půjčky 28.000 Kč a na běžném účtu 246.000 Kč

1930: obrat 3.407.000 Kč, požární vklady 1.275.000 Kč, půjčky 298.000 Kč a na běžném účtu 751.000 Kč

1937: obrat 1.363.000 Kč, požární vklady 1.022.000 Kč, půjčky 217.000 Kč a na běžném účtu 544.000 Kč

Nynějšímu výplatnímu Ernstu Neumannovi byla přidělena na hlavním shromáždění tohoto družstva zvláštní účta. Přišlo nyní třicet let činnosti, kdy působil jako výplatní mistr požární pokladny na tomto místě.

Zatčení

Dne 3. března byl rušný den. Auta a četnictvo, tak jako Grundordnerschaft na všech ulicích a cestách. Brzy slyšeli výsledek: Josef Friemel, Wilhelm Schmidt, Franz Holubarsch byli zatčeni. Prohledání domů kvůli inkriminovanému materiálu se konalo v této obci od rána do večera. Také zatčení byly odvezení z obce státní policií. Ale snad spoluobviněný Franz Neumann unikl

zatčení útekem. Po bezpečném ukrytí utekl jmenovaný přes hranice do Německa.

Rakousko

Jaká radost zachvátila všechny, když se rozšířila v rozhlasem skoro neuvěřitelná zpráva o osvobození Rakouska. Bez přestávky zůstali všude přijímače v provozu. Zejména ve dnech 11. a 12. března pracovali obyvatelé Bartošovic málo, protože byl sledován stále jen přenos z Východní Marky. Adolf Hitler osvobodil v Rakousku 6,5 milionu Němců – kdy bude následovat dalších 3 ½ milionu?

Bund der Landwirte

Také proslovy vůdce při příležitosti voleb do říšského sněmu byly sledovány. Zazněla dne 23. března krátce po proslovu vůdce zpráva, že Bund der Landwirte byl rozpuštěn v ČSR předsedou Gustavem Hackerem. Velká radost sjednotila také zde krátce potom lid v Sudetendeutschen Partei. Tak na konci května 1938 – členové zde mohli být zapsáni.

Zatčení

Dne 23. března byl další Rudolf Prause jako politický podezřelý zatčen, který potom velkorysou velikonoční amnestií československého prezidenta Dr. Beneše dne 16. dubna sice pro nedostatek důkazů byl propuštěn. Přestože se proslýchalo, že touto amnestií byli propuštěni všichni zatčení, bylo to falešné. Pouze nevinní, zloději a zejména čeští zločinci byly propuštěny.

Zákaz do lesa

Jaký strach měli Češi z maličkých špionáží, dokazují zejména okolnosti s ohledem návštěvy lesa. Kdo kupoval palivové dřevo nebo chtěl odvézt, musel vlastnit občanskou legitimaci a ještě všelijaké další papíry od vojenské správy, jinak nesměl vstoupit do lesa. Samozřejmě majitelům lesa, sběračům hub, sběračům bobulovin, zkrátka každý vstup do lesa byl zakázán. Ačkoliv byli postaveny okolo velkých staveb opevnění vysoká bednění z prken a žádný náhled nedovolili. Na ulicích a veřejných cestách

bylo stání a rozhlížení zakázáno. Příjem fotografií, pěstování živých plotů, stromů a keřů, setí kukuřice nebo dalších vysokých rostlin bylo zakázáno. Každá změna zemského povrchu byla zakázána.

Mobilizace

Dne 21. května ráno běželi náhle vojáci v ocelových přilbách čile tam a sem, barikády na ulicích byly vybudovány. Hlídky a stanoviště byly na všech možných místech zřízeny. Československo mělo stanovenou částečnou mobilizaci. Také z Bartošovic narukovali 3 muži

ke svým oddílům. Náhodou nasadil také ve stejný den večer vydatný déšť, který skoro tři týdny trval. Při tom byli tábořící české oddíly snad nenaplněny snaživým válečným duchem. Bartošovické obyvatelstvo zpočátku znepokojovalo, přese brzy spoléhaly na Německo, nevěřilo pověstem a následovalo ihned klidně znovu ke své práci. Mobilizace byla pouze ustanovena, aby německé obyvatelstvo mělo strach, aby obecní volby podle okolností narušili a podíl na nich oslabili.

Obecní volby

K obecním volbám byly podány pouze 2 kandidátky a sice Sudetendeutschen Partei a jedna česká. Volební účast byla na obou stranách silná. SdP dosáhla 14 zástupců, česká kandidátka 1 zástupce a sice jednoho českého legionáře.

Šikana

Mezitím byla šikana stále větší. Tak byli dne 27. května u Josefa Weisse, později u Knoblich Otto, dále u Weinberga Fritze provedeny domovní prohlídky a postižení podrobeni dlouhému výslechu.

Volba starosty

Dne 18. června následovala volba obecního starosty. Jako takový byl zvolený dlouholetý člen obecního zastupitelstva Johann Weinberg. Po slavnostním slibu zahájil český člen zastupitelstva Hampys sbírku pro národní obranu. Po návrhu měly být založeny soupisy darovaných obnosů,

s. 180

vůči které se postavil nově zvolený obecní starosta Johann Weinberg.

Rozhlasová zpráva

I přes velkou pozornost státní policie a četnictva byly rozhlasové zprávy a proslovy vůdce zvláště sledovány. Neobyčejnou radost vzrušil proslov vůdce z 12. září na sjezdu strany v Norimberku⁶⁴. Každý německy uvažující člověk věděl, že nyní je osvobození blízko.

Útěk branců

Vzrušení rostlo jako bylo pozorováno, že uniformy při zdejší četnické strážce byly přesunuty a nápadná činnost českých bezpečnostních orgánů stále rostla. Již v noci z 15. na 16. září uprchlo více povinně sloužících mladíků přes hranice do staré říše, zejména jeden z nich byl předvolán večer 15.9. na četnictvo.

⁶⁴ v originále - Nürnberg

Dne 16. září uteklo hodně správců úřadu SdP do staré říše. Celní a hraniční hlídky byly posíleny vojskem a četnictvem, přece přesto pokračoval útěk mužů, žen a dětí. Každodenně přešlo několik. Hlavně ze strachu před přicházející válkou. Vysvětlovali přece čeští finanční dozorcí, že Bartošovice jsou „hromada stínů“. Byl přes den už velký rozruch, aby tak hrůzná byla noc. Mnoho domů bylo ponecháno samotných a noclehárna společně vyplněna ve velkých domech.

Celnice

Jedna nejhrůznější noc byla z 21. na 22. září. Krátce po půlnoci byl zpozorován v dolní části svit ohně. Předtuchy sílila, když byla slyšet detonace a střelba. Skoro všichni obyvatelé pozorovali svit ohně, přece se nikdo neodvážil ven. Svit ohně byl celou noc viditelný a prvně ráno byl vyzván okolo 5 hodiny hejtman hasičů Rudolf Saliger od četnictva, aby začal s hasícími pracemi. Částečně vysmívaví, na druhou stranu rýpaví byli hasiči čeští.

s. 181

V pozdějších ranních hodinách dorazili také v noci na pevnostní linii uprchlí Češi zpět, mezi civilními osobami také četnictvo a finanční hlídka.

Mobilizace

Vzrušení obyvatelstva vzrůstalo naprosto silněji, když v noci z 23. na 24. září byla oznámena českým rozhlasem mobilizace české armády.

Hromadný útěk

Ihned za svítání utíkali všichni branci a služebně povinní muži do 50 let přes hranice. Ženy a děti přešly v průběhu dopoledne. Domy byly uzavřeny a dobytek svěřen sousedům. Okolo večere byla velká část bartošovického obyvatelstva v bezpečí za hranicemi. Protože jak se zdálo bylo s jistotou přijato, že již dnešní noc musí vypuknout válka. Mobilizace se týkala ročníků až po rok 1897 narozených. Všichni branci měli se hlásit na místě určení. Všechny odvedené koně a motorová vozidla musely dalšího dne být dodána na uvedených místech určení. Mnoho koní bylo ale již v dopoledních hodinách převedeno přes hranice. Dokonce i hovězí dobytek byl z větší blízkosti na hranicích ležících selských domech přes Orlici hnán. Jaké usnadnění a zachránění každý pocíťoval, když překročil české hranice a dostal se do bezpečí, mohl pouze posoudit, který sám v těchto dnech utekl do staré říše. Přijetí ve staré říši převzala organizace N.S.V. Ve sběrnách byly muži a ženy s dětmi ihned a mimořádnými vlaky rozděleni a do jednotlivých táborů posláni. Muži se hlásili k sudetoněmeckému Freikorpsu nebo k práci. Ženy s dětmi šly do zotavoven. Výkon N.S.V. za onoho času zůstal jistě odjakživa sudetoněmeckým uprchlíkům v paměti.

Potom v noci z 24. na 25. září byl postřelen od sudetoněmeckých bojovníků Freikorpsu Bartošovický financ Navrátil. Navrátil zemřel po několika dnech v nemocnici v Rychnově

s. 182

nad Kněžnou, byly nasazeny v Bartošovicích velké domovní prohlídky statní policií a vojskem. Hledány byla zbraně a muži Freikorpsu.

Zničení

Uzavřené domy byly vypáčeny, všechn majetek jeden přes druhý vyházen a nejlepší ukraden a odvečen. Zvláště zle řádila soldateska u Otty Knoblichy čp. 204, Eduarda Weisse čp. 28 a v pekařství Riesner čp.57. Nejhuře byl ale zřízen obchod, sklad, sklep a byt místního vůdce SdP Wenzela Saligera čp. 144. Potraviny, jako rýže, mouka, káva a další byly rozsypány dohromady na zemi. Všechny police byly okolo podupány, užitečné ukradeno.

Útrapy

Auta a motorové stroje byly všechny odvezeny. Domovy zůstávajících vesničanů byly zanechány velkých útrap. Sedlář Franz Saliger byl zatčen a 8 dní uvězněn. Ernst Laschke z Ostrova čp. 3 byl při vícehodinovém výslechu zbit, další byli bezcitným způsobem ohroženi.

Rádio

Rádiové přístroje musely být před velkou řečí vůdce dne 27. září odevzdány, aby obyvatelé byli drženi v nejistotě

Střelby

Divoké bezmyšlenkovité přestřelky v noci na opevnění, jako také od hlídek byly na denním pořádku, dokonce ani za dne nebyli lidé na polích v bezpečí, protože pak pískaly jim kulky okolo hlav. Žádný zázrak, že bázlivost domova zůstávala za své, příliš mockrát údery kulek byly nalezeny na více domech. Oblečení, prádlo a postele byly v suchých sklepech odstěhovány. Noclehárny byly ve větším bezpečně ležícím, většinou mohutně postavených domech, často ve velkém počtu sousedů.

Vzniklá situace

Strach a rozčilení polevovalo, když byly staženy hlídky mostu a plánované výbušné nálože byly odstraněny. Pozvolna prosakovalo přes hranice, že se není co obávat žádné války. Když to slyšeli obyvatelé Bartošovic, že německá armáda již několik území Sudet

s. 183

obsadila, byly tajně vyráběny také již vlajky s hákovým křížem.

Když se dne 9. října tak dlouho zatčení muži a mladíci se vrátili domů, radost neznala mezí. Obyvatelstvo a zatčení zvláště hleděli ku přicházejícím dnům ke konečnému osvobození.

Obyvatelstvo čeká na vpochodování

Již od ranních hodin 10. října čekalo německé obyvatelstvo na této straně a na druhé straně Orlice, Divoké Orlice na vpochodování německých oddílů. Domy v Bartošovicích byly ozdobeny věnci, girlandami, vlajkami, částečně také obrazy vůdce. Obyvatelstvo nosilo své nedělní šaty, protože dnes je den, jaký nezažily ještě Orlické hory. Tak historické velikosti a jedinečnosti. Údolí Orlických hor obydlené od spořivého, pilného, mírného národa bylo ještě před dny dějištěm nesmírní bídy. Nyní ale je hodina osvobození. Na ulici, kterou musí projít německé oddíly, stojí málo doma zůstávajících lidí jako zeď a jsou obrovsky, téměř dětinský šťastní, nyní jejich tak dlouho očekávaný osvoboditel je na cestě.

Vstup německých oddílů

U vyhořelé české celnice stojí velká část bartošovického obyvatelstva a pozorují každý pohyb shromažďovaných německých oddílů v Marienthalu. Přesně ve 12 hodin v poledne se pozvedá závora celnice v Marienthalu. Ve stejné době jako zde prošli také na dalších místech německé části oddílů hranice. Nezapomenutelný okamžik je to dokonce i pro vojáky, kteří vypukají pro obyvatelstvo bouřlivým jásavým pokřikem a nekončícím křikem Heil. Krátké proslovy rozkazujícího oficíra vedly oddíly významnosti tohoto okamžiku před očima, ve kterých se posunuly říšské hranice a konečně po 20 letech zotročení nás zahrnují. Rovněž se obracejí němečtí důstojníci na sudetoněmecké obyvatelstvo svými úsměvy a s díky je

s. 184

pozdravují. Pěchotní oddíly, četa kulometů a zásobovací oddíly se pohybovaly přes Bartošovice, Údolíčko k Rokytnici, následování od mnoha navrátilých uprchlíků. Zvoníci z kostela a pochodová hudba kapely z Marienthalu se smíchali v nadšené skandování obyvatelstva. Bez zastávky procházely oddíly Bartošovicemi.

Pozdravení

Obyvatelstvo Bartošovic, tak jako účastníci se hosté z Marienthalu a dalších obcí ze staré říše se shromáždili na křižovatce ulic u hostince Nutzova. Farář Johann Urner držel před pomníkem vojáků uvítací proslov s heslem „Opět doma“. Se zvlhnutýma očima naslouchaly stovky hlav množství ostrým slovům našeho místního faráře, který pohnutkami samými sotva mohl mluvit dále. Obrovský jásot rozeznával a doprovázel skandovaně: „Děkujeme našemu vůdci“. Poprvé zněla píseň Německo a píseň Horst Wessel přes bartošovické nivy.

Ještě dlouho stály oddíly dohromady, události posledních dnů vyměnily, vzájemně se zdravily a znovu jásaly. I přes nutné polní práce byl držen dnes všemi svátek. Poslední domy byly ještě ovlajkovány a vlajkami s hákovými kříži ozdobeny. Odpoledne si prohlédlo již mnoho lidí české opevnění. Němci ze sousedních vesnic pobývali až do pozdní noci u osvobozených sudetských Němců. Náš slavnostní den byl také svátkem sousedních vesnic ve staré říši. Dokonce závody v Ebersdorf a Langenau držely odpočinkový den.

Už tak mnoho lidí si myslelo, že vůdce Velkoněmecké říše na nás sudetské Němce zapomněl. A znovu dokázal hlasitě svůj zápis v rodinné kronice Rakušana, že „Adolf nespí“. Také následující den byl ještě částečně jako svátek držen. Jak tak jinak vypadaly Bartošovice nyní. Nás oddělující hraniční kůly jsou pryč, radostně známí lidé se zdraví „Heil Hitler“. Vlajky s hákovými kříži zdraví před každým domem. Motorová vozidla a

s. 185

motocykly jely také dnes v ještě větším počtu skrze naši obec. Ne ale jako dříve s řvoucí hordou k práci jezdící dělníci k opevnění. Dnes jsme vítali v těch vozech naši svobodu, německou armádu. Dříve nesměl člověk vidět uniformovaného muže vůbec, dnes hledáme příležitost s každým vojákem moci promluvit.

N.S.V.

Skoro okamžitě za vpochodovanými oddíly přijel vůz N.S.V. Již 15. října byly rozděleny první potraviny. Chleba, masné výrobky, cukr, káva a mnoho dalších vhodných poživatin mohlo být předáno nuzným obyvatelům.

Ministr pro školství navštívil Bartošovice

Dne 19. října navštívil pan říšský ministr Rust bartošovickou školu. Od 10 do 14 hodin čekalo množství lidí trpělivě na příjezd a přinesli jásavou bouři při jeho příjezdu. Ministr si prohlédl školu a slíbil ihned, od Čechů zaviněnou pohromu skrze znovutevření třetí třídy obecné školy znovu provést. Při jeho proslovu, přihlíželi nyní zmáčenýma očima velkému hostu navzdory, dokazující, jak jsou všichni šťastní, skutečně navráceni ke své Velkoněmecké říši.

Předání úřadu

Dne 28. října předal dosavadní dlouholetý obecní starosta Amand Richling, jehož nepotvrdili na podzim Češi, obecnímu starostovi Johannu Weinbergovi úřední záležitosti. Tímto on jako první, národně socialistický starosta správu obce převzal. S ním měla obec Bartošovice poprvé obecního starostu, který nepatřil k selskému stavu.

Obyvatelstvo se připravovalo k dodatečným volbám do říšského sněmu. Dne 3. prosince, v jednom teplém krásném dni se konal koncert na náměstí. Domy byly čerstvě ozdobeny.

s. 186

Na večer krácel pochodňový průvod vesnicí až na blízkou říšskou hranici, domy byly slavnostně osvětleny a na horách hořely velké ohně. Již více než 25 let se nekonala v Bartošovicích podobně krásná a radostná oslava. Dne 4. prosince na den hlasování probudily rohy všechny příslušníky německé pospolitosti a přivolaly k volbě.

Z 465 oprávněných hlasovat odevzdalo 455 svůj hlas, ze kterých nebyly 2 platné, které byly prázdné, případně byly bez označení odevzdány. Z 453 platných hlasů bylo 8 ks od Čechů odevzdáno. Z německých hlasů bylo 444 „ano“ a pouze 1 „ne“.

U příležitosti hlasování byly vydány zvláštní poštovní známky. Bartošovice projevíly tímto svou věrnost k vůdci a říši.

N.S.V. a W.H.W.

Nouze obyvatelstva byla dost velká a zima stála přede dveřmi. Co vykonaly N.S.V. a Winter-Hilfs-Werk v této zimě zde, to se sotva popíše. Skoro každotýdenně, později měsíčně byly potraviny a oblečení dodávány. Odkázaným na pomoc byl chleba, cukr a mnoho dalších nutných potravin ve velkém a dostatečném množství rozdělen. Vcelku zejména mnoho oblečení a dobrých bot pro zimu mohlo být rozdáno bartošovickému obyvatelstvu.

1939

Policejní vrchní strážmistr byl přeložen 15. února 1939 do Rokytnice.

Když začátkem května 1939 vystoupily nepokoje v Československu, byly všechny zprávy sledované, protože každý

s. 187

se zajímal., co s Čechy ještě bude. Když 13. března v Bartošovicích 26 mladíků a mladých mužů okamžitě bylo povoláno k ochraně hranic, poslouchaly se až pozdě do noci rozhlasové zprávy.

Vstup do Čech a na Moravu

Když 14. března 1939 ráno v 6 hodin pak německé oddíly vpochoďovaly do Čech a Moravy, neznal jásot žádné hranice. Bez příkazu byly domy okamžitě ozdobeny vlajkami a očekávaly oddíly. Předpokládalo se, že budou maširovat přes Bartošovice k Žamberku.

Bohužel následovalo obsazení od Králík. Všichni se strachovali o vůdce, když se říkalo, že se přidal ke svým oddílům do Čech.

Jmenování

Dne 1. dubna 1939 byly všichni obecní radové a starosta od krajského velitele NSDAP jako čestní úředníci v obci povoláni.

Obecní úřad

Obecní úřad začal dne 1. května 1939 svůj úřední výkon. Jako pracovník obecního úřadu byl ustanoven starosta Johan Weinberg.

Sčítání lidí

Při sčítání lidu, povolání a provozů dne 19. května 1939 bylo napočítáno 879 obyvatel v Bartošovicích.

Polsko

Se stoupajícím zájmem sledovalo zdejší obyvatelstvo, z vlastního zažitého hraničního boje, události v Polsku. Žádné rozhlasové zprávy nebyly zameškány, kde byly podávány zprávy o útrapách na národnosti německé a o provokatérech v Polsku. Každý předpokládal, že polský národ válku připravuje a německý národ tam chtěl vtrhnout, aby jeho mohl označit jako viníka války.

Válka

Když dne 1. září 1939, brzy ráno, mnoho sedláků na polích na východě slyšelo nejasné hromy, předpokládali již, že válka začala. Především rozhlas noc předtím podal zprávu, že ozbrojené polské bandy překročily německé hranice a zmocnili se Glivického vysílače. Když nyní vůdce v 10.00 oznámil ve své historické řeči, že Německo shonem více není vidět a od rána 5 hodin bylo zpět stříleno, protože se radovalo vůdci

s. 188

z vděčnosti za jeho rozhodnutí viníkům konečně vyplatit.

Nyní následuje ještě několik krátkých poznámek z příručky k obecní pamětní knize.

1939/40

Obrovsky tuhá a studený zima 1939/40.

1940/41

Zima 1940/41 velmi mnoho sněhu, domy na svazích byly zaváty až po hřeben střechy. Začátkem ledna a února znovu vyházeny.

Obec vydala 2264, 65 říšských marek, kromě toho musely být vykonány povinné práce a dobrovolné bezplatné práce o 1882 hodinách. Celkem bylo zapojeno 8207 hodin na úklid ulic od sněhu. Hodinová mzda asi 36 feniků.

1941

Dne 26. října 1941 sněžilo velmi brzy v roce a sníh zůstal celou zimu ležet.

Polní práce nebyly ještě všude skončeny. Odhadem zůstalo v Bartošovicích ještě více jak 100 q brambor v zemi. Mnoho lnu leželo ještě k rzi na úhoru. Také oves ve vyšších polohách nebyl včas přivezen. Zejména mnoho krmné řepy stálo ještě na polích.

Zde končí poznámky autora pamětní knihy Josefa Weisse – obecního sekretáře na starostenském úřadu v Bartošovicích.

s. 189

Příloha

Obec Bartošovice, okres Žamberk

Stav dobytka k 1.1.1938

Sčítání dobytka v obci Bartošovice podle stavu 1.1.1938 zemědělských užitkových zvířat:

Hovězí

84 telat

7 býků 1 – 2 roky

20 jalovic, k připuštění, 1 – 2 roky

17 jalovic, nepřipuštěných, 1 – 2 roky

8 volů 1 – 2 roky

3 jalovice starší

27 volů starších

263 krav

celkem: 430 hovězího

Z toho bylo k tažení používáno:

28 volů

56 krav

Koně

dále: 3 hříbat
 2 klisen
 2 valaši 1-3 roky
 13 klisen 3 – 15 let
 24 valachů 3 – 15 let
 1 kobyła
6 valachů nad 15 let

celkem: 51 koní

s. 190

pokračování:

3 svině pod jeden rok
 11 sviní nad jeden rok
 8 selat
 209 Läufer Schweine pod půl roku
19 Läufer Schweine nad půl roku

celkem: 250 prasat

1 beran
5 ovcí

celkem: 6 ovcí

2 kozlové
 162 koz
6 dalších

celkem: 170 koz

Na zemědělských malých domácích zvířatech bylo v obci Bartošovice napočítáno:

slepice	1313 ks
kohouti	72 ks
holubů	70 ks
krůty	1 ks
králíci	42 ks
psi	33 ks
včelstva	62

Husy, kachny, perličky a kožešinová zvířata nebyla držena.

Bartošovice dne 13. ledna 1938

Sčítací komisař: Josef Weiss

Rejstřík věcný

1. světová válka - konec	55
1. světová válka	46 - 70
2. světová válka - začátek	124-125,126,127
2. třída - zřízení	80
3. třída - zrušení	82
3. třída - zřízení	81
armáda	97
atentát v Sarajevu	46, 47
berní rula 1654	16,88
beseda zemědělská	40
biřmování	39,77,78,99,105
blesk	36,42,45,46,104
bohoslužba	49
brambory	22
branci - odvod	48,49,50,52
Bund der Landwirte	102,105,107,115,120
celnice	122
ceny - produkty zemědělské	40,112,114
cesta - Vrchní Orlice - pře	20 - 21
cesty	72 - 73
četnictvo	44,111,116,121
den matek	104
dobytek - stav	18,114,116,128 - 130
doprava	89,104
dražba	117
družstvo živnostenské	88
dřevo - plavení	18
dvůr farářský	77
elektřina	105
faráři	76 - 77
fase - učitelská	80
fond chudinský	74
Freikorps	122,123
Freundschaftbaude	101,108
geografie	74
Gütlan	19
Handfest	19 - 20
hasiči	33,37,38,41,42,43,44, 45,98,99,103, 107, 108, 112 - 113
hasiči - založení	36
hladomor	23
hřbitov	18

chalupníci 1653	17
cholera	31
chřipka	70
invalidé váleční	59
Itálie - vstup do války	49
Jednota Bratrská	75
jména pomístní	72 - 74
jména rodinná	72 - 74
kolo	89
kostel	18, 40, 75 - 79
kostel - oprava	36,39
kostel - požár	42,78
kostel - stavba	42,76
krize hospodářská	110
kronikář - životopis	6
krupobití	35,44,100 - 101,111
lázně	13,113,128
lyže	89
majetek obce	8 - 9
místní školní rada	81
mlékárna	91,109
mobilizace	46 - 47,99,120-121,122
modlitebna protestanská	75
mor	18
navrátilci - 1. sv. v.	60 - 70
německý tělocvičný spolek	108, 110
neštěstí	110,111,114,118
nouze	51,52
obchod - cesty	11
obyvatelé - seznam	91 - 97
obyvatelstvo - stav	119
opravy - cesty	42
opravy - most	42
oslava císařská	33,35,40,43 - 44
padlí - 1. sv. v.	55 - 58
péče o mládež	74
plán obce	7
počasí	49,106,110,112,113,127,128
podpora státní	41,52 - 55,109
pohřšování vojáci	58 - 59
pokladna požární	119
pokladna sirotčí	51
polární záře	118 - 119
pomník válečný	98 - 99
pošta	34,51,83-85,113,117
povodeň	35

požár	32,33,37,38,39,40,41,43,45,46, 50,98, 102,103,104,107,108,109,116,118
primice	108
privilegium výčepní	18
převrat - 1918	70
přídělový systém - chléb	49
půda - rozdělení	8 - 9
půjčky válečné	48,50,51,97
radio	85,119,123
Raiffeisenkasse	40,51
regulace potoka	103
robota	17,18,32
robota 1657	16 - 17
rychtářství svobodné	19,71
řemesla	85 - 97
sbírka - pro vojáky	48,51
sbírka - železo	49, 50
sčítání obyvatel	24,71,127
sebevražda	111
silnice - Kunvald	34
silnice - Ostrov	39
silnice - Rokytnice	35
silnice - stavba	41 - 42
síťování	90
soud hrdelní - Zuzana Tschepenová	14 - 15
spolek katolický lidový	44
spolek ovocnářství	41
spolek pěvecký	40,43
spolek zemědělský	37,44
spolek zimních sportů	43,44,103
starostové obce	71 - 72
statistika žáků	82 - 83
statkáři obce	24 - 29
stromy ovocné - soupis	107 - 108
systém přídělový - cukr	50
systém přídělový - tabák	52
škatulkářství	90
škola	24,25,30,33,40,42,51,77, 79 - 83,99,104,125
škola - budova	38 - 39
škola - česká	82,97
škola - představení	113
škola - stavba	80,81
škola zimní - Ostrov	43
telefon	84
tkalcovství	17,18,32,90
tyfus	33
účty obecní	30 - 31
úroda - škody	44,49,51
útěk Němců do říše	120, 121, 122

úvod	9 - 10
válka - 1866	33 - 34
válka - bavorské dědictví	22
válka třicetiletá	21
války napoleonské	23
války slezské	22
varhany	33,42,50
velikonoce	115
vichřice	35
vizitace 1653	17
vodovod	103,113
vojáci - návrat	55
volby - obecní a parlamentní	32,34,35,36,43,44,46,98,102,105,107,116,121
volby - říšský sněm	126
výstava	100,106 - 107
výstava - ovoce	102
vzducholod' Italia	104
založení obce	12
zásoby - sčítání	48 - 49
zatčení	118,119,120
zemědělství	85 - 87
zvony kostelní	37,42, 50,77,78,98,103
železnice	45
živnosti	88 - 97

Rejstřík jmenný

Acksteinerová Marie, učitelka	82
Albrecht Adam	17
Albrecht Georg	16,17
Alliger	87
Alliger Anton	28,29
Alliger Ernst	93,94
Alliger Florián	29
Alliger Franz	28,29,60,94,102
Alliger Georg	16
Alliger Jakob	17
Alliger Johann	26,96
Alliger Josef	27,28,60,92
Alliger Josef, listonoš	85,89
Alliger Josef, obchodník s řezivem	40,43
Alliger Josef, starosta	37,39,71
Alliger Rudolf	56
Alliger Wendelin, starosta	33,35,71,101
Alliger Wenzel	39
Alliger Wilhelm	53
Alligerová Anna	52,54
Alligerová Anna, švadlena	95
Alligerová Kristina	96
Alligerová Marie	94,96
Alžběta, císařovna	33, 40
Arnold Adam, farář	76
Baier Franz, učitel	81
Bartmannová Anna, učitelka	81
Bartsch Adolf	93
Batzel, učitel	79
Bauer Bartel	17
Beneš Edvard, prezident	120
Bernard Johann	17
Beschorner Franz	28
Beschorner Christop	17
Beschorner Johann	17,18,27,93
Beschorner Mathes	18
Beschorner Mathias	17
Biedermann Bartel	17,18
Biedermann Johann	17,18
Biedermann Johann	17
Biedermann Martin	17
Biener Georg	17
Bilak Ignaz, farář	37,39,77
Bitt Elias	14
Bittner Josef, učitel	82
Bittner Wenzel, řídící učitel	5,70,82,98,109
Bittnerová Anna	91
Blaschke Berthold	93,96,100
Blaschke Emil, řídící učitel	82
Böhm Ernst	94

Böhm Franz	60
Böhm Josef	45
Böhm Josef, tesař	91
Böhm Lorenz	18
Böhm Wilhelm	53
Böhmová Wilhemina	92
Boleslav, kníže český	12
Bonerová vdova	29
Bortsch	87
Bortsch Adolf	60
Bortsch Anton	28
Bortsch Ernst	60
Bortsch Wilhelm	60
Bortschová Marie	53
Brandel Johann	92
Brandel Wenzel	52
Bröckelt Otto, učitel	82
Bruna Anton	95
Bubna Anton Vít, majitel panství	14,19,77,79
Bubna František Adam, majitel panství	24
Bubna Heinrich Johann, majitel panství	17,19
Bubna Mikuláš Vratislav, majitel panství	20
Bubna Mikuláš, majitel panství	14,19, 20
Buchmann Johann	94
Butschik Franz	25
Daussek, kaplan	76
Ditrich Franz, učitel	81
Dittert Anton	25
Dittert Florián	95
Dittert Florian, domkař	33,43
Dittert Franz	5,60,92,107
Dittert Franz, kovářský mistr	88
Dittert Franz, předseda Raiffeisenkasse	40
Dittert Franz, předseda Zemědělské besedy	40
Dittert Franz, tkadlec	95
Dittert Heinrich	56
Dittert Johann	29
Dittert Josef	60,81,94
Dittert Josef, muzikant	93
Dittert Konstatntin, učitel	81
Dittert Mathias	17
Dittert Thadeus	95
Dittert Vinzenz	52
Dittertová Anna	54,94,96
Dörnerová Anna	54
Dörnerová Marie	92
Drnholce Hermann, majitel panství	13
Drnholce Ulrich, majitel panství	12
Drnholce Wilhelm, majitel panství	12
Drössler Josef, učitel	81
Eduard Josef, vazač	93
Elsner Franz	61,101,113
Elsner Franz, bednář	98

Elsner Franz, vazač	95
Elsner Josef	61,94
Elsner Rudolf	111
Elsnerová Anna	53,54
Elsnerová Marie	55
Exner Anton	61
Exner Franz	39,61,92,103,118
Exner Gustav	105, 110
Exnerová Johanna	96
Faltus Ferdinand	96
Faltus Karl, učitel	81
Feichlinger Franz	61,91
Feistel Anton	26
Felzmann Franz	91
Fetschel August	92
Feuer Leopold	26
Feustelová Kristina	96
Fischer Ferdinand, učitel	81
Fischer Josef	61,91
Fischer Mathias	18
Fischer Otto	52
Fischer, kaplan	76
Fischerová Theresie, učitelka ručních prací	82
Fleischer Hubert	62
Franke Adolf, holič	92
Franke August	62,114
Franke August, řezník	92
Franke Franz	61
Franke Josef	61
Franke Julius	57
Frankeová Filomena	95
František Ferdinand d 'Este	46,47
František Josef I.	33,35,40,44,47
Franz Neumann	91
Friedrich Franz	91
Friemel Ferdinand	56
Friemel Florián	32
Friemel Franz	58,61
Friemel Friedrich	18
Friemel Fritz	93,111,118
Friemel Heinrich	18
Friemel Johann	57,95
Friemel Josef	61,94,95,119
Friemel Joska	54
Friemelová Marie	95
Futter, představitel synody	75
Fwala, kaplan	76
Geisler Amand, hasič	41
Geisler Amand, tesař	96
Geisler Georg, rychtář	32
Geisler Hans, sedlák	21
Geisler Rudolf, švec	62,91
Geislerová Anna	95

Geislerová Marie	52
Goldmann Florián	25
Grafová Else, učitelka	81
Grim Václav, listonoš	116
Grund Josef	118
Grund Robert	58
Grundová Johanna	53,96,107
Güntler Max, lesní správce	40,43
Habermannová	93
Hacker Gustav	120
Hais Johann, biskup	78
Hamschová Anna	53
Hanisch Josef	62
Hanisch Josef, švec	91
Hanzlík Johann, farář	100
Hauck, rychtář	71
Hauk Kašpar	16,17,19, 20
Hauk Martin	16,17,20
Havlíček, četník	96,116
Havlíček, stavební mistr	42
Hendrich Georg	16
Hermannová Rosa, poštmistryně	113
Hermannová Sophie	45
Hernik Georg	18
Hernyk Thomas	16
Hestschelová Anna	54
Hetschel August	63,93,102
Hetschel Josef	59,96
Heuerová Mathilde	53
Hierschberg Johann	16
Hiltscher Eduard	62
Hiltscher Wilhelm	62
Hiltscher Wilhelm, kameník	96
Hiltscherová Anna	53
Hirschberg Franz	62,91
Hirschberg Georg	25
Hirschberg Robert	59,100
Hirschberg Wilhelm	62,92,95,100
Hirschbergová Johanna	54
Hirschbergová vdova	27
Hitler Adolf, říšskoněmecký kancléř	120
Hoffmann Franz	37,39
Hoffmannová Hedwiga	92
Hofmann Anton	26,53
Hofmann Franz	26
Hofmann Josef	25
Hofmannová Hedviga, poštmistryně	83,85,113
Hollmann Josef, výčepní	21
Holman Georg, školní mistr	75
Holmanová Justina	75
Holubarsch Anton	63,94,108
Holubarsch Franz	58,119
Holubarsch Josef	63
Holubarschová Anna	54

Hörnich	86,87
Hörnich Emil	54,62
Hörnich Emil, tesař	93
Hörnich Florián	26,27
Hörnich Florián, rychtář	31,71
Hörnich Franz	25,56,92,93
Hörnich Franz, zakladatel hasičů v Bartošovicích	45
Hörnich Hermann	62
Hörnich Christof, rychtář	71
Hörnich Christon, hostinský	21
Hörnich Ignaz	26
Hörnich Johann, sochař	95
Hörnich Josef	27,43,56,94
Hörnich Josef, starosta	34,71
Hörnich Wilhelm, listonoš	84,85,94
Hörnichová Amálie	54
Hörnichová Josefa, hostinská	21
Hörnichová Marie	91,95
Hötzel Anton	92
Hötzel Florián	27
Hötzel Georg	17
Hötzelová Marie	54
Hubička Josef, varhanář	42
Hübner Ignatz, farář	77
Hübner, stavební mistr	38
Hybel Josef	63,95,96
Chaloupka Franz, farář	77
Chibik Bartolomaus	17
Chotková Žofie	47
Jäckeová vdova	27
Jäckl Johann	29
Jäckl Wenzel	28
Jäkel Georg	17
Jäkel Heinrich	57
Jäkel Johann	17
Jankeová Anna	54
Jantschke	18
Jenschke Emil, správce školy	82
Jestrabek Anton	59,93
Jestrabek Josef	63
Jestřabe Josef	33
Josef II., císař	21
Kallaus Anton	25
Kalousek Josef, farář	77
Kaplan Heinrich, učitel	82
Kassner Adalbert, vazač	91
Kastner Emil	57,91
Kastner Franz	52
Kastner Franz, vazačský mistr	42
Kastner Josef	57,63,92,94
Kastner Michael	15
Kastner Reinhold	56

Kastnerová Anna	53,54,91
Kastnerová Christiana	52
Kašpar Karel, biskup	99,105
Kaupeová Else, učitelka ručních prací	82
Kirsch Theodor, učitel	37,41, 50
Kirsch Theodor, učitel a řídící učitel	81,98,100
Klar Eduard	63,93
Klar Ernst	63,92,117
Klarová Christine	54
Klarová Marie	55
Knetig Josef	29
Knoblich Ernst	63
Knoblich Ernst, hostinský	41,43,44,89
Knoblich Otto, hostinský	85,96,121,123
Knoll Anton	26
Knötig Wilhelm	56
Koblischek Johann, učitel	80
Koblischeková Berta, učitelka ručních prací	82
Kohl Balthasar	16,17
Kohl Franz	56
Kohl Georg	17
Kohl Christop	17
Kohl Jakob	17
Kohl Johann	18
Kohl Josef, drvoštěp	91
Kohl Wenzel	53,56,95
Kohlbalzer	16
Kohlmann Josef	28
Kohlová Anna	52
Kolowrat Franz Karl Liebsteinský	20
Kolowrat Josef, biskup	77
Konupka Georg	16
Kopf Josef	96
Kotisa Sigismund, učitel	80
Kraus Georg	17
Kraus Jakob	18
Kraus Johann	18
Krause	86
Krause Johann, učitel	91
Krause Josef, starosta	46,91
Krause Paul	17
Krausová Johana, učitelka	81
Kraute Josef, starosta	72
Kretschmer Paul, řezník	34
Kreyčí Georg	16
Kriegler J.	42
Kristen Franz, drvoštěp	95
Kropf Heinrich	53,58,93
Krien Thomas	16
Kubena Franz	43
Kubitschková Anna	54
Kubitschková Marie	53
Kuhn Josef, učitel	82
Kullánek Josef, listonoš	117
Kumposcht Franz	26

Kunitz Václav Okrouhlický	14
Kuposcht Karl, farář	77
Kvertner Barthon	16
Langer Konrád	118
Langer Valentin	17
Laschke Ernst	123
Lauterbach Alfred, dřevorubec	96
Lauterbach Ernst, vazač	64,96,118
Lauterbach Josef	54,57
Leschová Pauline	94
Libich Josef	29
Libuše, kněžna	12
Liebner Josef, učitel	81
Löwe Ernst	56
Lux Alfred	64
Lux Franz	25,64
Lux Johann	97
Lux Wilhelm	39
Mähnel, farář	75
Mannel Eduard, učitel	81
Marschat Johann, hostinský	111
Martin Oskar, učitel	81
Matschat Johann, hostinský	91
Matzke Josef	27,29
Mau Michael	16
Mazura Daniel	21
Metzner Adolf, pekař	92
Michel Ferdinand	58
Michelová Klaudine	53
Mlynarsch Franz	92
Mlynář Josef	17
Morawek Franz, učitel	81
Müldner Adalbert, učitel	81
Nahlik Karel	81
Navrátil, financ	123
Neidhardt Franz	56
Neidhardtová Christina	52
Neidhardtová Klára	53
Neidhart Ernst	64,91
Neidhart Franz	29
Neidhart Josef	64
Neubauer Martin	18
Neugebauer Ilse, učitelka ručních prací	82
Neumann	87
Neumann Anton	37
Neumann Ernst	57,58,64,94,95,119
Neumann Ernst, mlynář	43
Neumann Franz	28,64,93,119
Neumann Franz, švec	91
Neumann Johann	96
Neumann Josef	64,94
Neumann Klemenius	64,94,117

Neumann Klemens, kovářský mistr	88,89
Neumann Rudolf	64,93
Neumann Thadeus	50,96
Neumannová Franziska	92
Neumannová Johanna	53,54
Neumannová Marie	54
Nosseck Michael	41
Nowak Franz, listonoš	85,92
Nowaková Margareta, učitelka	81
Nun Georg	17
Nun Martin	17
Nutz Ignatz	19,21,34,84,89,94,95,96,104,107
Ohnhäuserová Erna, učitelka	81
Olbrich Johann	17
Oppelt Franz, okresní školní inspektor	39
Oppendorf Otto	20
Orbe (Urban), první učitel	79
Otto Josef, učitel	82
Parish George Marmaánke, majitel panství	57
Parish George, majitel panství	33
Parish Charles, majitel panství	103
Parish John, majitel panství	13,24,33
Parish Oskar, majitel panství	36,78,102
Pausewang Friedrich, učitel	81
Pautsch August	92
Pautsch Georg	16,17
Pautsch Johann	26
Pautsch Josef	28
Pautschová Anna	95
Pazourek Bernhard	80
Pfeifer Johann, kaplan	76
Pfeifer R.	79
Pietsch Adam	17
Pietsch August	5,65
Pietsch August, švec	92
Pietsch Florián	32
Pietsch Franz, starosta	27,34,35,65,71
Pietsch Franz, učitel	79
Pietsch Franz, varhaník	24
Pietsch Johann	28
Pietsch Josef	27
Pietsch Josef, učitel	79
Pietsch Karl	25
Pietsch Karolus	24
Pietsch Kaspar	17
Pietsch Mathaus	16
Pietsch Mathias	18
Pietsch Michael	16
Pietsch Thomas	16
Pietsch Wilhelm	65
Pietsch Wilhelm, muzikant	92
Pietsch Wilhelm, obchodník se škatulemi	43
Pietschová Anna	53

Pietschová Marie	91
Pischel	87
Pischel Anton	97,11
Pischel Franz	39,45
Pischel Johann	97
Pischel Josef, kameník	95
Pischel Leopold, učitel	81
Pitřz Melchior	16
Plha, malíř	42
Pobel Georg	16
Pohl	87
Pohl Alois	58,81
Pohl Ernst	94
Pohl Franz	93,101
Pohl Hyronimus	39
Pohl Josef	59,65,94,96
Pohlová Anna, učitelka ručních prací	82
Pohlová Josefa	53
Pohlová Marie	54
Pohlová Pauline	54,93
Pöschel David, starosta	33,35,71
Pöschel Johann, starosta	5,40,72,91,98
Pöschel Paul	65
Pöter Josef, učitel	81
Potštejna Karel Žampach	14
Potštejna Zdeněk Žampach, majitel panství	14
Praus Johann	16
Praus Mathaus	16
Praus Michel	17
Praus Nikolaus	17
Praus Tobiáš	16
Prause	87
Prause Andreas	26
Prause Anton	27,29,45,65,81
Prause Anton, pekař	43
Prause Ernst	57
Prause Franz	26,29
Prause Gottlieb	94
Prause Heinrich	66,93
Prause Johann	27,65,95
Prause Josef	29,66
Prause Nikel	18
Prause Paul	93
Prause Rudolf	95,98,120
Prause Thomas st., pastor	75,76
Prause Tomáš, farář	73
Prause Wenzel	94
Prauseová Anna	96
Prauseová Erika	92
Prausová Adelheida	37
Prausová Anna	91,96
Prausová vdova	29
Přemysl Otakar, český král	12
Reichlová Aloisie, industriální učitelka	81

Remek Johann, kaplan	76
Richlig Kaspar	17
Richling Amand	5,33,39,43,66,71,72,94,102,103,107,125
Richling Anton	27,28,29
Richling Franz	38,66,92,96
Richling Hugo Alexander	55
Richling Johann	27,29
Richling Josef	56,58
Richling Peter, poštministr	83
Richling Rudolf	66,94
Richling Vincenz, starosta	33,36,71
Richling Vinzenz, virtuos varhanní	24
Richlingová Anna	96
Richlingová Johanna, poštmistryně	83
Richlingová Marie	55
Richlingová vdova	26
Richnel Andreass, farář	75
Richter Adolf	92
Richter Anton	81
Richter Franz	25
Richter Franz, obchodník	80
Rindtová Martha, učitelka	54,82
Röhler M., hodinář	42
Rohlische Erben	25
Rose Jakob	16
Rösner Franz, učitel	5,70,82,96
Rotenbergerová Theresie	53
Rubrik Peter	17
Rudolf, korunní princ	36,38
Rust, říšský ministr	125
Rychlink Mathes	18
Ryngelt Christop	17
Řehák Wenzel, farář	76
Řezníček Antonín, pošťák	116
Saliger	86
Saliger Anton	36,66,92
Saliger Ernst	45,66,60,95
Saliger Florián	26
Saliger Franz	36,43,93,123
Saliger Georg	16
Saliger Ignaz	28
Saliger Johann	27,118
Saliger Johann, rychtář	71
Saliger Josef	19,26,27,43,56,66,92,103,108
Saliger Julius	53,66,95
Saliger Klemens	57
Saliger Michael	17,26
Saliger Rudolf	5,38,66,91,93,117,122
Saliger Rudolf, starosta	43,72
Saliger Thadeus	86
Saliger Wenzel	29,67,123
Saliger Wenzel, rychtář	31,71
Saliger Wenzel, starosta	33,71
Saliger Wilhelm	58

Saligerová Anna	91,94
Saligerová Marie	53,94
Saligerová vdova	26
Serbousek Franz, učitel	79, 80
Schlesinger Adolf, učitel	81,82
Schmid Johann	17
Schmidt	86
Schmidt Franz	57
Schmidt Johann	16
Schmidt Josef	67,94
Schmidt Wilhelm	57,119
Schmidtová Anna	53
Schmidtová Marie	54,92
Schmied Franz	28
Schmied Josef	28
Schmiedt Daniel	16
Schmock Benjamin, zedník	92
Schneller Jakob	16
Schopf, pošmistr	84
Schreiber Emanuel	94
Schreiber Franz	68
Schreiber Johann	67
Schreiber Johann, tesař	93
Schreiber Josef	53,67,101
Schreiber Josef, dřevorubec	95,96
Schreiber Vinzens	25
Schreiberová Agnes	54
Schroller Franz	67
Schroller Josef	45,95
Schröter Wenzel, kaplan	76
Schulz Josef	25
Slavník, kníže	12
Smeykal Johann	16
Sobotka Josef	67,91,92
Sobotková Marie	94
Steffek Josef	28
Stehr Franz	39
Stehr Hans	17
Steiner, učitel	79
Stenzel Anton, učitel	50, 67,81
Stepke, učitel	79
Stiepanek Josef	29
Stowirschek Petr, hostinský	40,41
Stump Hans	17
Svatopluk, kníže český	12
Světelský Franz, farář	40,78,100
Svoboda Leopold, učitel	81
Taiber	87
Taiber Amand	57
Taiber Andreas	27,29
Taiber Antonín	54,68,93
Taiber Franz	91,93
Taiber Johann	27,28,29,36,37,56
Taiber Johann, hajný	116

Taiber Johann, starosta	72
Taiber Josef	26,28,29,68,93
Taiber Josef, starosta	39
Taiber Josef, švec	93,94
Taiber Rudolf	68
Taiber Thadeus	38
Taiber Wilhelm	68,93
Taiberová Anna	53
Taiberová Christine	53
Taiberová Theresie	53
Taiberová vdova	27
Täkel Nikolaus	17
Tasler Anton	94
Tasler Florián	25
Tasler Jakob, zedník	93
Tasler Josef	33
Tasler Konstantin, hokynář	39,91,98
Tasler Rudolf	59
Tasler Rudolf, zedník	95
Tasler Wenzel, žák	39
Taslerová Anna	54
Teyber Hans	17
Tomann Anton	54
Tomann Franz	68,91
Tomann Johann	68,93
Tomann Josef	97
Tomannová Anna	53
Treutler Johann	17
Treutler Mathaus	17
Treutler Michel	18
Tschepenová Zuzana	14 - 15
Tschipkova Marie	91,111
Tschöpen Gottfried	93
Urban Johann	16
Urbanová Anna	111
Urbanová Laura, učitelka	81
Urner Johann, farář	5,78,91,100,124
Vaško Josef, farář	37
Veit Kašpar, školní dozorce	79
Vlach Johann, farář	37
Vogel Johann	5,43,46,68,96,104
Vogel Johann, starosta	42,44,72
Vogel Wenzel, starosta, hostinský	36,37,71,88
Volkmer Andreas	17,18
Volkmer Anton	27
Volkmer Franz	68
Volkmer Ignatz	26
Volkmer Jakob	16,17
Volkmer Johann	16,94,115
Volkmer Johann, listonoš	85
Volkmer Josef	28
Volkmer Josef, starosta	32,71
Vuliger Jakob	17

Wagel Wenzel	81
Walter Martin	16
Wanitschek Anton	41
Wanitschek Franz	26
Wanschura Daniel, učitel a řídící učitel	80
Weberová Marie	92
Weigang Georg	17
Weigel Martin	18
Weinberg August	29
Weinberg Franz	53,68,69
Weinberg Franz, švec	95
Weinberg Fritz	121
Weinberg Isidor	69
Weinberg Johann	37,53,69,96
Weinberg Johann, krejčí	95
Weinberg Johann, starosta	121,125,126
Weinberg Johann, truhlářský mistr	88
Weinberg Josef	68
Weinberg Konrád	69
Weinberg Wilhelm, zedník	96
Weinbergová Anna	53
Weinbergová Filomena	96
Weinbergová Franziska	54
Weinbergová Johanna	54
Weinbergová Pauline	54,92
Weinlich Josef	36,37
Weiss	87
Weiss Anton	28,52
Weiss Anton, kolář	94
Weiss Eduard	69,91,123
Weiss Franz	28,70,92,95
Weiss Franz, řezník	95
Weiss Heinrich	17
Weiss Johann	69
Weiss Johann, předseda zemědělského spolku	44
Weiss Johann, starosta	72
Weiss Josef	59,69,93,121
Weiss Josef, kronikář	6,116-117,128
Weiss Rudolf	93,95,114
Weiss Wilhelm	69,93
Weissová Franziska	92,96,114
Weissová Marie	104
Weith Josef, rychtář	24,71
Wenzel Georg	16
Wenzel Mathes	18
Wernerová Emilie, učitelka	82
Wiesnerová Anna	53
Windischgraetz Werand, majitel panství	24
Wolf Anton, listonoš	45,85,94,116
Wolf Heinrich	25
Wolf Valentin	17
Wolfová Anna	98
Zacher Ferdinand, kaplan	76

Zaugler Martin	17
Zdrahal Nikolaus, kaplan	76
Zich Ignaz, farář	77
Zimčík, finanční stráž	111
Zwiener, mlynář	37

Rejstřík místopisný

Albrechtice	63
Bedřichovka	84,89,104
Brandýs nad Orlicí	78,100,102
Brno	34, 37
Bubnov	14
Bystrica Klotzka	11,62,118
Czerwony Strumien	14
Červená Voda	90,114,118
Česká Rybná	80
České Petrovice	42,89,104,110
Čihák	36,85
Długopole Zdroj	118
Dolní Boříkovice	37
Doudleby nad Orlicí	19
Hadinec	85
Horní Rokytnice	38
Hradec Králové	34,42,44
Idzików	15
Jablonec nad nísou	70
Javornice	79
Klášterec nad Orlicí	7,13,14,18,37,45
Klotzko	12,22,34
Kostelec nad Orlicí	11
Králíky	12,41,47,89,109
Kraslice	42
Kunštát	7,21,33,34,37,38,47,84,104
Kunvald	7,13,14,15,34,37,72,75,84
Lanškroun	12,78
Lanšperk	12
Lesica	31,75
Letohrad	89,104
Libice	12
Líšnice	14
Litice	11,14,19
Litomyšl	12
Lusthaus	74,116
Malá Strana	42
Marienthal	9,14,21,22,34,37,41,42,43,46, 72,75,76, 84,98,105,124
Miedzylesie	36,38
Mladkov	37,78
Náchod	11

Neratov	11,14,15,33,84,91,99
Ostrov	7,14,31,32,33,39,42,43,45,71,72,74,85,87,96-97, 110,119,123
Panské Pole	7,14,15,33
Pardubice	70
Pastviny	13,14
Pěčín	12,13,15
Polesí	15
Ponikwa	11
Potštejn	11
Praha	42
Prostřední Rokytnice	72
Přím	11,12
Rokytnice	7,12,13,15,34,36,37,38,41,42,45,56,75,79,84,89, 104,113,116,124
Rózánka	21,22
Rychenberk	11,12
Rychnov nad Kněžnou	11,12,123
Říčky	37
Slatina nad Orlicí	13
Střekov	101
Štítý	90
Tanvald	63
Trčkov	45
Údolíčko	14,124
Ústí nad Labem	101
Ústí nad Orlicí	12,34,90
Václavova Seč	72
Vamberk	34
Velký Uhřínov	11
Vrchní Jelení	19
Vrchní Orlice	9,14,15,20,21,32,35,41,42,72,77,85, 99,116
Vysoký Kořen	33
Zaječiny	11,40,43
Zemská brána	41-42
Žamberk	9,11,12,13,14,18,19,20,21,22,24,32,34,36,37, 41,42,45,57,75,78,84,89,102,104